

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Socialinio darbo katedra

Rima Beržanskienė

Specialiosios pedagogikos studijų programa

Magistro darbas

**Inovatyviųjų metodų taikymas ugdant specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčius
mokinius heterogeninėse klasėse**

Darbo vadovė: doc. dr. Violeta Gevorgianienė

Vilnius 2009

PADĖKA

Dėkoju Žilvinui Beržanskui, paskatinusiam kelti pedagoginę kvalifikaciją ir studijuoti Vilniaus universitete. Labai džiaugiuosi, kad Filosofijos fakulteto dėstytojai sudarė galimybę studijuoti šiame fakultete ir leido tobulėti kaip asmenybei.

Nuoširdžiai dėkoju magistrinio darbo vadovei doc. dr. V. Gevorgianienei, kuri labai rūpinosi ir davė daug vertingų patarimų, pavyzdžių ir pastabų. Jos dėka galėjau tobulėti.

Nuoširdžiai ačiū.

Studentė Rima Beržanskienė

TURINYS

SANTRAUKA	4
SUMMARY	5
ĮVADAS.....	6
1. SPECIALIŲJŲ UGDYMO(SI) POREIKIŲ SAMPRATA	8
2. VAIKŲ, TURINČIŲ SPECIALIŲJŲ UGDYMO(SI) POREIKIŲ, UGDYMAS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE	10
2.1. Integracijos į bendrojo lavinimo mokyklas plėtra.....	10
2.2. Heterogeninio ugdymo apibūdinimas.....	11
2.3. Mokymo ir mokymo(si) heterogeninėje aplinkoje ypatumai.....	13
3. MOKYMO IR MOKYMO SI METODAI ŠIUOLAIKINĖS DIDAKTIKOS ASPEKTU.....	15
3.1. Mokymo metodų samprata.....	16
3.2. Mokymo metodų pasirinkimą ir taikymą įtakojantys veiksniai.....	18
3.3. Mokymo metodų klasifikavimas	18
3.3.1. Tradiciniai mokymo metodai	21
3.3.2. Inovatyvieji mokymo metodai	23
3.4. Tyrimo tikslas ir uždaviniai	27
4. TYRIMO METODIKA	28
4.1. Tyrimo metodas	28
4.2. Tyrimo instrumentas	28
4.3. Respondentai ir jų atranka	29
4.4. Tyrimo eiga ir organizavimas	30
4.5. Tyrimo duomenų apdorojimas	30
5. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS	31
5.1. Pagrindinio ugdymo pedagogų pasirenkami ir vertinami mokymo metodai	31
5.2. Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, mokymo(si) metodų vertinamas	43
5.3. Mokymo(si) metodų taikymas, ugdant specialiųjų poreikių mokinius, per dalykų pamokas.....	50
IŠVADOS	60
REKOMENDACIJOS	62
LITERATŪRA	63
PRIEDAI	67

SANTRAUKA

Inovacija pedagogikoje apibrėžiama kaip naujovė kūrybiniame mokymo procese ir suprantama kaip tam tikras reiškinys, aktyvinantis patį svarbiausią mokymosi subjektą – mokinį.

Magistrinio darbo *tyrimo tikslas* - nustatyti, kiek/kokius inovatyvius mokymo(si) metodus naudoja pedagogai heterogeninėse pagrindinio ugdymo klasėse. *Tyrimo objektas* - inovatyviųjų mokymo(si) metodų taikymas heterogeninėse pagrindinio ugdymo klasėse.

Tyrimui atlikti buvo pasirinktas kokybinis apklausos metodas – anketinė apklausa, kuri leido surinkti informaciją apie mokytojų ir mokinių požiūrį į mokymosi inovacijas, ir stebėjimo metodas, kuriuo tiesiogiai įvertintas didaktinis vyksmas klasėje. Tyrimui pasirinktos dvi respondentų grupės – bendrojo lavinimo mokyklų pagrindinio ugdymo mokytojai, turintys darbo su specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčiais mokiniais patirties, ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintys mokiniai, besimokantys heterogeninėse pagrindinio ugdymo klasėse.

Atlikus *inovatyviųjų metodų taikymo, ugdant specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčius vaikus, heterogeninėse klasėse tyrimą*, išsiaiškinta, kad pagrindinio ugdymo mokytojai inovatyvius mokymo metodus vertina teigiamai ir taiko juos savo pamokose, tačiau praktiniame ugdymo procese, pasak mokytojų, susiduria su problemomis taikant alternatyvius mokymo(si) metodus, kai klasėje mokosi skirtingų specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintys mokiniai. Pamokų stebėjimas parodė, kad heterogeninėse pagrindinio ugdymo klasėse dominuoja tradiciniai mokymo metodai: aiškinimas, pasakojimas, demonstravimas. Įvertinus mokinių veiklą pamokoje, paaiškėjo, kad *specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčio mokinio* savarankiškumas ir iniciatyvumas daugeliu atvejų priklauso nuo tiesioginio mokytojų skatinimo, vadovavimo mokinių veiklai. Aktyvią veiklą, bendradarbiavimą pamokoje lemia mokytojo taikyti mokymo metodai ir sutrikimo pobūdis.

SUMMARY

Innovation in pedagogy is defined as a creative novelty in the teaching process, and understood as a phenomenon, activating the most important subject of learning - pupils.

The purpose of the study of the graduation master courses work - to determine how many and what innovative teaching methods use teachers of the basic education schools in the heterogenic classes. *The object* of the study is the use of innovative teaching / learning methods in the heterogenic classes of the basic school.

A quantitative survey method - questionnaire survey, which allowed the collection of information on teachers and pupils approach to learning innovations, and the tracking method, which directly assessed in the classroom didactic process were chosen for the investigation. Investigation of the respondents selected the two groups - general education teachers of the basic education schools that have experience of working with special educational needs pupils, and special educational needs pupils, learners of the basic education in the heterogenic classes.

After study of applied innovative methods, educating pupils with the special educational needs in the heterogenic classes, it can be said, that the monitoring protocol analysis confirmed the questionnaire data and analysis has demonstrated that innovation can help the teacher to help pupils to better know themselves, to the successful acquisition of communication skills, to develop their creativity. Innovative methods have encouraged pupils to the freedom of thought and action, provokes a variety of individual answers, teaches respect the friends ideas, promote self-sufficiency. Most of the teachers approach to the innovative methods is positive - the majority of teachers apply these methods in their work, but they face difficulties in teaching pupils with special educational needs. The investigation revealed that the pupil with special educational needs requires a lot of attention, individual assistance, the slow pace of learning, each characterized by certain learning difficulties, and therefore, according to the teachers, it is difficult to reconcile a number of alternative teaching methods. This requires additional time. When choosing a method of teaching for the pupils with special educational needs, their nature is not important criteria.

IVADAS

Vaiko mokymo tikslas yra išmokyti jį toliau tobulėti be mokytojo pagalbos.

E. Chabardas

Per paskutiniuosius dešimtmečius vaikų su negalia švietimo srityje įvyko daug permainų. Keitėsi požiūris, koncepcijos, metodologijos, vartojamos sąvokos ir pan. Šių permainų rezultatas yra žmonių įvairovės ir kitoniškumo pripažinimas, vertinimas. Nepaisant vaikų sutrikimų ir negalių, vis labiau stengiamasi užtikrinti jų mokymąsi bendrojo lavinimo mokyklose.

Valstybės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatose numatyta, kad būtų kuriamos galimybės efektyviai ugdyti įvairių gebėjimų ir poreikių vaikus jiems palankioje ugdymo aplinkoje pagal formalaus ir neformalaus švietimo programas¹. 2008 m. rugpjūčio 26 d. švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK-2433 patvirtintos Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos. Jose pabrėžiama, kad svarbi bendrojo ugdymo dalis yra mokymosi aplinka. Mokymosi aplinka (ten pat) suprantama kaip nuolatinis tarpusavio santykių kūrimas, kartu besimokančiųjų bendruomenės ugdymas. Šiuolaikinėje mokykloje svarbūs tampa tokie mokytojo pedagoginės veiklos aspektai kaip mokymo metodų, darbo formų, atsižvelgiant į įvairius mokinių poreikius, parinkimas, mokymo individualizavimas, pozityvių mokinio nuostatų į mokymąsi formavimas bei pasitikėjimo savo jėgomis skatinimas.

Šiandieninėje klasėje susitinka skirtingų akademinių gebėjimų, skirtingų veiklos galimybių ir skirtingų ugdymosi poreikių turintys mokiniai. Susiformuoja heterogeninė grupė, kurioje susikuria situacija, kai mokytojui per trumpą pamokos laiką reikia patenkinti skirtingus individualius poreikius. Viena iš priemonių ugdymo tikslams pasiekti yra mokymo metodai, kurie šiuolaikinėmis sąlygomis turi ne tik padėti teikti išsamių žinių, formuoti protinius ir praktinius mokėjimus bei įgūdžius, bet ir mokyti savarankiškai įgyti žinių, jomis remiantis spręsti konkrečias problemines situacijas. Apie mokymo metodus, jų taikymą, naujų mokymo metodų bei būdų paieškas yra sukaupta gausi ir originali didaktinė literatūra.

Mokymo organizavimą, metodų taikymą, jų pasirinkimo kriterijus nagrinėjo Lietuvos edukologai Bitinas (1981), Jovaiša (1985, 1989, 2001), Rajeckas (1997,1999), Vaitkevičius (1981, 1989), Stulpinas (1995), Jakavičius, Juška (1996) ir kiti, o taip pat įvairių mokomųjų dalykų didaktai.

---

¹ www.smm.lt/teisine_baze/docs/strategija2003-12.doc

Šalia tradicinių atsiranda naujų, modernių mokymo metodų, bendrojoje praktikoje vadinamų inovatyviaisiais. Šiandieninėje literatūroje teigiama, kad „inovacija – naujovė kūrybiniame mokymo procese suprantama kaip tam tikras reiškinys, aktyvinantis patį svarbiausią mokymosi subjektą – mokinį“ (Dudzinskienė, Kalesnikienė, Paurienė, Žilinskienė, 2007, psl. 54). Specialiosios pedagogikos didaktai Ambrukaitis, Ruškus (2002, 2003), nauju mokymo metodu įvardina metakognityvinę didaktiką, kurios esmė ta, kad vaikai mokomi ne tik žinių, tačiau ir gebėjimo mokytis, sąmoningai įsisąmoninti žinias.

Galkienė (2003, 2005), Juodaitytė (2003), Melienė, Ruškus, Elijošienė (2003), Dabrišienė, Narkevičienė (2002), Kaffemanienė, Lusver (2004), Dudzinskienė, Kišonienė (2007) pabrėžia, kad vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, sėkmingas mokymas(is) heterogeninėje grupėje yra susijęs su naujų pedagoginių technologijų būtinumu. Edukologų nuomone, išskyla būtinybė aktualizuoti įvairesnes didaktines technologijas, akcentuojančias moksleivio veiklą, bendradarbiavimą, kūrybinių gebėjimų sklaidą.

Mokinių, turinčių įvairių mokymosi gebėjimų, mokymąsi bendrojoje klasėje ir įvairių mokymo(si) strategijų taikymą yra nagrinėję daugelis užsienio autorių: A. Pollard (2002), D.P. Hallahan, J.M. Kauffman (2003), D. Buehl (2004), G.Petty (2006, 2008), R.I. Arends (2008) ir kiti.

Šio darbo tikslas – aptarti mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, mokymo(si) heterogeninėse pagrindinio ugdymo klasėse ypatumus ir išsiaiškinti, kokius (tradicinius ar inovatyvius) mokymo metodus, darbo formas parenka tokiose klasėse dirbantys pedagogai, ir kaip šie metodai aktyvina svarbiausią ugdymo subjektą - mokinį.

SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ SAMPRATA

Nors gyvenimo kokybė gerėja, tačiau mokyklose nemažėja mokinių, turinčių įvairių neurologinių ar psichinių, mokymosi ar dėmesio koncentracijos, elgesio ir emocinių sutrikimų, hiperaktyvių vaikų. Ugdant tokius vaikus reikia atsižvelgti į jų galimybes bei poreikius, todėl juos vadiname specialiuųjų ugdymosi poreikių turinčiais vaikais.

Specialiojo ugdymo įstatyme (1998) ši sąvoka apibrėžiama taip: „Specialieji ugdymo(si) poreikiai – pagalbos ir paslaugų reikmė, atsirandanti dėl to, kad ugdymo ir saviugdodos reikalavimai neatitinka asmens, turinčio specialiuųjų poreikių, galimybių.“

„Specialiojo ugdymo sistemos metmenyse“ (1994) specialieji poreikiai apibrėžiami kaip „savybė, santykių kompleksas, negalė, sutrikimas, bendrųjų ar specialiuųjų sugebėjimų nepakankamas ar labai geras išsivystymas“. Unčiurio manymu, vaikais, turinčiais specialiuųjų poreikių, vadinami vaikai, kurie patiria įvairiausių mokymosi sunkumų dėl psichinės arba fizinės raidos sutrikimų, dėl kurių iškyla specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo reikmė, garantuojanti veiksmingą asmenų, turinčių specialiuųjų poreikių, ugdymą (2000, p. 107).

Kaip teigia R. Dudzinskienė, R. Kišonienė, „kiekvienas asmuo gali turėti specialiuųjų ugdymo(si) poreikių, jeigu iškelsime reikalavimus, neatitinkančius jo galių“ (2007, p. 7). A. Ališauskas siūlo „bent jau praktikoje terminą „specialieji ugdymo(si) poreikiai“ keisti „neutralesniu“ ir tokiu pat teisingu terminu „individualieji ugdymo(si) poreikiai“, kurių turi kiekvienas moksleivis“ (Ališauskas, 2002)

Lietuvoje skiriama 10 specialiuųjų poreikių asmenų sutrikimų grupių (LR švietimo ir mokslo ministro, LR sveikatos apsaugos ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2002 m. liepos 12 d. įsakymas Nr. 1329/368/98 „Dėl specialiuųjų poreikių asmenų sutrikimų ir jų laipsnių nustatymo ir specialiuųjų poreikių asmenų priskyrimo specialiuųjų ugdymosi poreikių grupei tvarkos“):

1. Intelektų sutrikimai.
2. Specifiniai pažinimo sutrikimai arba pažinimo procesų neišlavėjimas.
3. Emocijų, elgesio ir socialinės raidos sutrikimai.
4. Kalbos ir kiti komunikacijos sutrikimai.
5. Klausos sutrikimai.
6. Regos sutrikimai.
7. Judesio ir padėties sutrikimai.
8. Lėtiniai somatiniai ir neurologiniai sutrikimai.
9. Kompleksiniai sutrikimai.

10. Kiti raidos sutrikimai.

Visa tai, kuo vaikas išsiskiria iš savo bendraamžių daugumos, priimta vadinti ypatingumu (Kišonienė, Dudzinskienė, 2007, p. 7). Ypatingumas, nesvarbu, kokia forma jis pasireiškė (luošumo, negalės, invalidumo, gabumų ar kt.), visuomet sukelia konfliktų tarp vaiko galimybių ir standartinių ikimokyklinio ar mokyklinio ugdymo reikalavimų (Bagdonas, 1994).

Remiantis Lietuvos Respublikos Specialiojo ugdymo įstatymu (įsigaliojęs nuo 1999-09-01), specialusis ugdymas apibūdinamas kaip Lietuvos švietimo sistemos dalis, kuri apima asmenų, turinčių specialiųjų poreikių, ankstyvąjį, ikimokyklinį ugdymą, bendrąjį lavinimą, profesinį, aukštesnįjį mokymą, aukštąjį mokslą, suaugusiųjų švietimą, papildomą ugdymą. Asmenys, turintys specialiųjų poreikių, ugdomi valstybinėse, savivaldybių bei nevalstybinėse visų tipų bendrojo ir specialiojo ugdymo įstaigose, globos įstaigose ir specializuotuose suaugusiųjų centruose.

Apibendrinant galima teigti, kad specialusis ugdymas - tai specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčio vaiko mokymas, lavinimas ir vertybinių nuostatų formavimas pripažįstant jo gebėjimus ir galias. Tai ugdymas, kuris specialiai sukurtas unikaliems vaiko poreikiams tenkinti ir padėti jiems išmokti tai, ko mokosi kiti.

VAIKŲ, TURINČIŲ SPECIALIUOSIUS UGDYMO(SI) POREIKIUS, UGDYMAS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE

Integracijos į bendrojo lavinimo mokyklas plėtra

Daugelyje Vakarų šalių iki 1960 metų vaikai, turintys specialiųjų poreikių, buvo ugdomi specializuotose įstaigose. Nuo 1961 m. daugelyje šalių prasidėjo švietimo reformos (jas inicijavo neįgalius vaikus auginantys tėvai prašydami savo vaikams vienodų galimybių ugdytis) ir neįgaliųjų integracijos į bendrojo ugdymo įstaigas procesas.

XX a. viduryje Vakarų Europoje ir Šiaurės Amerikoje prasidėję socialiniai pokyčiai ir naujos neįgaliųjų ugdymo ir socialinės integracijos teorijos turėjo įtakos ir kuriamai Lietuvos švietimo koncepcijai. Lietuvos švietimo politika grindžiama Vakarų Europoje priimtais humaniškumo, demokratiškumo principais, normalizacijos, integracijos idėjomis ir tarptautiniais teisiniais aktais (Salamankos deklaracija, 1994; Lygių galimybių teikimo neįgaliesiems bendrosios taisyklės, priimtos 1993 m. Jungtinių Tautų Organizacijos (JTO) Asamblėjos; 1996 m. Europos Bendrijos strategija neįgaliesiems ir Vaiko teisių konvencija, priimta 1996 m. Europos Komisijos). Sukurti ir vis dar tobulinami teisiniai pagrindai.

Integracija (lot. *integratio* – atnaujinimas, atstatymas) – dalių, elementų jungimas(-is) į visumą (Tarptautinių žodžių žodynas, 1985 m.).

Ambrukaičio teigimu, mokyklinė integracija – procesas, kuriuo siekiama ne tik sudaryti galimybę mokytis specialiųjų poreikių vaikams bendrojo lavinimo mokykloje, bet ir garantuoti jiems specialią pedagoginę, socialinę, psichologinę, medicininę paramą (1999, p. 25).

Lietuvos Respublikos švietimo ir Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymai, priimti 1991 m., orientuoja visuomenę pripažinti asmens skirtumus ir sukurti sąlygas neįgaliesiems mokiniams mokytis bendrose mokyklose. Lietuvos Konstitucija (1992) pabrėžia siekį kurti atvirą, teisingą ir harmoningą demokratinę visuomenę, kurioje kiekvienam vaikui garantuojama teisė į jo poreikius atitinkantį mokymą. 1993 m. gegužės 27 d. Švietimo ir kultūros ministerijos kolegija priėmė nutarimą: „Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo specialiųjų poreikių vaikams bendrojo ugdymo įstaigose tvarka“. Jame pirmą kartą minima, kad SUP turintiems vaikams pritaikytos bendrojo lavinimo mokyklos dalykų programos (jas modifikuojant ir adaptuojant), kad gali būti ugdomi visiškos ar dalinės integracijos forma, mokykloje turi būti sudaryta Specialiojo ugdymo komisija, kiti su specialiuoju ugdymu susiję klausimai. 1998 m. išleistas Specialiojo ugdymo įstatymas nustato specialiojo ugdymo sistemos sandarą, valdymo bei specialiųjų poreikių asmenų ankstyvojo ir

ikimokyklinio ugdymo, bendrojo lavinimo, papildomo ugdymo, profesinio ir aukštesniojo mokymo, aukštojo mokslo ir suaugusiųjų švietimo organizavimo pagrindus.

Šiandieninėje klasėje susitinka skirtingų akademinų gebėjimų, skirtingų veiklos galimybių ir skirtingų ugdymosi poreikių turintys mokiniai. Susiformuoja heterogeninė grupė, kurioje išryškėja individualių skirtumų ir poreikių įvairovė bei specialiojo ugdymo būtinybė. Tokioje grupėje susikuria situacija, kai mokytojui, per trumpą pamokos laiką reikia patenkinti skirtingus individualius poreikius.

Vadinasi, integruoto ugdymo paradigma apibrėžia dviejų ugdymo sistemų – bendrojo lavinimo ir specialiojo ugdymo – samplaiką. Integruoto ugdymo realybėje bendrojo lavinimo turinys diferencijuojamas ir derinamas prie individualių asmens poreikių: kinta ugdymo metodai nuo informacinių, reprodukcinių, praktinių, kūrybinių link, švietimo ištekliai papildomi alternatyviomis ugdymo priemonėmis, į pedagogų bendruomenę įsilieja specialiosios pagalbos teikėjai, kinta ugdymo darbo stilius (Galkienė, 2005, p. 146).

Ruškus ir Ambrukaitis teigia, jog siekiant, kad specialiųjų poreikių vaikų integracija į bendrojo lavinimo mokyklas būtų sėkminga, būtina kalbėti apie tris kompetencijas: pedagogų gebėjimą taikyti naujus mokymo metodus, mokyklos ir kitų institucijų partnerystės metodus ir ugdymo administravimo metodus (“Specialiojo ugdymo pagrindai”, 2003, p. 99-100).

Heterogeninio ugdymo apibūdinimas

Ugdymas – tai intelektinių-emocinių ir dvasinių išgyvenimų bei įvykių kaitos, procesas, ilgalaikis asmenybės kūrimo ir savikūros vyksmas (Jovaiša, 2001); tai asmenybės savikūrą skatinantis žmonių bendravimas, sąveikaujant su aplinka ir kultūros vertybėmis (Jakavičius, 1999).

Dabartiniame lietuvių kalbos žodyne ugdymas apibrėžiamas kaip – vaiko prigimtį atitinkantis ugdymas sistemingais nurodymais, pamokymais ar kitais veiksmais tobulinimas, auklėjimas (DLKŽ, 2005). Ugdymo esmės suvokimas priklauso nuo skirtingų filosofinių, psichologinių, sociologinių, kultūrinių koncepcijų. Norint pažinti ugdymo procesą, būtina suprasti ugdomuosius veiksnius, jų prasmę, turinį ir dalyvius (Jovaiša, 2001).

Ugdymo praktikoje aptinkami du pagrindiniai grupių modeliai: homogeninės arba heterogeninės grupės. Homogeninė grupė, sistema (gr. homogenes- vienalytis, giminingas) – vienalytė sistema, susidedanti iš vieno ar kelių komponentų, kurios visi pusiausvyrieji parametrai tolygiai kinta (Visuotinė Lietuvių enciklopedija, 2005). Tuo tarpu, kai heterogeninė grupė yra suprantama kaip įvairialypė sistema (Visuotinė Lietuvių enciklopedija, 2005). Heterogenines grupes sudaro mokinių bendruomenės arba grupės, formuojamos bendresnių edukacinių tikslų pagrindu. Jose pripažįstami

asmeniniai skirtumai, poreikių įvairovė, pabrėžiamas vienodas asmens vertingumas. Tokiose grupėse gali reikštis lyties, kalbiniai, kultūriniai, socialiniai, fizinių ar psichinių galimybių skirtumai (Galkienė, 2005, p. 22). Tarptautiniame žodžių žodyne (2003) heterogeninė žmonių grupė apibūdinama kaip skirtinga įvairialypė grupė.

Į heterogenines klases mokykloje susirenka asmenys, turintys skirtingą gyvenimo patirtį, šeimoje suformuotą ryšio su kitais bendruomenės nariais modelį, kultūrinės tradicijas, veiklos galimybes, kartais kalbantys skirtingomis kalbomis. Heterogeninėse grupėse susitinka vaikai, turintys skirtingą kognityvinę, socialinę patirtį, skirtingas kultūrinės tradicijas, veiklos galimybes. Tokių grupių heterogeniškumą dar labiau pajvairina mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių. Todėl heterogeninėse ugdymo grupėse Hallahan, Kauffman teigimu, išryškėja individualių skirtumų įvairovė ir specialiojo – specialiai organizuoto mokymo, atitinkančio neįprastus ypatingojo vaiko poreikius - ugdymo būtinybė (2003, p. 50). Tokioje erdvėje išryškėja skirtingi vaikų poreikiai, mokymosi galimybės. Tokia heterogeninė grupė reikalauja sudaryti geriausias sąlygas ir galimybes kiekvienam vaikui mokytis, kaupti individualų patyrimą.

Melienės, Ruškaus nuomone, „specialiųjų mokymosi poreikių turinčio vaiko ugdymas heterogeninėje klasėje reikalauja naujų didaktinių technologijų“ (2003, p. 85). Skirtingi mokinių poreikiai skatina naujos didaktinės krypties – heterogeninių grupių didaktikos formavimosi (Galkienė, 2005, p. 21). Autorė heterogeninių grupių didaktikos formavimąsi apibrėžia kaip specialių ugdymo metodų, priemonių ir turinio modifikacijų panaudojimą tenkinant ypatinguosius moksleivio poreikius.

Pollard vartoja „įtraukiančiosios klasės“ sąvoką ir teigia, kad „tai klasė, kurioje sąmoningai suplanuojama sudaryti kiekvienam vaikui galimybę dalyvauti visoje jos veikloje kaip tikram dalyviui ir jaustis vertingu jos nariu“ (2002, p. 137).

DJohnson ir Johnson (1993) duomenimis, mokymasis heterogeninėse klasėse kartu su menkesnių gebėjimų mokiniais neturi neigiamo poveikio pažangumui, yra skatinama vienu ir kitu mokinių socialinių gebėjimų raida: komunikavimo, lyderystės, konfliktų sprendimo (cit. pg. I. Kaffemaniene, 2005, p. 85). Moksliniame straipsnyje Galkienė ir Dudzinskienė (2004) teigia, kad heterogeninių grupių ugdymas pasiūlo palankią aplinką ir kuria gerovę visiems bendruomenės nariams, nes būtent šiose grupėse individualūs ugdytinių skirtumai pripažįstami kaip ištekliai, skatinantys naujų ugdymo galimybių plėtrą. Tuo remiantis, galima daryti išvadą, kiekvieno vaiko mokymas(is) tampa konstruktyvus, padeda kaupti ne tik reikšmingą individualią, bet ir grupinę patirtį, kuri tampa visų vaikų, besimokančių grupėje, patirtimi.

Mokymo ir mokymosi heterogeninėje aplinkoje ypatumai

Jovaiša pažymi, kad mokymas – vadovavimas mokymuisi, t. y. tikslingas, nuoseklus ir aktualus mokytojo ir mokinių veiksmas, stimuliuojantis ir organizuojantis mokinių pažintinę ir praktinę veiklą (1993, p. 124). Mokymas, Rajecko požiūriu, yra tada, kai „mokymo metu įgyjami žinių pagrindai, mokiniai mokosi jas taikyti praktikoje, savarankiškai plėsti ir tobulinti“ (2002, p. 8). Mokymas ir ugdymas neturėtų būti vien mechaninės pratybos klasėje – kiekvienas mokytojas turėtų stengtis pasiekti visus bendruomenės vaikus. Mokytojams tenka nelengva užduotis užtikrinti, kad tai, ko mokomasi klasėje, tiktų vaikams ir atitiktų jų poreikius.

Heterogeninėje klasėje bendrojo ir specialiojo ugdymo samplaika aktualizuoja mokinio individualumo pripažinimą, asmeninių tikslų siekį, diegiamo ugdymo turinio funkcionalumą, asmeninio progreso vertinimą, metodologinį lankstumą bei bendradarbiavimo kultūrą (Galkienė, 2005, p. 9). Heterogeninėje aplinkoje reikalaujama iš mokytojo gebėjimų derinti ugdymo turinio reikalavimus prie mokinio pažintinės veiklos ypatumų, mokymo procese kurti kiekvienam mokiniui palankią ugdymo aplinką.

Mokymąsi heterogeninėje aplinkoje, remiantis Galkiene (2005), galima pagrįsti tokiais esminiais principais:

- kiekvieno mokinio unikalumo, jo gebėjimų ir poreikių pripažinimas;
- vertinimo sistema, skatinanti mokinio pastangas mokytis, leidžianti išvengti asmens pažeminimo dėl menkesnių jo įgimtų gebėjimų bei atitinkanti mokinio ugdymo programos lygį;
- specialioji pagalba, pasiekianti vaiką jo mokymosi vietoje;
- bendruomeniniai santykiai grindžiami kiekvieno asmens vienodo vertingumo ir lygių teisių pripažinimu.

Naujosiose Pradinio ir Pagrindinio ugdymo programose teigiama, kad viena iš ugdymo turinio atnaujinimo krypčių yra „labiau individualizuoti ugdymą, atsižvelgiant į skirtingus mokinių poreikius“ (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2433). Programose apie Specialiųjų poreikių mokinių ugdymą teigiama, kad „specialiųjų poreikių mokiniams ugdymo turinys formuojamas, kaip ir visiems mokiniams, remiantis Bendrosiomis programomis ir pritaikant dalykų programas pagal individualius šių mokinių gebėjimus, ugdymosi poreikius ir pasiekimus“. Galima daryti išvadą, kad pritaikant programą mokinio gebėjimams ir ugdymosi poreikiams siekiama, kad jo mokymosi pažanga būtų kuo didesnė, taip pat skatinama mokinio savigarba ir motyvacija mokytis.

Heterogeninės grupės moksleivių mokymo sėkmę lemia mokytojo gebėjimas individualizuoti ir diferencijuoti mokymosi procesą, t. y. organizuoti kūrybinę vaiko veiklą. Juodaitytė (2003) teigia, kad mokymosi heterogeninėse grupėse esmė gali būti apibūdinama kaip nuolatinis individualizacijos ir diferenciacijos ryšys, atsižvelgiant tiek į vaikų individualius skirtumus, tiek į jų, kaip bendraamžių grupės, bendrumą. Kiti mokslininkai, kaip antai, Šiaučiukėnienė (1997), Dabrišienė, Narkevičienė (2002), Kaffemanienė, Lusver (2004), Galkienė (2003, 2005) nurodo, kad mokymo individualizavimas yra vidinio diferencijavimo pagrindas, kuris sudaro sąlygas visiems besimokantiems tobulintis pagal jų gabumus ir polinkius.

Galkienė (2003, 2005), Juodaitytė (2003), Melienė, Ruškus, Elijošienė (2003), Dabrišienė, Narkevičienė (2002), Kaffemanienė, Lusver (2004) pabrėžia, kad vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, sėkmingas mokymas(is) heterogeninėje grupėje yra susijęs su naujų pedagoginių technologijų būtinumu. Autorių nuomone, iškyla būtinybė aktualizuoti įvairesnes didaktines technologijas, akcentuojančias moksleivio veiklą, bendradarbiavimą, kūrybinių gebėjimų sklaidą. Ypač svarbu, kad heterogeninėje klasėje mokytojas gebėtų įtraukti kiekvieną mokinį į bendras mokymosi situacijas, sudarytų sąlygas ir galimybes aktyviai veikti kiekvienam, kad specialiųjų poreikių turintys mokiniai galėtų dalyvauti bendroje veikloje su bendraamžiais.

Kaip teigiama populiarioje pedagogų spaudoje, „specialiųjų poreikių ugdytinių integravimas reikalauja didelio, nuoseklaus klasės auklėtojo ir kitų dalykų mokytojų darbo su klase“ („Dialogas“, 2009, sausio 9, Nr.2 (831). Heterogeninėse klasėse sudėtinga sudaryti sąlygas kokybiškam ugdymuisi bei parinkti tinkamus metodus ir būdus, kurie plėtotų mokinių intelektines galias, tačiau kaip teigia Dudzinskienė, Kalesnikienė, Paurienė, Žilinskienė, „ne kiekvienas gali išmokti viską, bet kiekvienas gali išmokti kažką“ (2007, p. 7).

MOKYMO IR MOKYMOSI METODAI ŠIUOLAIKINĖS DIDAKTIKIOS ASPEKTU

Mokymo metodų samprata

Šiuolaikinėje pedagoginėje praktikoje pabrėžiamas svarbumas mokyti ir mokytis – tai reiškia planuojant, apmąstant ir įgyvendinant tikslus veikti kartu ir sutartinai. Besikeičiančioje mokykloje svarbią vietą užima tinkamai parinkti mokymo metodai, nes jie yra bene svarbiausias mokinių mokymosi stimulus, pirmasis motyvacinis postūmis tobulėti, ieškoti, gilintis. Todėl galbūt pagrindinė mokymo problema – mokymo metodai. Metodas, kaip mokslo kategorija, atspindi labai sudėtingą procesą. Todėl ir metodo samprata nevienalytė.

Tarptautinių žodžių žodyne (1985, 2001) žodis „metodas“ (gr. *methodos* – tyrimo kelias) aiškinamas kaip veikimo ir reiškinių tyrimo būdas, veiksmas. Todėl tinkamai parinkti metodai, kaip veikimo ir reiškinių tyrimo būdai, veiksmai, padeda pasiekti mokymo tikslą – ugdyti kompetencijas ir savarankiško mokymosi įgūdžius. Kaip teigia Galkienė, Cijūnaitienė, „kiekvienas metodas suponuoja sąmoningą tikslą, veiklą, reikiamas priemones, objekto kitimo procesą ir pasiektą tikslą (metodo taikymo rezultata), be kurio iš viso neįmanoma tikslinga subjekto veikla (2007, p. 77).

XX a. pirmosios pusės edukologas Šalkauskis pateikė tokį mokymo metodo apibrėžimą: „Mokymo metodas yra racionalus, nuoseklus ir visuotinai reikšmingas mokomojo veikimo būdas, nukreiptas į mokymo tikslą, suderintas tiek su mokinio prigimtimi, tiek su mokomojo dalyko ypatybėmis.“ (1991, p. 419). Jovaiša pateikia panašaus pobūdžio apibūdinimą: „Mokymo metodai – vadovavimo mokymuisi veiksmų, būdų visuma konkrečiam mokymo tikslui pasiekti“ (1998, p. 20).

Rajeckas aptardamas mokymo metodo sampratą, akcentuoja mokytojo ir mokinių veiklą, kurią sąlygoja konkretūs mokymo tikslai, mokomojo dalyko ir mokomosios medžiagos specifika, mokinių amžiaus ypatumai. „Mokymo metodai - tarpusavyje susiję mokytojo bei mokinių veiklos būdai, kuriais mokiniai, mokytojo vadovaujami, įgyja žinių, mokėjimų, įgūdžių, yra lavinami ir auklėjami. Trumpiau tariant, mokymo metodai – tai mokinių ugdymo būdai mokymo procese“, - teigia profesorius (1997, p. 6, 1999, p. 142).

Jovaiša (1997) pabrėžia vidinę metodo struktūrą, akcentuodamas tai, kad ją sudaro „psichiniai procesai, vykstant mokytojo – mokinio sąmonėje: motyvacija – suvokimas – atmintis – mąstymas – vaizduotė – emocijos – valia“. Taigi, kiekvienas mokymo metodas yra kryptingų mokytojo veiksmų sistema, organizuojant pažintinę ir praktinę mokinio veiklą, per kurią jis įsisavina mokymo turinį. Kitaip sakant, mokymo metodui būtina abipusė mokytojo ir mokinio veikla, kur mokytojas organizuoja

mokinio darbą su nagrinėjamoju objektu, o to darbo dėka realizuojamas mokymo turinio įsisavinimo procesas.

Gage, D. C. Berliner mokymo metodą apibūdina kaip „pasikartojančių mokytojo veiksmų modelį, kuris gali būti taikomas dėstant įvairius dalykus, būdingas daugiau negu vienam mokytojui ir svarbus išmokimui“ (1994, p.307). Modelio sąvoka autorius nori pabrėžti, vienu metu ar nuosekliai vienas po kito atliekamus veiksmus.

Galkienė, Gevorgianienė, Grincevičienė mokymo metodą vadina „mokytojo instrumentu, kuriuo naudodamasis jis veda mokinį į pažinimą“ (2008, p. 46). Dudzinskienė, Kalesnikienė, Paurienė, Žilinskienė mokymo metodą apibūdina kaip „mokytojo „įrankį“, kurį reikia parinkti ir gebėti panaudoti pagal paskirtį taip, kad būtų įgyvendintas konkretus mokymo tikslas – pasiektas norimas mokymo(si) rezultatas“ (2007, p. 54).

Atlikus mokymo metodo sąvokos apžvalgą, galima daryti išvadą, kad mokymo metodui būtina abipusė mokytojo ir mokinio sąveika. Kadangi mokymas yra dvipusis procesas, todėl mokymo metodai reiškia tarpusavyje susijusį, kompleksišką, nuoseklų dėstymą, t.y. vadovavimą mokymui, ir mokymąsi. Mokymo metodas, kaip interaktyvi mokytojo ir mokinių sąveika, sudaro galimybes mokiniams įgyti žinių, mokėjimų, įgūdžių ir kitos patirties.

Mokymo metodų pasirinkimą ir taikymą įtakojančios veiksniai

Šiuolaikiniam mokymui rūpi tie patys klausimai, kurie buvo keliami visais vystymosi laikais. Bendrosiose programose ir išsilavinimo standartuose (2008) vis dar keliamas klausimas „ko mokyti“ ir „kaip mokyti“. Siekiant realizuoti švietimo keliamus tikslus, svarbu, kaip tai padaryti. Tikslų įgyvendinimas priklauso nuo adekvataus mokymo metodų parinkimo. „Jeigu nenumatysime atitinkamų metodų jiems (tikslams) realizuoti, rizikinga tikėtis, kad jie bus įgyvendinti“, - teigia Šiaučiukėnienė, Visockienė, Talijūnienė (2006, p.87).

Brown (1990) nuomone, reikia ieškoti metodų, kaip mokiniams geriau išmokti. Frans rašė, kad mokytojai neturi stengtis perteikti daug informacijos, reikia tik sužadinti mokinių smalsumą, norą mokytis, skatinti savarankiškumą (cit. pg. Šiaučiukėnienė, Visockienė, Talijūnienė, 2006, p.88). Daugelis mokslininkų teigia, kad šią problemą padeda spręsti mokymo ir mokymosi metodai. Juos pasitelkus, mokinys gali dirbti su visa klase, grupėje, individualiai. Todėl pirmiausia, mokytojas turi stengtis žinoti kuo daugiau mokymo metodų ir pasirinkti patį tinkamiausią.

Bendruosiuose išsilavinimo standartuose rašoma: „Ugdymo metodai – integrali viso ugdymo proceso dalis. Jų sąmoningą, motyvuotą pasirinkimą ar derinio sudarymą lemia: 1) asmenybiniai ir

sociokultūriniai lūkesčiai; 2) ugdymo tikslai ir uždaviniai; 3) ugdymo turinys; 4) psichologiniai kriterijai (mokinio prigimtis, branda, amžiaus tarpsnių bendrosios ir individualiosios charakteristikos, pažinimo proceso psichologiniai ir kiti dėsningumai); 5) sociokultūrinis kontekstas (artimiausios vaiko aplinkos ir pastovūs ar atsitiktiniai visuomeninės aplinkos ugdomieji poveikiai); 6) bendras kultūrinis mokytojo išprusimas, pilietinė bei dorinė pozicija, jo profesinis pasirengimas, individualūs polinkiai bei gebėjimai, gyvenimo patirtis“ (1997, p. 41).

Jei pripažįstame, kad visi moksleiviai yra skirtingi, tuomet turime pripažinti, kad ir jų mokymosi būdai yra skirtingi. Tai ypač svarbu specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčio vaiko ugdymui heterogeninėje klasėje. Todėl Barkauskaitė, Grinavičienė, Indrašienė, Pučinskaitė (2001), kaip ir daugelis kitų autorių, akcentuoja, kad pedagogai turi gerai pažinti vaiką, jo individualius gebėjimus ir poreikius. Svarbu mokytojui žinoti, kokių specialiųjų ugdymo(si) poreikių turi vaikas, koks jų pobūdis, kokie jo gebėjimai, galimybės, įsitikinti, ar mokymo metodai tinkami šiam moksleiviui, ar gerai jis suvokia tam tikrais metodais teikiamą informaciją.

Šiaučiukėnienė (1997) siūlo pasirenkant metodus nepamiršti, jog jie pagal mokinių amžių keičiasi nuo paprastesnių iki sudėtingų, t. y. vertikalia kryptimi:

- Informaciniai mokymo metodai – nuo pokalbio iki probleminės pakaitos; nuo klausymo iki savarankiško naudojimosi informacijos šaltiniais.
- Operaciniai mokymo metodai – nuo organizuojamų žaidybinio pobūdžio pratimų, pratybų, kai mėgdžiojami pedagogo veiksmai, žodžiai, iki darbo pagal algoritmus, instrukcijas, ir kūrybinės veiklos.
- Kūrybiniai metodai – nuo žaislų – prie problemų „krepšio“, nuo žodžių – iki kūrybinių estafėčių, nuo atsakymo į euristinį klausimą – iki klausimų sudarymo, nuo „sugalvok klausimą draugui“ - iki diskusijos, bei savarankiško problemų sprendimo.

G. Petty kelia probleminį klausimą – „kuris mokymo metodas geriausias?“ (2006, p. 165). Autorius teigia, kad mokymo metodai, kaip ir staliaus įrankiai, pasirenkami taip, kad geriausiai tiktų konkrečiam tikslui pasiekti.

Tačiau, kad ir kokie bebūtų tobuli mokymo metodai, profesoriaus Rajecko (1997) nuomone, lemiamą vaidmenį vaidina mokytojas. Pirmiausia, norėdamas tinkamai taikyti mokymo metodus, mokytojas privalo gerai mokėti savo dėstomą dalyką ir jo mokslinius pagrindus.

Psichologės Butkienė, Kepalaitė (1996) atkreipia dėmesį į tai, kad renkantis metodą, reikia suvokti ir pagrindines šių laikų didaktikos tendencijas. Naujai didaktikos kryptims reikia didesnės mokytojo kompetencijos, psichologinių sugebėjimų ir atsakomybės ne vien už žinias, bet ir už vaiko

brandą. Ji apibūdinama taip: 1) vaikui siūloma tai, kas ugdytų jo dalykinę ir socialinę kompetenciją, individualias nuostatas bei sugebėjimą veikti; 2) programos pateikiamos taip, kad jos sudarytų situacijas, skatinančias kelti bei aiškintis gyvenimo ir visuomenės problemas, svarstyti bei rinktis; 3) mokyti ir mokytis – tai reiškia, kad mokinys ir mokytojas turi dirbti sutartinai, planuoti, apmąstyti ir įgyvendinti sumanymus.

Apibendrinant galima teigti, kad mokymo metodai yra specifiniai, juos parenka ir taiko mokytojas, atsižvelgdamas ne tik į mokslo dalyką, bet ir į mokinį. Mokytojas yra tarpininkas tarp žmonijos patirties ir mokinio patirties, jo uždavinys – taikyti tokius metodus, kurie padėtų įgyti visuomeninę patirtį. Vis dėlto, parenkant mokymo metodus, remiamasi ir logika, psichologija bei kitais mokslais, kadangi mokymo procesas sprendžia ne vien pažinimo, bet ir sudėtingus asmenybės formavimo uždavinius. Mokytojas metodus gali rinktis pagal vertybių supratimą, tikslus. Mokytojas negali pasyviai žvelgti į besikeičiančią visuomenę, pasyviai dirbti, neatnaujinant mokymo metodų, jis privalo nuolatos kelti mokinių mokymosi motyvaciją, derindamas ir taikydamas įvairius, vaikų poreikius, motyvaciją atitinkančius, mokymo metodus. Laisvė rinktis metodus įpareigoja pirmiausia juos žinoti bei vertinti pagal šių dienų mokyklai keliamus reikalavimus.

Mokymo metodų klasifikavimas

Mokymo(si) metodų klasifikavimo problema yra viena svarbiausių šiuolaikinio mokymo problemų. Mokslinėje literatūroje randama įvairių metodų klasifikacijų, kurios remiasi įvairiais mokymo kriterijais. Kiekvienoje epochoje veikia tradiciniai, įprastieji ir modernūs, naujoviški mokymo metodai ir tai yra formalus jų skirstymas, nenusakantis metodų esminių skirtumų.

Kaip teigia V. Rajeckas (1994), labai sudėtinga, o gal net ir neįmanoma nustatyti objektyvų klasifikacijos pagrindą ir juo remiantis suskirstyti mokymo metodus.

Pagal seniausią mokymo metodų klasifikaciją jie skirstomi į:

- monologinius (pasakojimas, aprašymas, aiškinimas, paskaita);
- dialoginius (katechetinis, euristinis);
- loginius (analizė, sintezė, indukcija ir dedukcija), (Jovaiša, Vaitkevičius, 1989).

Mūsų amžiaus pirmosios pusės lietuvių pedagoginėje literatūroje yra skiriami: tetiniai (pateikiamieji) ir euristiniai (atrandamieji) metodai (Šalkauskis 1991, p. 422). Visgi tuo pačiu laikotarpiu akcentuojamas ir kitas skirstymas: pasyvieji (dažniausiai žodiniai-atgaminamieji) ir veiklinamieji metodai. Pagal pirmą skirstymą pagrindiniu veikėju tampa mokytojas, o kitame skirstyme

didėja mokinio vaidmuo. XX a. viduryje ugdymo metodai yra skirstomi į dvi grupes: orientuoti į mokytoją ir orientuoti į mokinį.

Mokymo metodų klasifikavimas remiasi žinių šaltinio kriterijumi: žodiniai, vaizdiniai ir praktiniai (Šiaučiukėnienė, Visockienė, Talijūnienė (2006, p. 90), (žr. 1 lentelė):

1 lentelė

Mokymo metodų skirstymas pagal žinių šaltinį

Šaltinis	Metodai
Žodis	<i>Žodiniai metodai:</i> žodinis medžiagos dėstymas (pasakojimas, aiškinimas, mokyklinė paskaita), pokalbis, naudojimas spausdintais šaltiniais.
Vaizdas	<i>Vaizdiniai metodai:</i> demonstravimas, ekskursija, savarankiškas stebėjimas.
Praktinė veikla	<i>Praktiniai metodai:</i> pratimai žodžiu ir raštu, pratimai naudojant įvairias technines priemones, grafiniai, laboratoriniai, praktiniai darbai.

(šaltinis: Rajeckas, 1994, p. 145)

Tačiau žodis, kalba iš esmės ne žinių šaltinis, o svarbiausias pažinimo proceso komponentas. Vaizdo sudarymas – pirminė pažinimo pakopa, tam tikras žinių formavimo etapas. Praktikos reikšmė žinioms įgyti yra itin svarbi ir sudėtinga, todėl ji negali būti gretinama su žodžiu ir vaizdu. Bitino, Rajecko, Vaitkevičiaus, Bajoriūno (1981) ir kt. nuomone, žinių šaltiniai yra labai gausūs ir įvairūs, todėl juos visus aprėpti yra labai sunku. Taigi šis skirstymo pagrindas kelia abejonių teoriniu ir praktiniu požiūriu.

Jovaiša, (1985, 1997, 2001), Šiaučiukėnienė, Stankevičienė (2002), Jovaiša, Vaitkevičius (1989) mokymo metodus siūlo klasifikuoti mokinių savarankiškumo ir kūrybingumo didinimo galimybių pagrindu ir skiria informacinius, operacinius ir kūrybinius mokymo metodus.

Pagal didaktinius tikslus Krol (2001) išskiria žinių, gebėjimų ir įgūdžių įsisavinimo, panaudojimo, įtvirtinimo ir patikrinimo metodus. Pagal didaktinius tikslus mokymo(si) metodai skirstomi į aktyvius ir pasyvius). Aktyvūs metodai pirmiausia susiję su mokinių savarankišku darbu. Pasyvūs – su informacijos suvokimu, visų pirma su informacijos išdėstymu paskaitos, pasakojimo metodais, kada mokinių pažinimo procesai išnaudojami minimaliai (Šiaučiukėnienė, Visockienė, Talijūnienė, 2006, p. 91).

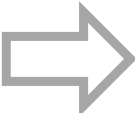
Bitinas, Rajeckas, Vaitkevičius, Bajoriūnas (1981), Rajeckas (1997, 1999) apibendrinami mokymo metodų klasifikacijų įvairovę, atkreipia dėmesį į tai, kad kiekviena klasifikacija yra savaip gera, tačiau nė viena iš jų nėra pakankamai pagrįsta nei teoriniu, nei praktiniu požiūriu.

Tenka konstatuoti, jog neturime visuotinai priimtinos, mokliškai nepriekaištingos mokymo metodų klasifikacijos, todėl pedagogui reikia pasirinkti iš daugelio siūlomų klasifikavimo variantų. Mokytojas pažindamas mokymosi vyksmą, mokymą derina prie jo. Priklausomai nuo to, ko mokinys mokosi, mokytojas moko skirtingais būdais. Pasirinkęs ir jungdamas kartu, vienokius ar kitokius mokymo metodus, kuria atitinkamas pedagogines situacijas, sudarančias sąlygas mokiniui mokytis.

Šiandien keliamas ir naujas metodų skirstymo pagrindas: skirtingas požiūris į mokyklos vaidmenį kultūros raidoje ir į kultūros tradicijos perėmimą (Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2007, p. 140). Šiuo aspektu išsiskiria reprodukcinė ir interpretacinė nuostatos (žr. 2 lentelė).

2 lentelė

Perėjimo iš tradicinio į šiuolaikišką ugdymą nuostatos

<p>REPRODUKcinė</p> <p>Pasyvumas</p> <p>Akademiškumas</p> <p>Formalumas</p> <p>Linijiškumas</p> <p>Tradiciškumas</p>		<p>INTERPRETACINė</p> <p>Aktyvumas</p> <p>Praktiškumas</p> <p>Savarankiškumas</p> <p>Integralumas</p> <p>Netradiciškumas</p>
--	--	--

(šaltinis: Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2007, p. 141)

Reprodukcinis ugdymo proceso supratimas skatina rinktis pasyvius, tradicinius, siaurus, į mechaninį žinių bei įgūdžių perteikimą orientuotus mokymo metodus. Interpretacinė nuostata siūlo aktyvius, netradicinius, vientisus, sudarančius visumą, šiuolaikinius mokymo metodus, padedančius mokiniams aiškintis, vertinti, suprasti aplinkos pasaulį, spręsti gyvenimo problemas, atsakingai veikti (Kuolys, 1997).

Dubso (1998) nuomone, šiandien tradicinio mokymo taikymas yra „abejotinas“, nes besimokantieji nesugeba turimų žinių pritaikyti „naujose situacijose“, neįgyja gebėjimo savarankiškai mokytis. Gailienės, Bulotaitės, Sturlienės nuomone (1996), humanistinė pedagogika ir psichologija visą laiką akcentavo laisvo, aktyvaus, žmogaus individualumą. Taigi tenka daryti prielaidą, kad mokymąsi svarbu humanizuoti, grįžti netradicine – šiuolaikinių mokymo metodų raiška.

Modernioji didaktika siekia kurti visiems palankų ugdymąsi, nes jos tikslas – ne priversti mokinį paklusti, o stengtis sudominti, aktyvinti jo kūrybines ir darbineis galias. Bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiose programose (1997) senoji didaktika charakterizuojama kaip nukreipta į pedagogą, o modernioji – į besimokantįjį.

Siekiant kokybiško kiekvieno heterogeninės klasės mokinio mokymo, reiktų racionaliai pasirinkti mokymo metodus ir, tiek tradicinius, tiek inovatyvius (vartojamus ir kaip šiuolaikinius), derinti tarpusavyje.

Tradiciniai mokymo metodai

Tradicinis mokymas yra paremtas žodiniais mokymo metodais ir remiasi pedagoginiu poveikiu, paremtu žinių perdavimu ir įsisavinimu. Butkienė, Kepalaitė (1996) akcentuoja, kad tradicinis mokymas orientuotas į mokytoją. Ji apibūdinama trimis aspektais:

- vaiką ugdo suaugusieji, „žinantys“, ko jam reikia;
- mokymo turinys nukreiptas rengti profesijai, todėl dalykų mokytojai nurodo, ko reikia mokytis;
- vyrauja informacijos pateikimo, demonstravimo metodai.

Mokytojai, palaikantys tradicinio mokymo požiūrį, paprastai mano, kad jų pareiga – padėti mokiniui kaupti informaciją ir ją suvokti. Jie akcentuoja mokymą kaip esminį sėkmingo išmokimo veiksnį, pagrindinį dėmesį skiria galutiniam mokymo rezultatui. Šiuo požiūriu mokytojas yra žinių teikėjas, jis lemia, ką mokinys turi daryti, kad pasiektų jo iškeltus tikslus ir būtų teigiamai įvertintas.

Tradicinė mokymo paradigma remiasi bihevioristine mokymo teorija. Pagrindinė teorijos idėja yra ta, kad mokomasi to, už ką galima gauti atlygį. Anot Jucevičienės (2000), tradicinių mokymo metodų esminis bruožas – kad mokymas realizuojamas per pedagoginį poveikį. Mokytojas atlieka organizatoriaus, vadovo vaidmenį, kuris svarbus mokymo strategijoms ir medžiagai parengti. Mokiniai – pedagoginio proceso objektai, o ne dalyviai.

Pedagogai praktikai, remdamiesi tradiciniu mokymo modeliu, kėlė ir tebekelia pamatinius ugdymo tikslus:

- perteikti informaciją;
- skatinti kūrybiškumą;
- formuoti praktinius gebėjimus.

Pasak Sabaliauskienės (2006), tradiciniai arba konvencionalūs mokymo metodai, kuriuos mokytojas naudoja remdamasis poveikio paradigma, yra aiškinimas, klausinėjimas, demonstravimas,

rašymas, skaitymas, mokyklinė paskaita. Tradicinės ugdymo praktikos, ypač tokios mokymo pedagogikos, kuriose dominuoja pamoka-paskaita kaip pagrindinis naujos medžiagos perteikimo metodas, kritikuojamos jau gana seniai

Tradiciniai ugdymo metodai klasifikuojami į tris pagrindines grupes ir skiriami 1) informaciniai, 2) praktiniai operaciniai bei 3) kūrybos mokymo metodai (Jovaiša, Vaitkevičius, 1989).

Informacinių metodų esmę sudaro tai, kad mokytojas, taikydamas įvairias vaizdines priemones, teikia mokiniams gatavas, specialiai atrinktas žinias, moko jas suvokti, įsisąmoninti, įtvirtinti ir atgaminti (Jovaiša ir Vaitkevičius, 1989).

Šiaučiukenienės, Stankevičienės (2002) teigimu, šiais mokymo metodais mokytojas pamokoje suteikia galimybę mokiniams trumpiausiu būdu gauti apibendrintas bei susistemintas žinias apie žmonijos patirtį, bei parengia mokinius labiau savarankiškai mokytis. Informacija teikiama monologu (pasakojimu, paskaita), dialogu (pokalbiu), vaizdu, lektūra (spausdinto žodžio panaudojimu).

Praktinių operacinių mokymo metodų esmę sudaro mokytojo organizuojama mokinių veikla su įgytomis žiniomis. Siekiant mokinius išmokyti taikyti žinias, sudaromos užduotys, pratimai ir organizuojama mokinių veiklą pagal pavyzdį, instrukcijas, aprašymus, planus ir pan. Jovaiša, Vaitkevičius (1989), Jovaiša, (1985, 2001) pateikia praktinių-operacinių mokymo metodų klasifikaciją: pratybos, praktiniai darbai, laboratoriniai darbai. Praktinių-operacinių mokymo metodų trūkumas tas, kad mokiniai dirba pagal šabloniškas užduotis, o tai neskatina kūrybiškumo, savitumo ir savarankiškumo.

Kūrybinių mokymo metodų ypatumai. Kūryba ne visada sutampa su žinojimu. Kartais išsamios ir sistemingos žinios, gerai įsiminti veiklos būdai, trukdo kūrybiniams ieškojimams. Skiriamos kelios kūrybos mokymo metodų grupės: probleminiai, euristiniai, tiriamieji (Jovaiša, Vaitkevičius, 1989, Jovaiša, 2001). Profesoriai Bitinas (1992), Rajeckas (1994) pagrindine probleminio mokymo idėja nurodo pažinimo aktyvumo ir savarankiškumo skatinimą. Euristiniams mokymo metodams, edukologo Jovaišos (2001) teigimu, būdingas ypač ryškus kūrybinis pobūdis.

Apibendrinant tradicinių metodų esminius bruožus, galima pateikti Šiaučiukenienės, Visockienės, Talijūnienės (2006, p. 91) teiginius, kad tradicinis mokymas:

- sutelktas į mokytoją;
- realizuojamas per pedagoginį poveikį;
- orientuotas į informacijos perteikimą;
- akcentuoja individualų darbą.

Inovatyvieji mokymo metodai

Besimokančiųjų sėkmingo mokymosi būtinumą šiuolaikinėje visuomenėje lemia išaugę visuomenės poreikiai, darbdavių reikalavimai ir nuolat kintanti aplinka. Ugdytiniams labai svarbu išmokyti mokytis, spręsti iškilusias problemas, dirbti komandoje. „Lietuvos švietimo gairėse“ (2001) rašoma, kad mokymasis visą gyvenimą žinių visuomenėje, į kurią orientuojasi Lietuva, tampa pagrindiniu švietimo principu. Švietimo dokumentai deklaruoja mokymą mokytis, taikyti naujuosius mokymo metodus. „Ar taikomi aktyvaus mokymo metodai? Ar mokymasis skatinamas? Ar kinta šiuo požiūriu mokytojo veikla?, - retoriškai klausia Šiaučiukėnienė, Visockienė, Talijūnienė (2006, p. 186).

Teresevičienė, Gedvilienė (1999, 2003) šiandieninio ugdymo paskirtimi įvardija asmens, gebančio bendrauti ir bendradarbiauti, kritiškai mąstyti, spręsti problemas, savarankiškai mokytis, parengimą gyventi visuomenėje tarp žmonių. Akcentuojama, kad mokytojas negali tiesiog sukurti ir pateikti mokiniui teisingą pasaulio vaizdą ir viską apimančią žinių sistemą, kad reikalinga mokytis gaunamas žinias interpretuoti, jomis remiantis spręsti konkrečias problemas.

Šiandienos pedagoginėje praktikoje randasi „inovacijos“ sąvoka. Ji suprantama „kaip mokymo veiksmas, būdai, kuriais skatinamas pats svarbiausias tikslas – savarankiškas mokinio mokymasis“ (Dudzinskienė, Kalesnikienė, Paurienė, Žilinskienė, 2007, p. 54). Pedagoginėje spaudoje ir literatūroje inovatyvieji metodai vadinami įvairiai: modernūs, šiuolaikiniai, netradiciniai, naujoviški, novatoriškos didaktinės technologijos ir pan. Inovatyviųjų metodų sąvoka yra platesnė. Ji apima inovacijas plačiąja prasme.

2006 m. gegužės 5 d. – 2008 m. balandžio 30 d. Lietuvoje vyko projektas „Pradinių klasių ir specialiojo ugdymo pedagogų kompetencijų taikyti IKT ir inovatyvius mokymo(si) metodus tobulinimas“. Projekto metu buvo siekiama laiduoti informacinių ir komunikacinių technologijų ir inovatyvių mokymo ir mokymosi metodų diegimo proveržį pradiniam ir specialiajame ugdyme.

Tyrinėjant mokymosi ir išmokimo procesus, iškilo metakognicijos sąvoka: tai žinios apie savo paties kognityvinius procesus ir produktus, viską, kas su tuo susiję (Flavell, 1976, cit. pg. Melienė, Elijošienė, 2003). Metakognityvinė didaktikos esmė ta, kad vaikai mokomi ne tik pačių žinių, tačiau ir gebėjimo mokytis, sąmoningai įsisąmoninti žinias. Nors iš pirmo žvilgsnio metakognityvinė didaktika atrodo neprieinama specialiųjų poreikių vaikams, tačiau tiek tyrimai, tiek ugdymo praktika kituose kraštuose jau įrodo, jog metakognityvinė didaktika yra bene labiausiai adaptuota specialiųjų poreikių vaikų mokymui, esminė į save orientuoto ir save reguliuojančio mokymosi dalis. Specialiosios pedagogikos didaktai Ambrukaitis, Ruškus (2002, 2003), metakognityvinę didaktiką įvardina nauju mokymo metodu, įgalinančiu dirbti klasėje, kurioje vaikai ugdomi pagal įvairias ugdymo programas.

Inovatyvus mokytojas pripažįsta šiandienos mokymąsi, grindžiamą konstruktyvistinėmis pažinimo teorijomis. Remiantis konstruktyvizmu, mokymo(si) procesas orientuotas į mokinį, o ne į mokytoją. „Konstruktyviojo mokslo tikslas – įsisavintų žinių, mokėjimų ir įgūdžių taikymas naujose situacijose“ (Šiaučiukėnienė, Visockienė, Talijūnienė, 2006, p. 23). Edukologės nurodo šiuolaikiniams mokymo(si) metodams būdingus bruožus:

- Orientacija į mokymąsi;
- Sukuriama skatinanti aplinka, įgalinanti veikloje remtis kuo gausesniais pojūčiais;
- Bendravimo ir bendradarbiavimo, savo veiklos įsivertinimo skatinimas;
- Individualaus mokymosi stiliaus atskleidimas;
- Kritinio mąstymo, savarankiškumo ugdymas;
- Pagalba mokytojui pažinti ugdytinius;
- Visų mokinių savarankiškos mokymosi veiklos skatinimas;
- Mokinių amžiaus tarpsnių ypatumų atitikimas;
- Sąlygų ir stipresnių, ir silpnesnių mokinių saviraiškai sudarymas;
- Mokytojo ir mokinio teisė laisvai kurti, išreikšti savo individualybę veikloje;
- Mokymo ir mokymosi procesas yra kūrybinis procesas abiem dalyviams.

Visockienė, Šiaučiukėnienė pateikia kritinio mąstymo sisteminį modelį, besiremiantį kritinio mąstymo ugdymo būdais: susiliejančiu ugdymu, Bloom taksonomija bei mokymusi bendradarbiaujant (2000, p. 147–154). Penkauskienė kritinį mąstymą apibūdina kaip „procesą, į kurį įtraukti moksleiviai aktyviai svarsto informaciją bei manipuliuoja ja, kad galėtų praktiškai pasinaudoti, kauptų naujas žinias ir sąvokas, kad jiems atsivertų naujos perspektyvos ir galimybės bei būtų sprendžiami konfliktai.“ (2001, p. 11).

Inovatyviųjų mokymo metodų, padedančių ugdyti gebantį bendrauti ir bendradarbiauti, kritiškai mąstyti, spręsti problemas, savarankiškai mokytis asmenį, skalė tikrai plati.

Literatūros analizė rodo, kad inovatyviųjų metodų klasifikacijos nėra. Tačiau Šiaučiukėnienė, Visockienė, Talijūnienė (2006) juo siūlo klasifikuoti pagal didaktinius tikslus: mokinių veiklą, kurią jie atlieka, mokydamiesi šiais metodais. Mokslininkės skiria penkis metodų tipus: skaitymo, rašymo, klausinėjimo, bendradarbiavimo ir jungiančius įvairias veiklas. Ši klasifikacija galbūt neapima visų esamųjų šiuolaikinių mokymo(si) metodų, tačiau, ja remiantis kiekvieną metodą galima priskirti kuriam nors tipui (žr. 3 lentelę).

Šiuolaikinių mokymo(si) metodų klasifikacija

Skaitymo	Rašymo	Klausinėjimo	Bendradarbiavimo	Jungiantys įvairią veiklą
Mokausi raidžių; Mano žodžių sąsiuvinis; Paskutinis žodis priklauso man; Teksto žymėjimas; „Ištesta“ paskaita; Dviejų pusių dienoraštis	Kryžminė diskusija; Nebaigti sakiniai; Žodžių žemėlapis; Tinklo nėrimas; Piramidės istorija; Penkiaeilis; Laisvas rašymas; Rašymo procesas.	Klausiamieji žodžiai; „Stori“ ir „ploni“ klausimai; 6W; Klausimų ramunė.	Kompozicija; Abipusis mokymas; Diskusija; Debatai; Sakyk ir klausyk; Apskritas stalas; Kampai; Mokymasis grupėmis.	Raktiniai terminai; ŽNI; Akvariumas; Situacijų žaidimas; Minčių lietus; Ledlaužis; Minčių ežys; Testai; Interviu; Inscenizavimas; Žaidimai; Atvejo analizė; Autoriaus kėdė; Sąvokų žemėlapis; Klausimai/ užuominos; Sutarčių sudarymas; Projektas.

(šaltinis: Šiaučiukėnienė, Visockienė, Talijūnienė, 2006, p. 43)

Černius (1992) modernių mokymo(si) metodų grupę papildė šiais mokymo metodais: gyvenimo įvykių analizė, grupinis tyrinėjimas, skaitymas-diskutavimas, grupių referatai, „minčių lietus“, penkių minučių rašymas, vaidybinės inscenizacijos. Lietuvos pedagogai Bižys, Linkaitytė, Valiukevičiūtė (1996), Jurevičiūtė, Lekavičius, Galkutė, Motiejūnienė (1998), Petruilytė (2001) ir kt. aprašo daugybę išradimų, netradicinių mokymo metodų: išgyvenimo, tarpusavio pagalbos, vaikų klausimų, išsikalbėjimo, užmokyklinių užduočių, „Ledlaužio“, „Minčių ežio“, „Akvariumo“, žaidimų, inscenizavimo, „Aukcionas“, „Bokštas“, diskusija, kampų metodas, „Mazgas“, „Žuvys“. M. Teresevičienės, G. Gedvilienės (2003) nuomone, tai metodai, grindžiami humanistine psichologija ir pedagogika, lavinantys kūrybinį mąstymą, kūrybiškumą, savarankiškumą. Tai metodai, atveriantys galimybę atrasti kažką naujo, atlikti tai pačiam ar mokantis grupėje su kitais, ir sudarantys demokratiškumo, humaniškumo prielaidas ugdymo procese.

Dudzinskienė, Kalesnikienė, Paurienė, Žilinskienė (2007) inovatyvių metodų skalę praplečia naujais mokymo metodais, kurie padeda mokytojui gerinti ne tik specialiųjų poreikių turinčių

mokinių ugdymą, bet ir visos klasės mokinių ugdymą. „Pagrindinio žodžio metodas“ – kai abstrakti informacija pakeičiama konkrečiu vaizdu. Iliustruojamieji sąvokų modeliai ypač taikytini sutrikusios regos mokiniams. „Informacinių ir komunikacinių technologijų metodas“ – naudojamas kaip naujos informacijos pateikimo būdas, praktinei veiklai, projektams kurti. „Pakopinis mokymas“ – tai „pažinimo lavinimo būdas, kurį taikydamas mokytojas mokiniams sudaro laikiną struktūrą ar teikia pagalbą. Po to pagalba teikiama vis rečiau“ (Hallahan, Kauffman, 2003). Kai sudaromas pakopinis mokymosi užduočių kelias, mokiniai aktyviau dalyvauja pamokos veikloje. „Modeliavimas“ – tai mokymas pavyzdžiu – veiksmingiausias ir patraukliausias būdas išsamiai parodyti, ką mokiniai turi mokėti ir kaip tai reikia padaryti. Kaip teigia autorės, „mokiniai turi būti skatinami mėgdžioti mokytoją, atkartoti, atlikti tai, ką matė. Tai nepaprastai veiksminga ugdant specialiųjų poreikių vaikus“ (2007, p. 57). Taip pat autorės aprašo kitus, veiksmingus heterogeninėse klasėse, metodus. Tai aktyvaus mokymo metodai „Sprendimai sprendimai“, „Bendraamžių parama“, „Dėlionės pagal seką“ ir pan.

Inovatyvieji mokymo metodai pripažįsta, kad vien tik teisingų atsakymų ir teisingo užduoties atlikimo akcentavimas neužtikrina nagrinėjamos temos supratimo, ilgalaikio įsiminimo bei sąvokų ir informacijos pritaikymo už klasės ribų. Inovatyvūs metodai remiasi aktyviu mokinio įsitraukimu į mokymosi procesą saugioje ir jaukioje darbinėje aplinkoje. Visi metodai, taikomi dirbant su specialiųjų poreikių turinčiais vaikais, turėtų skatinti jų pasitikėjimą savimi, jautriai ir teigiamai reaguoti į jų nuomonės ir požiūrio pareiškimus, skatinti kitų mokinių toleranciją ir pagarbą kitokio pobūdžio elgesio ar minties pasireiškimams. Inovatyvių metodų taikymas skatina mokinių darbą grupėje ir komandoje, savęs vertinimą, kritinio mąstymo ugdymą(si), o mokytojui leidžia pabėgti nuo per daugelį pedagoginio darbo metų atsiradusios rutinos bei naujai pažvelgti į savo darbą ir išbandyti kūrybines galias.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai

Probleminis klausimas

Tyrimo pradžioje inovacija buvo apibrėžta, remiantis Dudzinskiene, Kalesnikiene, Pauriene, Žilinskiene (2007), kaip naujovė kūrybiniame mokymo procese ir suprantama kaip tam tikras reiškinys, aktyvinantis patį svarbiausią mokymosi subjektą – mokinį. Kyla klausimas, kaip mokytojams pavyksta į mokymo praktiką diegti inovatyviusius, bendrojoje praktikoje vadinamus šiuolaikiniais, mokymo metodus, koks šių naujovių poveikis heterogeninėse klasėse, kokie inovatyvieji mokymo metodai realiai taikomi pamokose ir kaip jie skatina mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, mokymosi motyvaciją, aktyvumą pamokoje, koks požiūris vaikų ir mokytojų į taikomus šiuolaikinius mokymo metodus.

Tyrimo objektas

Inovatyviųjų mokymo(si) metodų taikymas heterogeninėse pagrindinio ugdymo klasėse.

Tyrimo tikslas

Nustatyti, kiek/kokius inovatyviusius mokymo(si) metodus ir kaip dažnai naudoja pedagogai heterogeninėse pagrindinio ugdymo klasėse.

Uždaviniai

1. Išsiaiškinti/ palyginti mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ir mokytojų požiūrį į inovatyviusius mokymo metodus.
2. Identifikuoti dažniausiai taikomus mokymo metodus heterogeninėse pagrindinio ugdymo klasėse.
3. Iširti mokymo metodų heterogeninėse klasėse pasirinkimą įtakojančius veiksnius.
4. Įvertinti, kokią įtaką mokytojo taikomi mokymo metodai daro specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčio mokinio ir kitų mokinių veiklai pamokoje.

TYRIMO METODIKA

Tyrimo metodas

Tyrimui atlikti buvo pasirinktas kiekybinis apklausos metodas – anketinė apklausa. Apklausa raštu, naudojant standartizuotą klausimą, leido per palyginti trumpą laiką ir sąlyginai nedidelėmis sąnaudomis surinkti informaciją apie mokytojų ir mokinių požiūrį į mokymosi inovacijas. Be to, anketinė apklausa išsaugo respondentų anonimiškumą, išvengiama tyrėjo šališkumo, o struktūruoti duomenys lengviau apdorojami.

Stebėjimo metodas leido tiesiogiai įvertinti didaktinį vyksmą klasėje. Stebėjimas (Bitinas, 2002) – universalus diagnostinių duomenų rinkimo metodas; juo galima gauti informacijos apie ugdytinių elgesį, ugdytojo veiklą. Pasirinkta stebėti gamtos ir socialinių dalykų (gamtos, biologijos, istorijos, geografijos) pamokas, kadangi šie dalykai – tarsi pereinamoji grandis tarp kalbų ir tikslųjų mokslų. Stebėta 35 pamokos 5-ose – 9-ose heterogeninėse klasėse, kurioje bendrai mokosi 42 moksleiviai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių.

Tyrimo instrumentas

Tyrimo instrumentas – anketa, skirta mokytojams (1 priedas) ir anketa, skirta specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintiems mokiniams, besimokantiems heterogeninėje klasėje (2 priedas). Anketos sudarytos, remiantis tyrimo uždaviniais. Anketą mokytojams sudaro 22 klausimai; moksleiviams – 14 klausimų.

Anketą mokytojams sudaro 22 klausimai, suskirstyti į 6 grupes: **1)** tiriamųjų socialiniai parametrai (1, 2, 3, 4, 5, 6); **2)** klausimai, kuriuo siekiama sužinoti, moksleivių kontingento mokyklose skirtumus raidos sutrikimų požiūriu (7, 8); **3)** klausimai apie mokytojų požiūrį į inovatyvius metodus (kaip mokytojas apibrėžia inovatyvaus (šiuolaikinio) metodo sąvoką ir išsiaiškinti, ar inovatyvūs metodai yra panaudojami jų praktikoje); šalia konstatuojamojo klausimo pateikiama metodų pasirinkimo lentelė, kuri sudaryta, remiantis analizuota literatūra (11, 12, 13, 14, 16, 22); **4)** klausimai apie mokymo metodų pasirinkimą sąlygojančius veiksniai, kai klasėje mokosi specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai (9, 10, 15, 16, 17, 18); **5)** klausimai, apie metodų poveikį specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiam vaikui (18, 19); **6)** klausimai, apie sunkumus, kylančius dirbant heterogeninėse pagrindinio ugdymo klasėse

Anketą moksleiviams sudaro 10 uždaro tipo klausimų, suskirstytų į 3 grupes: **1)** mokymosi sunkumai ir suteikiama pagalba (1, 2, 3) **2)** Mokymo(si) būdai klasėje (4, 5, 6) **3)** mokymo(si) metodų vertinimas (7, 8, 9, 10).

Respondentai buvo prašomi pažymėti atsakymus, atitinkančius jų nuomonę arba pasirinkti tinkamus anketos klausimų teiginius. Teiginius buvo galima rinktis kelis.

Tyrimui atlikti parengtas stebėjimo protokolai. Sudaryta stebėjimo schema, kurioje išskirti tam tikri didaktinio proceso elementai (pamokos dalys; metodinės-organizacinės darbo formos bei SUP turinčių mokinių dalyvavimo pamokoje ypatumai, kaip savarankiškas darbas, iniciatyvumas, bendradarbiavimas su bendraamžiais, su pamoka nesusijusi veikla). Išrinkti dažniausiai literatūroje minimi mokymo metodai. Didaktinio proceso elementai užfiksuoti standartizuoto stebėjimo metu (3 priedas).

Atliekant stebėjimą, nė vienas iš stebėjimo proceso dalyvių (nei pedagogai, nei mokiniai) nežinojo tyrimo tikslų, tai leido sumažinti stebimųjų elgsenos poveikį tyrimo rezultatams. Kai tyrimo dalyviai nežino, jog atliekamas matavimas, jie negali veikti rezultatų (Merkys, 1995).

Respondentai ir jų atranka

Tyrimui pasirinktos dvi respondentų grupės – bendrojo lavinimo mokyklų 5-9 klasių mokytojai, turintys darbo su specialiujų ugdymo(si) poreikių turinčiais mokiniais patirties, ir specialiujų ugdymo(si) poreikių turintys mokiniai, besimokantys heterogeninėse pagrindinio ugdymo klasėse.

Respondentams atrinkti buvo vykdoma tikslinė atranka, kadangi buvo tiksliai žinoma, kur galima rasti respondentus. Pasirinkta netikimybinė atranka, nes tiriamųjų pasiskirstymas populiacijoje nėra žinomas. Netikimybinė imtis – tikslinė grupių formavimo atranka, kai į formuojamą grupę yra įtraukiami asmenys, atitinkantys nurodytą teorinę populiaciją (Kardelis, 2002).

Tyrimo dalyvavo Vilniaus „Šaltinio“ pagrindinės mokyklos, Vilniaus „Lavoriškių“ pagrindinės mokyklos, Šalčininkų Tūkstantmečio mokyklos bei Vilniaus „Gabijos“ gimnazijos pagrindinio ugdymo mokytojai, turintys darbo su specialiujų ugdymo(si) poreikių turinčiais mokiniais patirties.

Stebėjimui ir mokinių apklausai pasirinkta Vilniaus „Šaltinio“ pagrindinė mokykla. Tiriamieji buvo atrenkami naudojant patogiają imtį. Patogiają imtį sudaro tiriamieji, kuriuos nesunku rasti, atsižvelgiant į tyrėją dominančias problemas.

„Šaltinio“ pagrindinėje mokykloje mokosi 184 moksleiviai. 56 iš jų turi specialiujų ugdymo(si) poreikių. Stebėti pasirinktos 5-9 klasės ir jose besimokantys specialiujų ugdymo(si) poreikių turintys moksleiviai (42).

Duomenys apie specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius (mokymosi negales, mokymo turinio individualizavimo lygi) gauti moksleivių pedagoginės dokumentacijos analizės metodu.

Tyrimo eiga ir organizavimas

Tyrimo metu buvo planuojama apklausti 100 mokytojų, turinčių darbo patirties su specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčiais mokiniais. Dėl galimybės atlikti tyrimą ir perduoti anketas dalykų mokytojams buvo tariamasi su mokyklų pavaduotojomis. Mokyklų atstovai perdavė anketas pagrindinio ugdymo pedagogams. Jie gražino užpildytas anketas mokyklų pavaduotojoms, iš kurių anketos buvo paimtos apdoroti. Iš viso buvo užpildytos 75 anketos.

Vilniaus „Šaltinio“ pagrindinės mokyklos 5-9 klasių mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymo(si) poreikių, buvo išdalinta 40 anketų. Mokiniai anketas pildė individualiai, stebint mokyklos specialiajam pedagogui. Specialusis mokyklos pedagogas, buvo perspėtas padėti, paaiškinti silpniau skaitantiems moksleiviams. Visos anketos buvo paimtos apdoroti.

Suderinus pamokų tvarkaraštį ir stebėjimo laiko galimybes su mokyklos pavaduotoja ugdymui, „Šaltinio“ pagrindinėje mokykloje buvo stebėtos 35 (gamtos, istorijos, biologijos ir geografijos) dalykų pamokos. Individualiai paprašyta dalykų mokytojų leidimo stebėti jų organizuojamas pamokas. Stebėjimas vyko vasario, kovo, balandžio mėnesiais.

Tyrimo duomenų apdorojimas

Duomenų analizavimui buvo taikomi kokybiniai statistiniai metodai: aprašomoji statistika, procentinė išraiška, duomenų pavaizdavimas grafiku, naudojant kompiuterinę MS Excel programą.

Tyrimo duomenų pateikimo logika. Analizuojant tyrimo duomenis, pirmiausia pateikiami ir lyginami mokytojų apklausos rezultatai, siekiant sužinoti, kaip jie vertina inovatyviųjų metodų taikymą savo organizuojamose pamokose, dirbant su SUP turinčiais mokiniais, kokie metodai yra pasirenkami ir koks metodų poveikis mokinių veiklai pamokoje. Po to pateikiami ir lyginami mokinių apklausos rezultatai, atskleidžiantys, kaip jie vertina mokymo(si) metodus. Galiausiai pateikiami stebėtų pamokų tyrimo duomenys, atskleidžiantys vyraujančius šiuolaikinėje mokymo praktikoje metodus, analizuojama didaktinio proceso ypatumai.

TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APITARIMAS

Apdoroti duomenys, gauti iš respondentų užpildytų anketų, stebėtų pamokų analizės, bus aptariami pagal tyrimo pradžioje iškeltus uždavinius.

Pagrindinio ugdymo pedagogų pasirenkamų ir vertinamų mokymo metodų tyrimo rezultatai

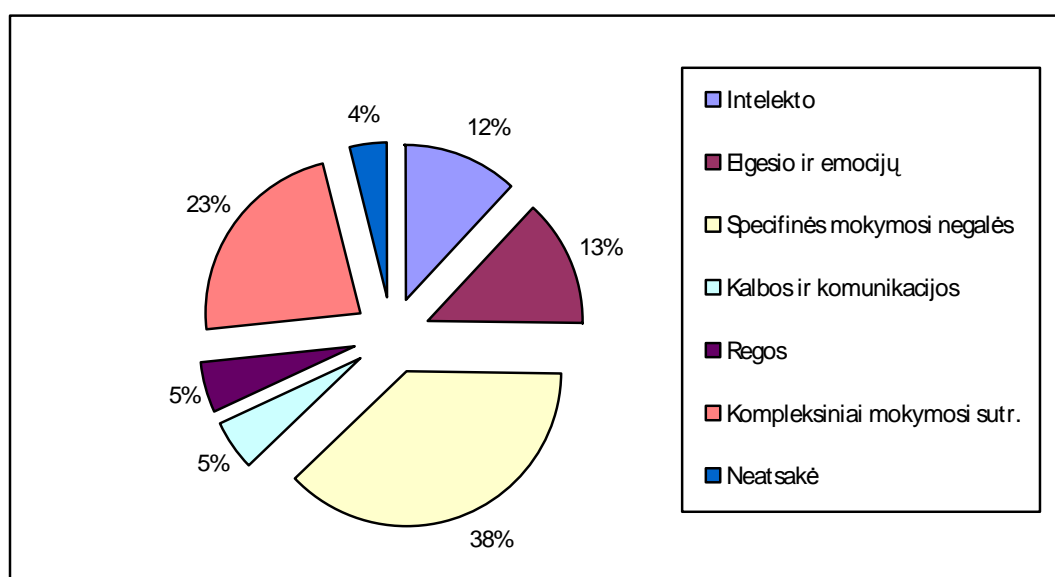
Bendrosiose programose (2003) akcentuojama, kad mokytojo naudojami ugdymo metodai turi atliepti mokinių poreikius, nevienodus jų žinių ir gebėjimų lygmenis, nuostatų, įsitikinimų, elgesio skirtumus. Todėl apklausiant mokytojus, buvo siekiama išsiaiškinti, kokius mokymo metodus jie taiko heterogeninėse klasėse, kokie metodų pasirinkimą įtakojantys veiksniai, kaip mokymo metodai skatina specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų veiklą pamokoje.

Atliktoje apklausoje dalyvavo 75 pagrindinio ugdymo 5 – 9 klasių mokytojai. Apklausoje dalyvavo 7 (9,3 proc.) mokytojai, dirbantys mokykloje iki 4 metų, dirbančių mokykloje nuo 4 iki 9 metų buvo 18 (20,3 proc.), nuo 10 iki 14 metų darbo stažo mokykloje turi 31 (38,1 proc.) mokytojas, taip pat 15 (27,1 proc.) mokytojų šį darbą jau dirba daugiau kaip 15 metų. Tyrime dalyvavo 4 (5,3 proc.) pensinio amžiaus sulaukę mokytojai.

Į anketos klausimus atsakė 10 (13,3 proc.) mokytojų, 58 (77,3 proc.) vyresniųjų mokytojų ir 7 (9,3 proc.) mokytojai metodininkai. Nors tarp apklaustųjų mokytojų nepasitaikė mokytojų ekspertų, galima daryti išvadą, kad pedagogų, dirbančių pagrindinio ugdymo klasėse, kvalifikacija yra tikrai aukšta. Visi (100 proc.) respondentai turi aukštąjį išsilavinimą. Magistrantūros studijas baigė 20 (26,6 proc.) respondentų ir 55 (73,3 proc.) yra baigę bakalauro studijas. Doktorantūros studijų nėra baigęs nė vienas respondentas.

Bendrojo lavinimo mokyklose vis dažniau mokosi įvairių raidos sutrikimų turintys vaikai. Integruoto ugdymo sąlygomis labai svarbu, kad būtų išlaikytas natūralus visuomenės modelis, kuris padėtų mokyto gyvenimo visuomenėje. Ugdant skirtingų gebėjimų turinčius vaikus, turi išlikti galimybė pedagoginį vadovavimą organizuoti taip, kad nė viena moksleivių grupė neatimtų mokytojo dėmesio iš kitų. Respondentų buvo pasiteirauta, kiek jų dėstomose klasėse paprastai mokosi specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių moksleivių ir kokie jų dažniausiai pasitaikantys sutrikimai. 84% apklaustųjų teigė, kad dažniausiai jų dėstomose klasėse mokosi 2-3 moksleiviai, turintys raidos sutrikimų. 4% apklaustųjų nežino, kiek jų klasėse mokosi moksleivių, turinčių raidos sutrikimus.

Apklausos duomenys parodė, kad heterogeninėse klasėse daugiausiai mokosi specifinių mokymosi negalių turintys moksleiviai. Taip pat mokytojai išskiria dar vieną, kiek mažesnę, sutrikimų grupę – moksleivius, turinčius kompleksinį mokymosi sutrikimą. Pastebėta, kad po vienodą dalį sudaro mokiniai, turintys intelekto (12%) bei elgesio ir emocijų sutrikimus (13%). Tirtose mokyklose mažiausiai aptikta sutrikusios regos, klausos, kalbos ir komunikacijos sutrikimų turinčių moksleivių. Nė vieno nepasitaikė su judesio ir padėties sutrikimu.

1 pav. Moksleivių pasiskirstymas mokyklose pagal raidos sutrikimus

Pasak Galkienės (2003), tam, kad būtų išsaugotos visavertės pedagoginės sąveikos galimybės kiekvienam dalyviui bei sudarytos palankios sąlygos moksleivių socialinei brandai, turi būti atsižvelgta į moksleivių poreikių pobūdį ir reikiamos specialiosios pagalbos intensyvumą bei vadovaujama normaliai besivystančių moksleivių daugumos principu. Todėl kitu klausimu buvo siekiama sužinoti, kokiais kriterijais mokytojai vadovaujasi, rinkdamiesi mokymo metodus.

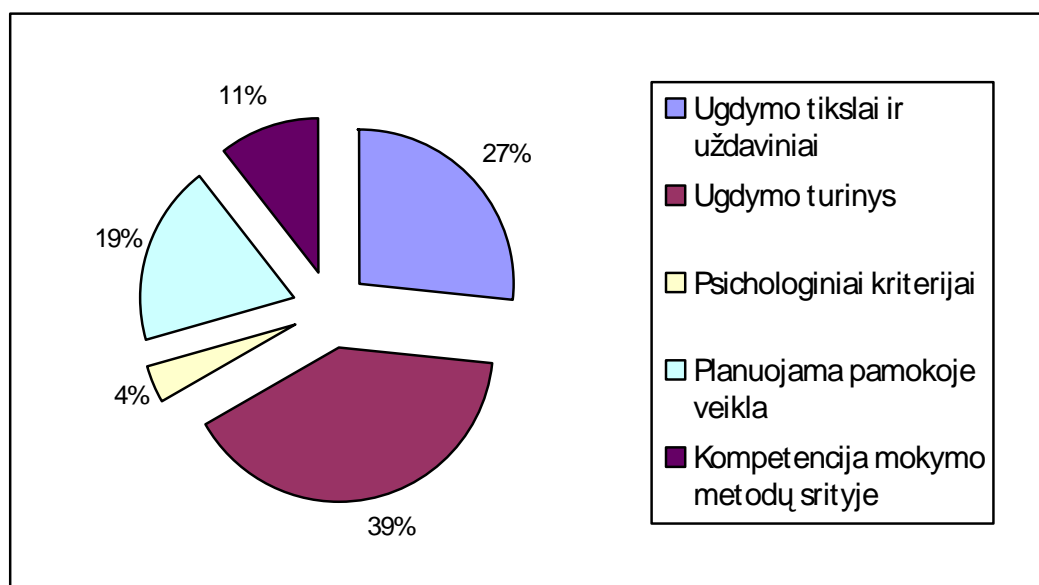
Daugelio Lietuvos edukologų (Rajeckas, 1997, Jovaiša, Vaitkevičius, 1989, Bitinas, Rajeckas, Vaitkevičius, Bajoriūnas, 1981) teigimu, mokymo metodų parinkimą ir jų taikymo pobūdį nulemia ugdymo tikslas, mokymo medžiagos turinys ir mokomojo dalyko specifika.

Pastebėta, kad daugiausiai apklausoje dalyvavusių pagrindinio ugdymo mokytojų, pasirinkdami mokymo metodus, atsižvelgia į ugdymo turinį. Galbūt tai lemia Bendrosios programos (2008), kuriose akcentuojamas ugdymo turinys. Mokytojų praktikų kertiniai klausimai – „ko mokyti“, „ką pasirinkti iš gausybės medžiagos“. Ugdymo turinys apima tris pagrindines ugdymo realybės dimensijas: turinį, jo diegimo lygmenį ir ugdymo organizavimo formas.

Antrasis svarbus veiksnys – ugdymo tikslai ir uždaviniai. Pedagoginėje literatūroje aktualizuojama visų laikų viena svarbiausių problemų – koks yra šiandien pagrindinis mokymo(si) tikslas sparčiai kintančioje visuomenėje – mokinių mąstymo ugdymas ar kuo gausnesnių žinių perteikimas?

Trečiasis svarbus veiksnys, renkantis mokymo metodus – planuojama pamokoje veikla. Svarbu pažymėti, kad mokytojo ir mokinio veikla yra labai svarbi mokymo(si) tikslams realizuoti. Taip pat mokytojai, rinkdamiesi mokymo metodą, teigiamai vertina kompetenciją mokymo metodų srityje. Tai rodo, kad renkantis mokymo metodus yra svarbus praktinis aspektas, įgūdis, patirtis taikant mokymo metodą pamokoje. Mažiausiai respondentų paminėjo psichologinius kriterijus, tokius kaip mokinio gebėjimai, mokymosi motyvacija, mokinių gyvenimo ir mokymosi sąlygos. Mokymo metodų pasirinkimui įtaką darantys veiksniai, kai klasėje mokosi specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai, pateikti 2 paveiksle.

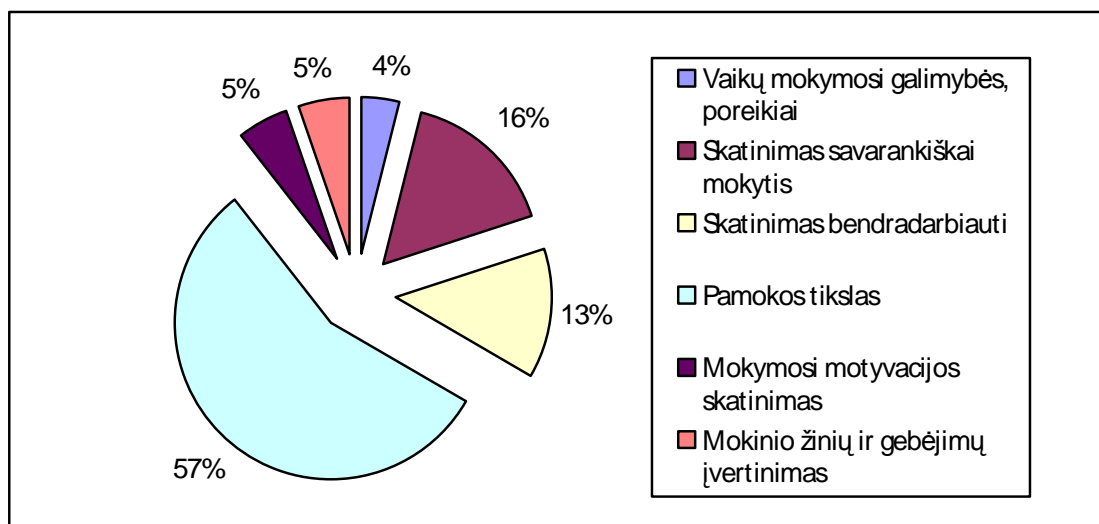

2 pav. Mokymo metodų pasirinkimą lemiantys veiksniai

Apžvelgus mokymo metodų pasirinkimą lemiančius veiksnius, galima pasakyti, kad mokytojai daug dėmesio skiria ugdymo turiniui, ugdymo tikslams ir uždaviniams bei planuojamai veiklai pamokoje. Ypač svarbu pabrėžti, jog mokymas – sudėtingas procesas, todėl jo pobūdį sąlygoja daugelis veiksnių.

Geriausia pamoka yra tada, kai tiksliai suplanuojamas pamokos laikas, kai jai rengiantis apgalvojamos užduotys kiekvienai moksleivių grupei ar atskiriems mokiniams, apsvarstomos

bendradarbiavimo galimybės. Tam reikalingi efektyviausi mokymo metodai. Į ką labiausiai atsižvelgia mokytojai, įgyvendindami funkcinį ugdymą heterogeninėje klasėje, padėjo atskleisti mokymo metodų taikymo mokymo procese vertinimas (3 pav.). Beveik pusė respondentų teigia, kad labai svarbu atsižvelgti į pamokos tikslą. Lefransua (2003) požiūriu, pamokos tikslai nurodo mokytojams ir mokiniams, ko reikia mokytis ir ką reikia į(si)vertinti. Pedagoginėje literatūroje pamokos tikslai vertinami kaip svarbiausias didaktikos turinio elementas, nes nuo jo priklauso ir mokymo metodų bei būdų parinkimas. Ketvirtadalis respondentų atsižvelgia į tai, kad būtų siekiama moksleivių savarankiškumo, bendravimo ir bendradarbiavimo pamokoje. Vadinasi, mokytojai teigiamai vertina šiuolaikinio ugdymo tikslus. Neabejotinai neigiama tendencija – pernelyg mažai respondentų atsižvelgia į mokinio gebėjimus, kurie turi būti ypač ugdomi ir jais remiamasi, taikant mokymo metodus. Pasak Galkienės, „kai iš anksto numatomi gebėjimai, sudaro didelę sėkmę mokymuisi ir pasiekiami laukiami rezultatai“ (2003, psl.107).

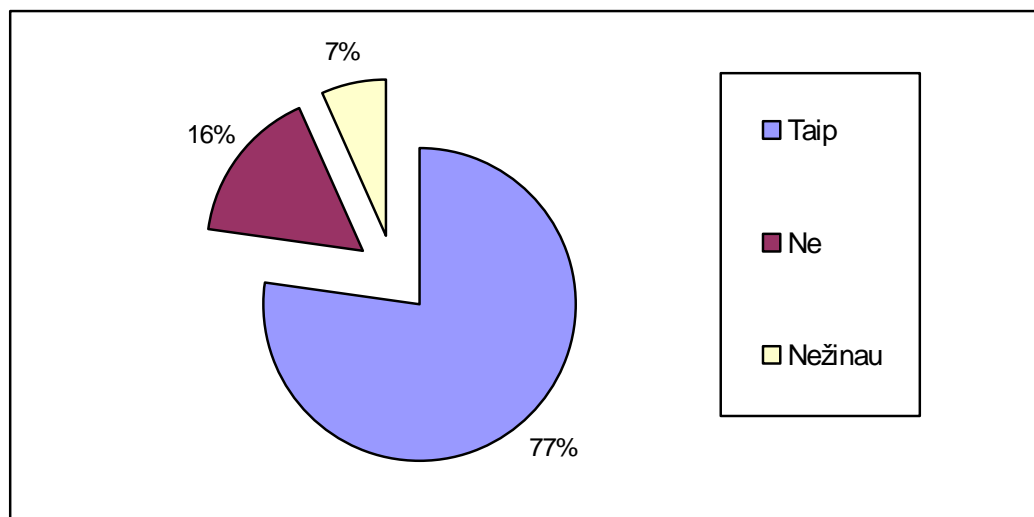

3 pav. Mokymo metodų taikymo tikslų mokymo procese vertinimas

Apibendrinant galima pasakyti, kad daugiausiai įtakos renkantis mokymo metodą, turi pamokos tikslas. Galima daryti prielaidą, kad pasirinktas mokymo metodas – priemonė pamokos tikslui siekti. Siekiant realizuoti keliamus tikslus, būtina numatyti, kaip tai padaryti. Tikslų įgyvendinimas priklauso nuo adekvataus mokymo metodo parinkimo.

Respondentų buvo pasiteirauta, ar jie savo praktikoje taiko inovatyvius mokymo metodus. Pateikti duomenys rodo (4 pav.), kad tyrime dalyvavę mokytojai savo pamokų metu dauguma renkasi inovatyvius mokymo metodus (77%). Inovatyvius mokymo metodus šiuolaikinė didaktika

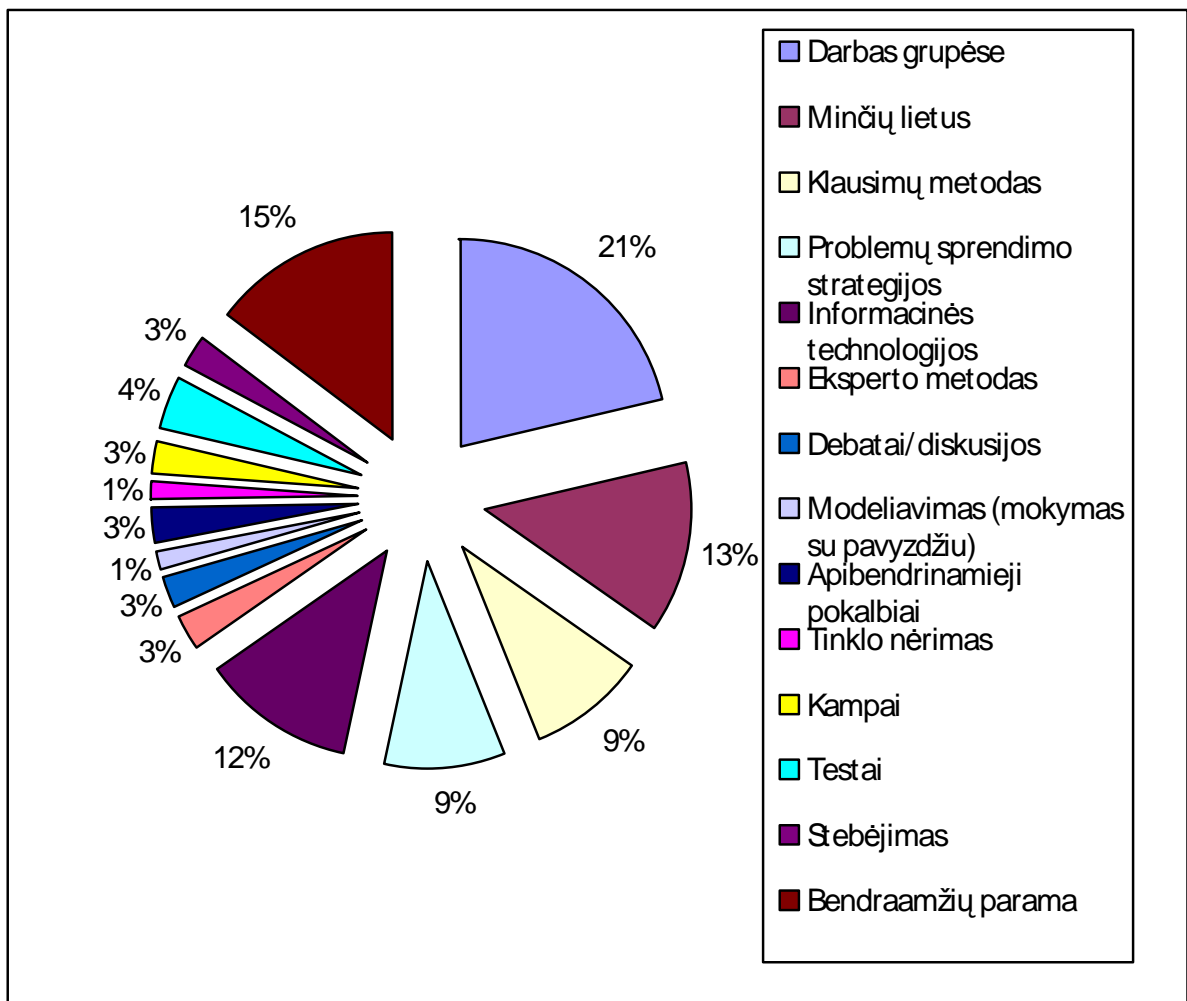
vertina kaip vienus iš sėkmingo heterogeninių klasių ugdymo esminių prielaidų. 16% apklaustųjų respondentų teigė jų netaikantys. Maža dalis (7%) vertino nežinantys, ar taiko inovatyvius mokymo metodus savo darbo praktikoje. Gali būti, kad šie respondentai nėra įsitikinę taikomų metodų inovatyvumu.

4 pav. **Inovatyviųjų metodų taikymas mokymo procese**

Įvertinus duomenis apie inovatyviųjų metodų taikymą, galima teigti, kad mokytojai yra kvalifikuoti šiandieninės mokyklos ugdymo veikėjai, siekiantys ugdyti pilnavertę asmenybę, ieškantys būdų, kaip kūrybingiau organizuoti mokymą bei skatinantys mokinių saviraišką. Svarbu pabrėžti, kad šiuolaikinės didaktikos objektas yra ne tik mokymas, bet ir mokymasis, kuris suprantamas kaip konstruktyvi mokinio veikla, pasižyminti aktyvumu, skatinanti mąstymo, jausmų ir veiklos integraciją.

Norint išsiaiškinti, kokius mokymo(si) metodus mokytojai išskiria kaip inovatyvius, buvo pateiktas alternatyvus tradicinių ir inovatyviųjų metodų sąrašas, kuriame reikėjo pažymėti, respondentų nuomone, inovatyvius metodus. Mokytojams buvo suteikta galimybė įtraukti ir kitus, jiems žinomus ar taikomus praktikoje inovatyvius mokymo metodus. Daugiausiai respondentų išskyrė metodą „darbas grupėse“. Svarbu pastebėti, kad didelė dalis apklaustųjų pažymėjo „bendraamžių paramą“, „minčių lietaus“ metodą. Pedagogines inovacijas nemaža respondentų dalis sieja su „problemų sprendimo strategijomis“, klausinėjimo metodais ir informacinėmis technologijomis. Nedidelė dalis respondentų tarp inovatyviųjų metodų išskyrė „modeliavimo“ metodą, kuris naudingas mokant specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčius mokinius, taip pat „eksperto“ metodą, apibendrinamuosius pokalbius.

5 pav. Mokytojų įvardinti inovatyvieji mokymo metodai

Apžvelgus respondentų įvardintus inovatyviusius metodus, galima teigti, kad pedagogai pakankamai gerai susipažinę su šiuolaikinėmis didaktinėmis nuostatomis. Mokytojų pažymėti inovatyvieji metodai orientuoti į mokinį ir jo veiklą. Tai rodo, kad pedagogų požiūris į žinias ir jų vertinimą yra pakitęs: vertingiausia yra efektyviai ir kūrybiškai jas panaudoti.

Kitu klausimu buvo siekiama išsiaiškinti „šiuolaikinio metodo“ sampratą, respondentų požiūriu. Įvertinti gauti teiginiai, buvo išskirti į tris kategorijas: 1) „skatinantys aktyviai veikti, bendradarbiauti“; 2) „žadinantys mokinio motyvaciją savarankiškai veiklai,“; 3) „priemonė mokinių mąstymui lavinti, generuoti naujoms idėjoms“. Sukategorizuoti teiginiai pasiskirstė tolygiai.

Pirmajai sąvokų kategorijai buvo akcentuojama aktyvi ir kūrybinė mokinių veikla. Mokytojai rinkosi tokias interpretacijas: „aktyvi mokinio veikla – mokytojas vadovas, padėjėjas“, „praktinė

mokinių veikla, skatinanti paieškas, pasiruošti gyventi šiandieninėje aplinkoje“, „kūrybinis darbas, projektai, tyrimai, informacinių technologijų taikymas“, „video medžiaga, kompiuterinė programa, garso įrašai, darbas porose, grupėje, projektai“ ir pan.

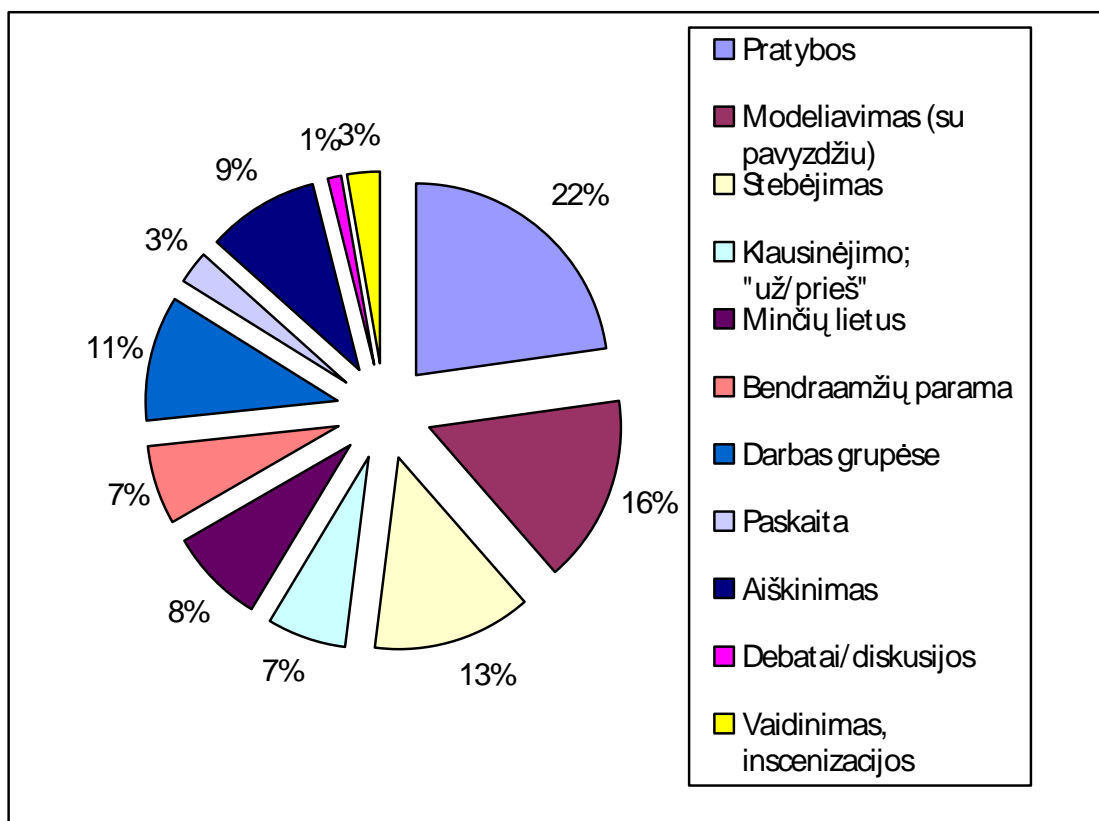
Antrajai sąvokų kategorijai buvo akcentuojama motyvacija, savarankiškumas: *„aktyvus mokymo metodas, kuris padeda labai atsiskleisti mokiniui, žadina smalsumą ir palaiko motyvaciją“, „žinių taikymas praktinėje veikloje ugdant mokinių kompetenciją ir gebėjimus“, „savarankiška ugdytinio veikla“, „aktyvi, žaismingai išdėstoma tema“, „skatinantys mokinius mokytis, keliantis žingeidumą, aktyvumą, norą veikti, nenuobodus ir netikėtas mokymo būdas“, „kai mokytojas yra tik patarėjas, o ne vadovas, kai remiamasi technologijomis“ ir pan.*

Trečiąjai sąvokų kategorijai priskirtini atsakymai, kuriuose akcentuojami mąstymo įgūdžių ugdymas: *„skatinantys mokinius išreikšti savo gebėjimus, bei padedantis lavinti kritinį mąstymą“, „veiklos būdai, orientuoti į problemos sprendimą, informacinės technologijos, skatinančios mokinių savarankiškumą, kūrybiškumą“, „žadinantys intelektualinį smalsumą, palaiko motyvaciją, skatina aktyviai bendradarbiauti, skatina savarankiškumą“ ir pan.*

Reiktų pabrėžti, kad nors ir labai nedidelė dalis, tačiau keli respondentai teigė, kad šiuolaikiniai (inovatyvieji) metodai - „vaikų poreikius ir galimybes atitinkantys mokymo metodai, būdai“.

Apibendrinant respondentų atsakymus apie šiuolaikinio metodo sampratą, norėtusi pabrėžti, kad inovatyviaisiais laikomi metodai, kurie mokytojui padeda aktyvinti mokinį, jo mąstymą, tobulinti supratimą ir gebėjimą pritaikyti tai, kas išmokta, gyvenime.

Kitu klausimu buvo pasiteirauta, kokius mokymo metodus mokytojai taiko heterogeninėse klasėse. Mokytojų anketinės apklausos rezultatai parodė, kad dauguma respondentų (22%) pamokose taiko pratybų metodą. Šalia populiariųjų dominuoja „modeliavimo“ metodas (16%), stebėjimas/demonstravimas (13%). Ne mažiau populiarius mokytojų praktikoje yra šiuolaikiniai metodai - „minčių lietus“ (8%), klausinėjimo, „už/prieš“ metodai. Mokytojai praktikai heterogeninių klasių pamokose taiko darbą grupėse (11%) . Pastebėta, kad mažiausiai populiarius yra kūrybiniai metodai. Vaidinimų/inscenizacijos metodas paminėjo 3%, debatus – 1% respondentų. Taikomų mokymo metodų pamokose pasiskirstymas pavaizduotas 6 pav.

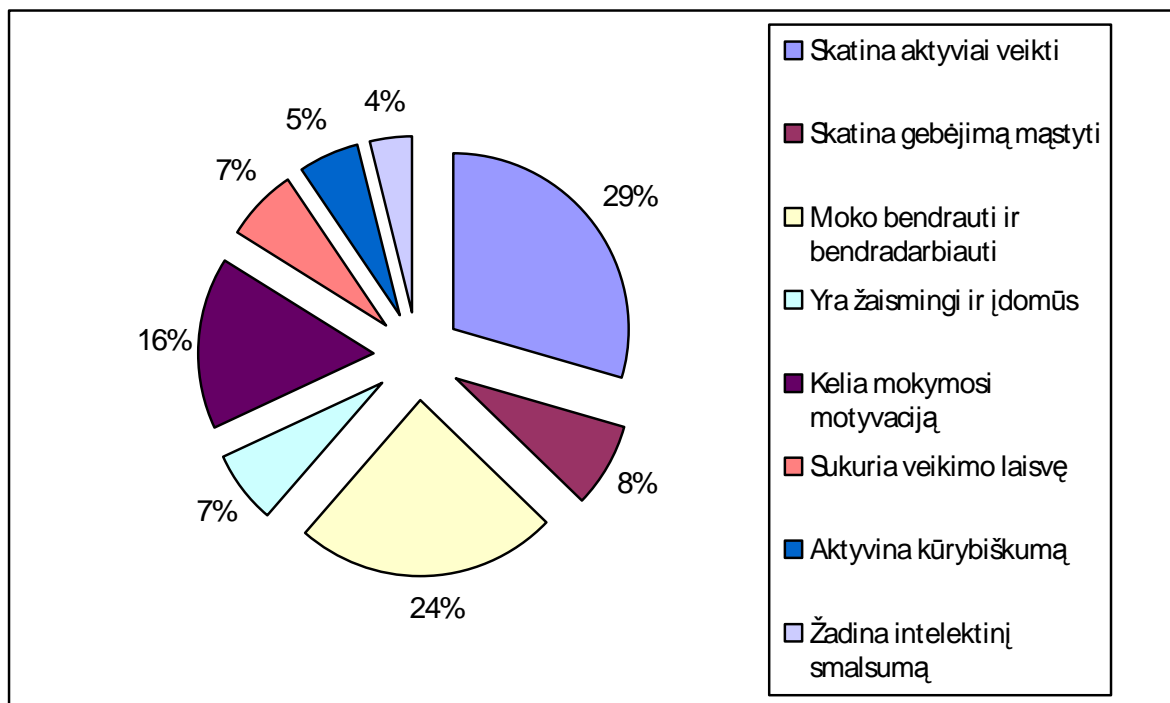
6 pav. Dažniausiai taikomi mokymo metodai

Taigi inovatyvieji metodai, nors ir taikomi pamokose, tačiau jų procentas nedidelis. Pedagoginėje literatūroje teigiama, kad mokytojai dirba kaskart vis šiek tiek naujomis sąlygomis, šiuo atveju dar diegia ir naują mokymo turinį, todėl jų darbe neišvengiamai yra ieškojimo elementų. "Dauguma mokymo metodų išlieka, tačiau keičiasi atskirų metodų panaudojimo pobūdis, atsiranda jų naujų derinių, taip pat ir nauji mokymo metodai", - teigia Rajeckas (2001, p. 28).

Inovacija – naujovė kūrybiniame procese. Jeigu mokytojo taikomi mokymo metodai skatina, aktyvina mokinį, ir sudaro prielaidas tolesnei jo savarankiškai veiklai, tai toks mokytojas veikia inovatyviai, nes, siekdamas ieškoti būdų aktyvinti mokinį, jo mąstymą, neišvengiamai ieško naujų metodų, kūrybiškai taiko jau žinomus metodus (Dudzinskienė ir kt., 2007). Anketinės apklausos būdu, buvo aiškinamasi, kaip mokytojai vertina inovatyvius mokymo(si) metodus (7 pav.).

Iš pateiktų atsakymų išaiškėjo, kad palankiausiai respondentai vertino inovatyvius mokymo(si) metodus, nes jie „*skatina aktyviai veikti*“. Šiuolaikinė didaktika pabrėžia, kad mokiniai mokymdamiesi veikloje – mokosi dirbdami bei dirba mokymdamiesi, taip mokantis išmokstama taikyti žinias įprastomis ir naujomis sąlygomis. Didelė dalis respondentų inovatyvius metodus vertino teigiamai už tai, kad juos taikant mokoma(si) bendrauti ir bendradarbiauti. Nemaža respondentų dalis

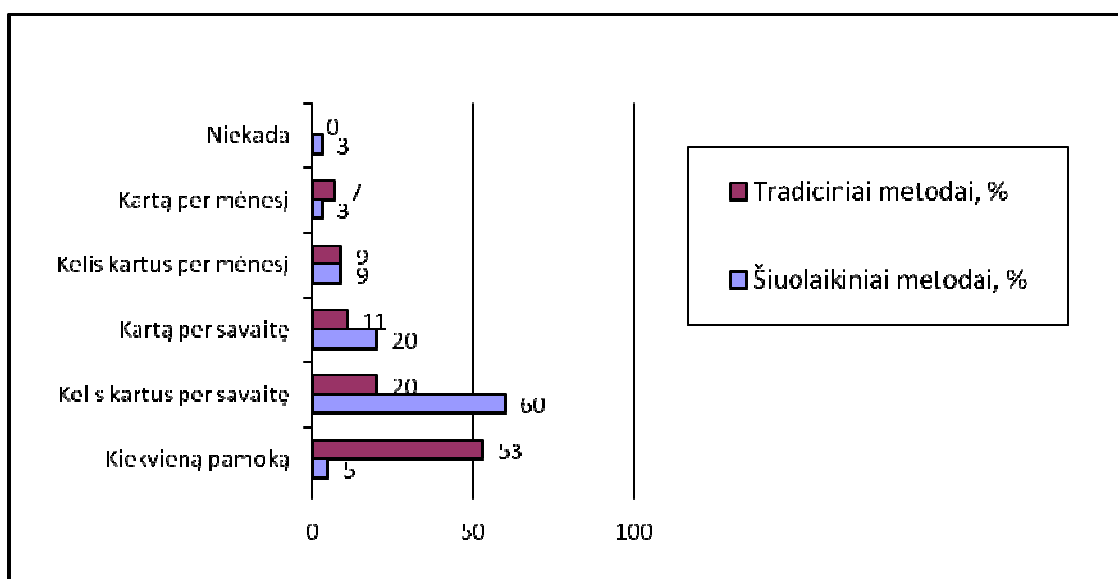
teigia, kad šie metodai yra įdomūs, žaismingi, todėl kelia mokymosi motyvaciją, aktyvina vaikų kūrybiškumą, skatina gebėjimą mąstyti.

7 pav. Inovatyviųjų mokymo(si) metodų vertinimas mokytojų požiūriu

Vadovaujantis pateiktais duomenimis, galima teigti, kad respondentai palankiai vertina inovatyviusius metodus, nes jie skatina mokinių aktyvią veiklą, bendradarbiavimą, kelia mokymosi motyvaciją savarankiškai veiklai. Vadinasi, mokytojas pripažįsta šiandienos mokymąsi, grindžiamą konstruktyvistinėmis pažinimo teorijomis. Tradicinė didaktika remiasi pedagoginiu poveikiu, paremtu žinių perdavimu ir įsisavinimu, o šiuolaikinė didaktika remiasi mokytojo ir mokinio tarpusavio sąveika.

Tradicinių ir inovatyviųjų mokymo(si) metodų santykio ugdymo procese vertinimas atskleidė, kaip dažnai mokytojai renka alternatyvius mokymo(si) metodus. Vienu klausimu respondentai atsakė, kaip dažnai taiko inovatyviusius mokymo metodus, kitu klausimu, kaip dažnai taiko tradicinius mokymo metodus. Reikėtų atsižvelgti į tai, kad mokytojų dalykininkų pamokos vyksta ne kiekvieną dieną. Akivaizdu, kad 53% respondentų kiekvieną pamoką taiko tradicinius mokymo metodus ir tik 5% - inovatyviusius. Kelis kartus per savaitę inovatyviusius mokymo(si) metodus taiko 60% respondentų. 3% respondentų teigia, kad inovatyviųjų mokymo metodų jie niekada netaiko.

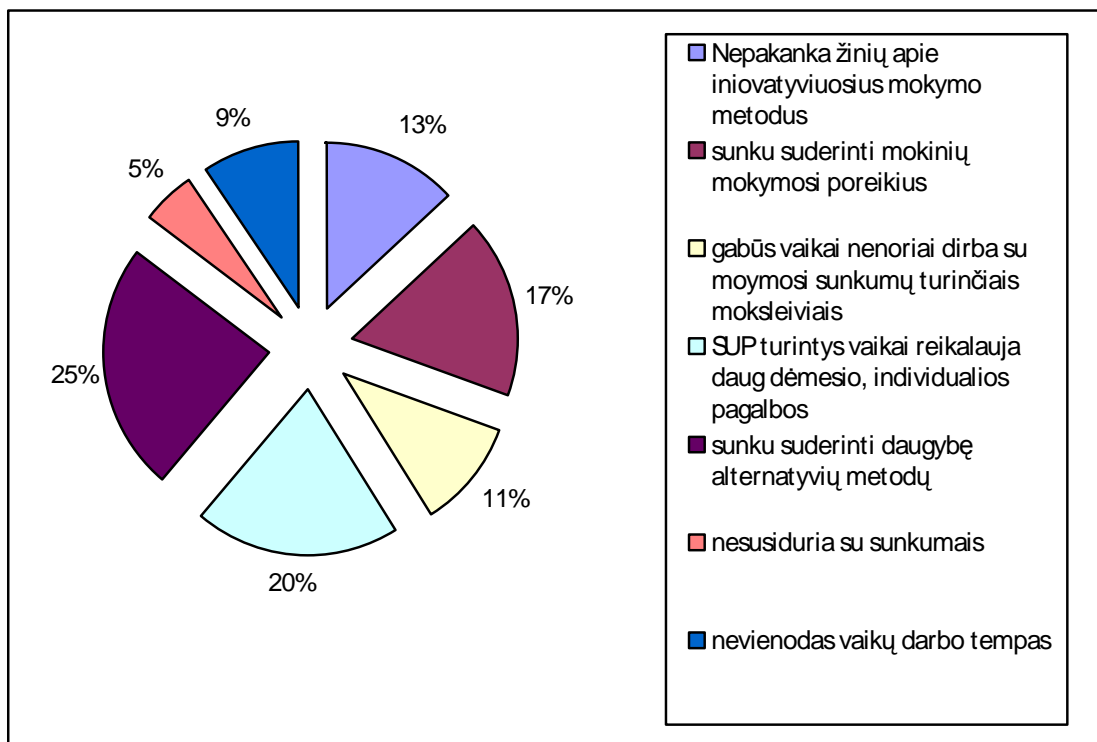
8 pav. Inovatyviųjų ir tradicinių mokymo metodų naudojimo santykis ugdymo procese

Vadovaujantis šiais duomenimis, galima teigti, kad inovatyvieji mokymo(si) metodai yra taikomi, tačiau jų dažnumą gali lemti pasiskirsčiusios dalykų pamokos per savaitę. Akivaizdu tai, kad inovatyviųjų metodų netaiko maža respondentų dalis, tačiau kaip minėta ankstesnėje tyrimo apžvalgoje, galbūt respondantai nėra įsitikinę dėl jų taikomų metodų inovatyvumo.

Kitu klausimu buvo siekiama išsiaiškinti su kokiais sunkumais, pasirinkdami ir taikydami mokymo metodus, susiduria mokytojai ugdymo procese. Daugiausiai apklausos dalyvių apie susiduriamus sunkumus, taikant mokymo metodus, teigė, kad didžiausia problema dirbant heterogeninėje klasėje – daugybės alternatyvių metodų derinimas (25%). Pedagogai akcentuoja ir tai, kad specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai reikalauja išskirtinio mokytojo dėmesio (20%). Šią problemą aktualizuoja ir Galkienė teigdama, kad „ugdant skirtingų gebėjimų turinčius moksleivius, turi išlikti galimybė pedagoginį vadovavimą organizuoti taip, kad nė viena moksleivių grupė neatimtų mokytojo dėmesio iš kitų“ (2003, p. 74). Kitas išreikštų nuomonių apie sunkumus, kylančius dirbant heterogeninėse pagrindinio ugdymo klasėse, yra pamokos organizavimo sunkumai. Minimos tokios priežastys kaip „sunku suderinti mokinių mokymosi poreikius“ (17%), „nevienodas vaikų darbo tempas“ (9%), „gabūs vaikai nenoriai dirba su mokymosi sunkumų turinčiais moksleiviais“ (11%). Tyrimo dalyvių įvardinti sunkumai leidžia daryti prielaidą, kad mokytojai pamokose retai taiko diferencijuotą mokymą. Diferencijavimas, parinkus specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiam vaikui pritaikytas užduotis, sudarytų sąlygas kiekvienam mokiniui mokytis pagal savo potencines galimybes ir užtikrintų kiekvienam mokymosi sėkmę. Tokie pamokos organizavimo sunkumai gali kilti dėl to, kad mokytojams nepakanka žinių apie inovatyviuosius mokymo metodus, atitinkančius unikalias vaikų

ypatybes. Apie tai, kad nepakanka žinių apie inovatyvius mokymo metodus, nuomonę išreiškė 13% respondentų. Sunkumai, kylantys dirbant heterogeninėse pagrindinio ugdymo klasėse, pateikti 9 paveiksle.

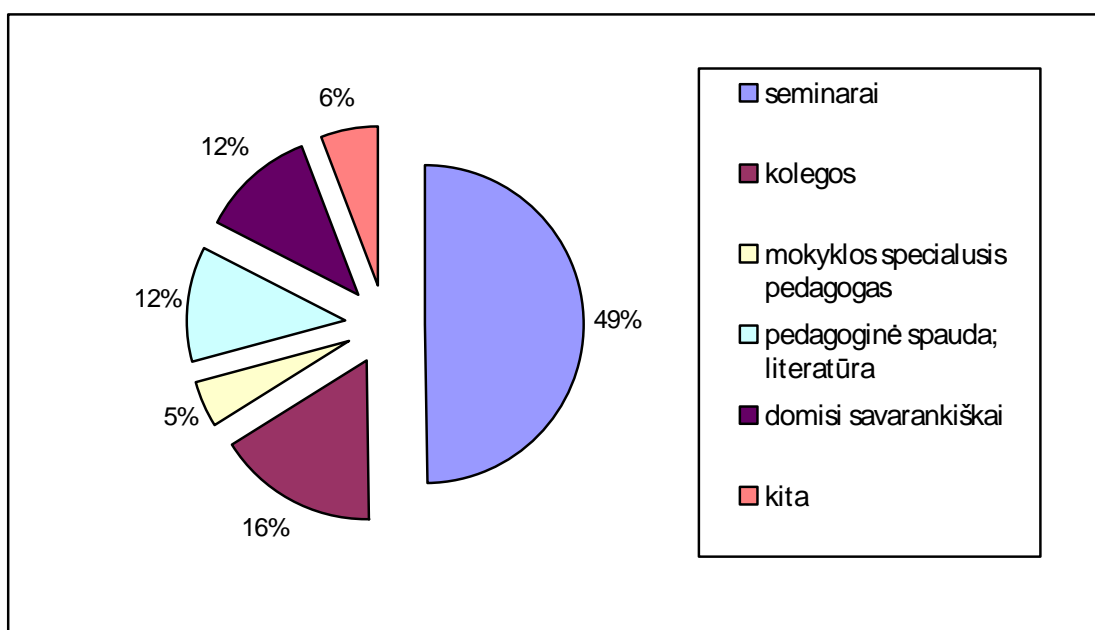
9 pav. Sunkumai, kylantys mokytojams, pasirenkant mokymo metodus

“Kiekvieno vaiko pasitikėjimas savimi ir savęs vertinimas kyla, kai jis ką nors įvaldo, išmoksta. Todėl mes turime sudaryti sąlygas kiekvienam vaikui patirti sėkmę, atskleisti savo stipriąsias puses”, - teigia Bulotaitė (1995, p. 4). Diferencijuojant darbą klasėje mokytojams pavyktų išvengti daugumos sunkumų, ugdant specialiujų ugdymosi poreikių turinčius vaikus. Tikėtina, kad tada moksleiviams būtų sudarytos sąlygos tobulėti pagal savo gabumus ir polinkius, jie patirtų sėkmę, o mokytojai išvengtų sunkumų taikydami mokymo(si) metodus.

Mokyti ir mokytis – tai reiškia, kad mokinys ir mokytojas sutartinai turi veikti, planuoti, apmąstyti ir įgyvendinti sumanymus. „Šiuolaikiniai mokytojo reikalavimai remiasi šiuolaikine mokymo(si) paradigma, šiuolaikinės didaktikos bruožais“, - teigia Šiaučiukėnienė (2006, p. 85). Vienas šiuolaikinio mokytojo reikalavimų yra: nuolatinis tobulinimasis, domėjimasis, generavimas, kūrimas ir diegimas naujų idėjų. Tyrimo dalyvių buvo pasiteirauta apie pedagoginių inovacijų šaltinius (10 pav.).

Tyrimo dalyvių atsakymai rodo, kad efektyviausi pedagoginių inovacijų šaltiniai yra kursai bei seminarai (49%). Kiek mažesnė dalis (16%) teigė pasidalijantys patirtimi su kolegomis. Mokyklose yra organizuojamos dalykų metodinės grupės, sudarytos specialiojo ugdymo komisijos, kuriose

organizuojami pasitarimai, skaitomi pranešimai. Todėl darytina prielaida, kad tai geras būdas dalintis pozityviaja ir negatyviaja patirtimi, dalintis seminarų medžiaga. Norima pabrėžti, kad šiuo metu, kada vykdomas Bendrųjų programų diegimas, Lietuvoje vyksta ypatingai daug seminarų mokytojams. Didelis dėmesys skiriamas inovacijoms, ieškoma efektyvių būdų turiniui išdėstyti ir pasiekti optimaliausių tikslų, mokant įvairių gebėjimų klases. Pedagoginių inovacijų paieškos saviugdos būdu, pasak respondentų, dažniausiai vyksta studijuojant pedagoginę spaudą, literatūrą (12%). Išsiskyrė maža dalis apklaustųjų (6%), kuri nurodė *kitus* šaltinius. Pasak respondentų, apie inovatyvius metodus informacijos jie turi „iš studijų laikų“, ieško *internetiniuose puslapiuose*, dalyvauja *mokytojų internetiniuose forumuose*. Labai maža dalis respondentų pažymėjo, kad apie alternatyvius mokymo metodus informacijos gauna iš mokyklos specialiojo pedagogo.

10 pav. Mokytojų gaunamos informacijos apie inovatyvius mokymo(si) metodus šaltiniai

Apibendrinant galima pasakyti, kad didelė dalis respondentų lanko seminarus, kvalifikacijos tobulinimo renginius. Tačiau tikėtina, kad teorinių žinių ne visada pakanka. Pasak Dudzinskienės (2007), itin vertinga yra kūrybiškai dirbančių mokytojų patirtis bei ne mažiau svarbus mokytojų dalijimasis negatyvia patirtimi, jos analizė, refleksija (ir savirefleksija). Manytina, kad tik bendraujantys ir bendradarbiaujantys specialistai gali pasiekti gerų rezultatų.

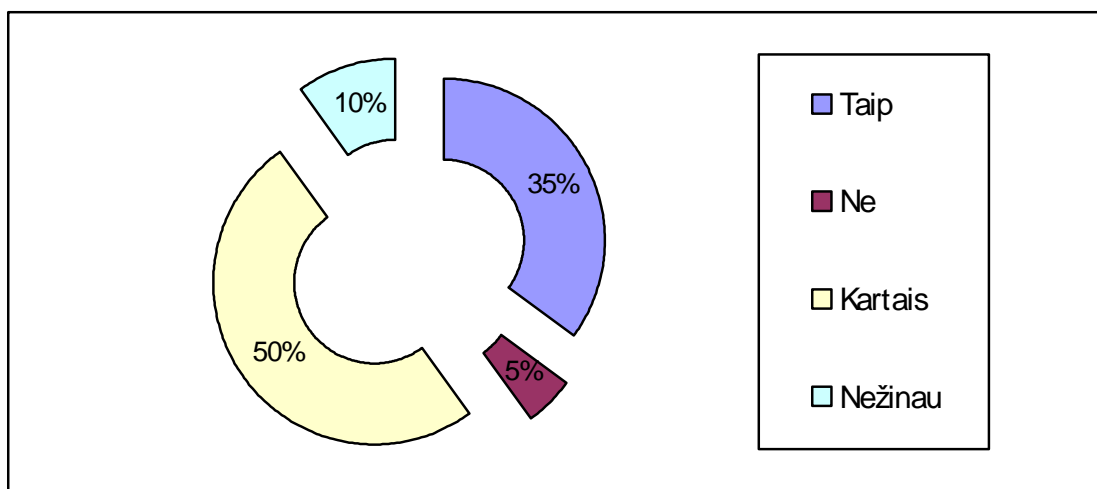
Mokymas heterogeninėje klasėje – įgūdžių reikalaujantis darbas. Moksleivių galimybių ir poreikiai yra labai įvairūs, ypatingi. Atsižvelgiant į vaikų teises, už visa tai, kas trukdo vaikų ugdymui, socialiniu ar profesiniu požiūriu yra atsakingas mokytojas. Mokymas neturėtų būti vien mechaninės

pratybos klasėje – kiekvienas mokytojas turėtų stengtis pasiekti visus bendruomenės vaikus. Visame pasaulyje pasitvirtina faktas, kad daug vaikų pasiekia mažiau, negu leistų jų gebėjimai, nes mokymasis jiems atrodo nuobodus. Mokytojams tenka nelengva užduotis užtikrinti, kad tai, ko mokomasi klasėje, tiktų vaikams, atitiktų jų poreikius. Specialiųjų poreikių mokinių ugdymas su bendraamžiais mokytojui kelia didžiulių iššūkių, kuriuos įveikti jis gali pasitelkdamas inovatyvius mokymo metodus.

Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, mokymo(si) metodų vertinamas

Mokykla – tai vieta, kur moksleiviai praleidžia didžiąją savo gyvenimo dalį, todėl bendra jo savijauta, psichinė sveikata priklauso nuo to, kokia atmosfera yra mokyklos bendruomenėje (Bulotaitė ir kt., 2000). Kai bendravimas paremtas bendradarbiavimu, kai kiekvienas vaikas jaučiasi išgirstas ir suprastas mokytojų, bendraamžių, tuomet jam sudaromos sąlygos realizuoti savo gebėjimus, bandyti ir nebijoti klusti. Tyrimo apie taikomas inovacijas mokykloje metu, moksleivių, turinčių specialiųjų ugdymo(si) sutrikimų, buvo pasiteirauta, apie patiriamus mokymosi sunkumus, taikomos pagalbos dažnumą klasėje, labiausiai patinkančius ir nepatinkančius mokymosi būdus. Tai leido palyginti mokytojų taikomas mokymo strategijas su moksleivių pageidaujamomis.

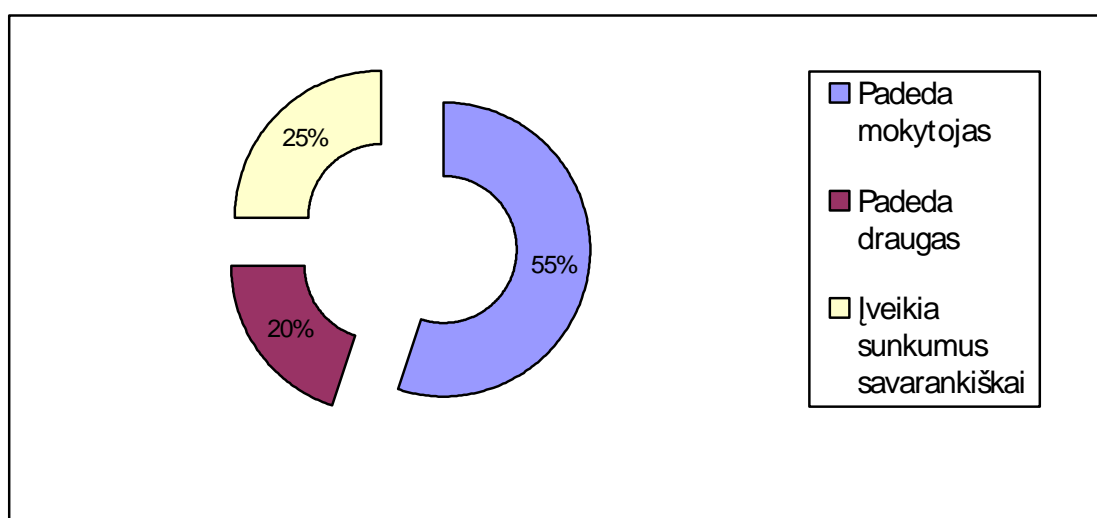
Sąvoka „mokymosi sunkumai“ yra labai plati, ji apima asmenis, turinčius daug skirtingų individualiųjų poreikių. Nuo patiriamo mokymosi sunkumo, galima numatyti, kokios pagalbos priemonės, ištekliai geriausiai tinkami. Norint išsiaiškinti, koks moksleivių požiūris į savo gebėjimus. Pusė respondentų teigė, kad mokymosi sunkumų mokykloje jie patiria kartais (50%). Visi apklaustieji vaikai mokosi pagal jų poreikiams pritaikytą adaptuotą ar modifikuotą programą, o tai patvirtina, kad jie tikrai patiria vienokių ar kitokių mokymosi sunkumų. Trečdalis atsakiusių patvirtino patiriantys mokymosi sunkumų. Įdomu tai, kad maža dalis, specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai, teigė sunkumų nepatiriantys (5%). Reikia pastebėti, kad specialiųjų poreikių turintys asmenys, ne visada objektyviai vertina savo galimybes. Mokinių nuomonė apie patiriamus mokymosi sunkumus pavaizduota 11 pav.

11 pav. **Mokinių nuomonė apie patiriamus mokymosi sunkumus**

Mokiniai, kuriems sunkiai sekasi, dažnai atsilieka nuo savo bendraamžių. Gana didelei daliai mokinių reikia papildomos pagalbos mokantis. „Svarbu, kad jie išmoktų įvairių mokymosi strategijų, padedančių „apeiti“ sunkumus ir pasinaudoti savo stiprybėmis. Mokiniai turėtų atrasti individualų mokymosi būdą“, - teigiama metodinėje pedagogų literatūroje (2008, p. 21).

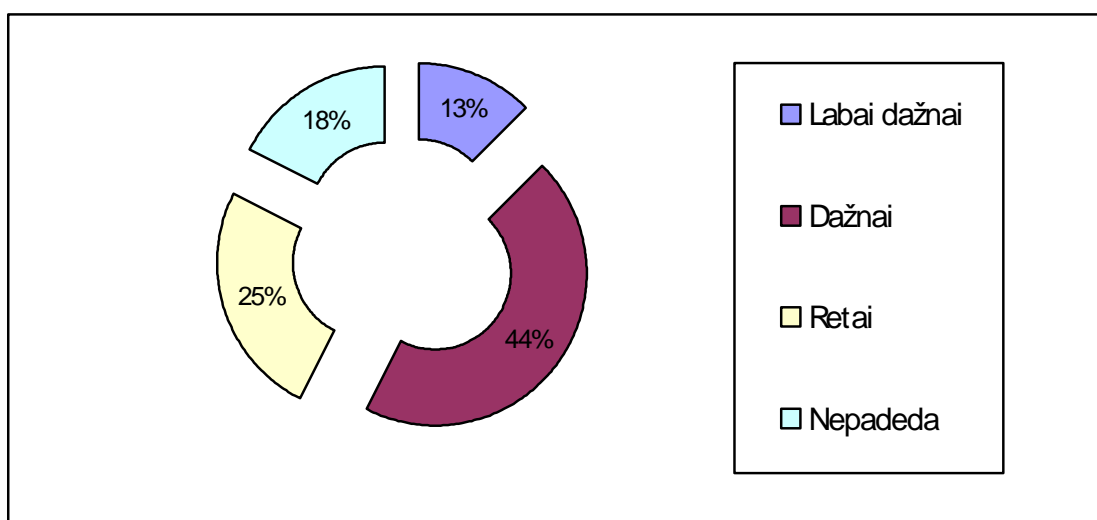
Kitu klausimu tyrimo dalyvių pasidomėta, kas padeda įveikti mokymo(si) sunkumus pamokoje. Mokymosi sunkumų patiriančiam vaikui suteikiamos pagalbos tyrimo duomenys pateikti 12 paveiksle. Pusė apklaustųjų (55%) teigia, kad daugiausiai pamokoje padeda mokytojas. Beveik ketvirtadalis teigė, kad padeda draugas. Vadinasi, mokytojas dažniau taiko individualiuosius pagalbos metodus ir rečiau pamokoje vyksta bendradarbiavimas, bendraamžių parama.

12 pav. **Mokiniui suteikiama pagalba: mokinio požiūriu**

Literatūroje (Bagdonas ir kt., 1997) teigiama, jog moksleiviams turi būti sudaromos sąlygos bendrauti ir tarpusavyje, ir su mokytoju. Kolektyvinis darbas laikomas vienu iš būdų geriems rezultatams pasiekti. Kolektyviai dirbdami, visi grupės nariai vieningai išsitraukia į bendrą problemos sprendimą: aptaria užduotį, planuoja, diskutuoja. Kai moksleiviai vieni su kitais bendradarbiauja, o ne varžosi, tarp moksleivių ir jų grupių sumažėja įvairių prieštaravimų, priešiškus.

Tolesniu klausimu buvo aiškinamasi, kaip dažnai mokytojas suteikia pagalbą, sunkumų patiriantiems mokiniams. Didžioji dalis respondentų (44%) pažymėjo, kad mokytojo pagalba pamokoje jie sulaukia dažnai, nors „labai dažnai“ pagalba suteikiama palyginus retai (13%). Nemaža respondentų dalis teigė, kad mokytojo pagalba nėra suteikiama (18%), arba jos sulaukia „labai retai“ (25%). Mokytojo teikiamos pagalbos dažnumas pavaizduotas 13 paveiksle.

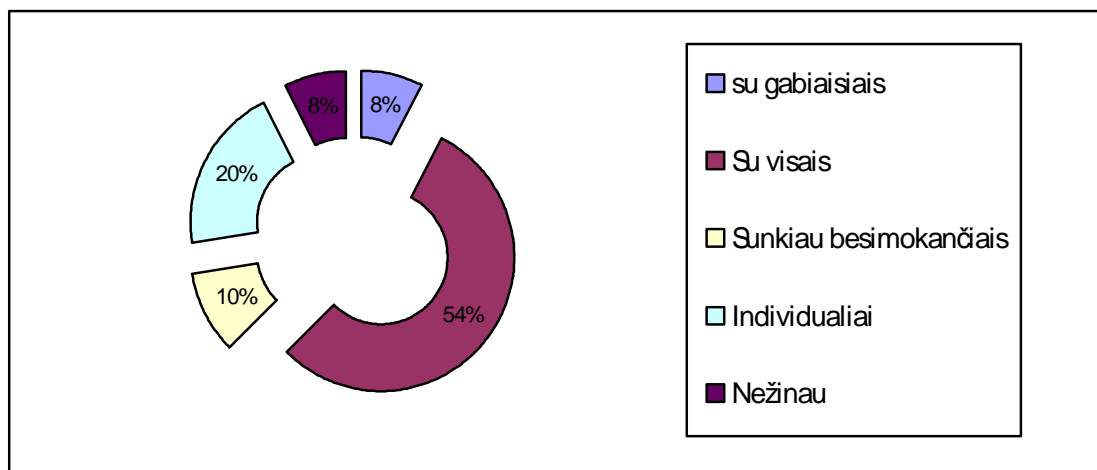

13 pav. Mokytojo teikiamos pagalbos dažnumo vertinimas pamokoje

Apžvelgus mokytojo teikiamos pagalbos dažnumo vertinimą pamokoje, galima teigti, kad pedagoginė pagalba specialiųjų poreikių turintiems mokiniams yra teikiama pakankamai dažnai. Reiktų pabrėžti, kad mokiniams patiriantiems mokymosi sunkumų labai svarbus pedagogo skiriamas dėmesys, jie pasižymi kur kas lėtesne darbo sparta.

Siekiant išsaugoti visavertės pedagoginės sąveikos galimybes kiekvienam dalyviui, turi būti atsižvelgta į ypatingųjų moksleivių poreikių pobūdį ir vadovaujama moksleivių daugumos principu. Mokytojas heterogeninėje klasėje turi paskirstyti dėmesį visiems mokiniams tolygiai, atsižvelgti į visai klasei keliamus ugdymo tikslus, planuodamas dalyko turinį ir taikydamas mokymo metodus. Mokinių nuomonės analizė pamokos organizavimo, mokytojo dėmesio paskirstymo aspektu atskleidė, kad

mokytojai visiems mokiniams pamokoje dėmesį paskirsto vienodai (54%), neišskirdamas nei gabijų, nei mokymosi sunkumų patiriančių moksleivių. Ketvirtadalis mokinių teigė, kad pamokose mokytojai su mokiniais bendrauja individualiai. Remiantis tyrimo dalyvių atsakymais, pastebima, kad kiek mažiau mokytojai dėmesio skiria atskiroms gabijų (8%) ar sunkiau besimokančiųjų grupėms (10%).

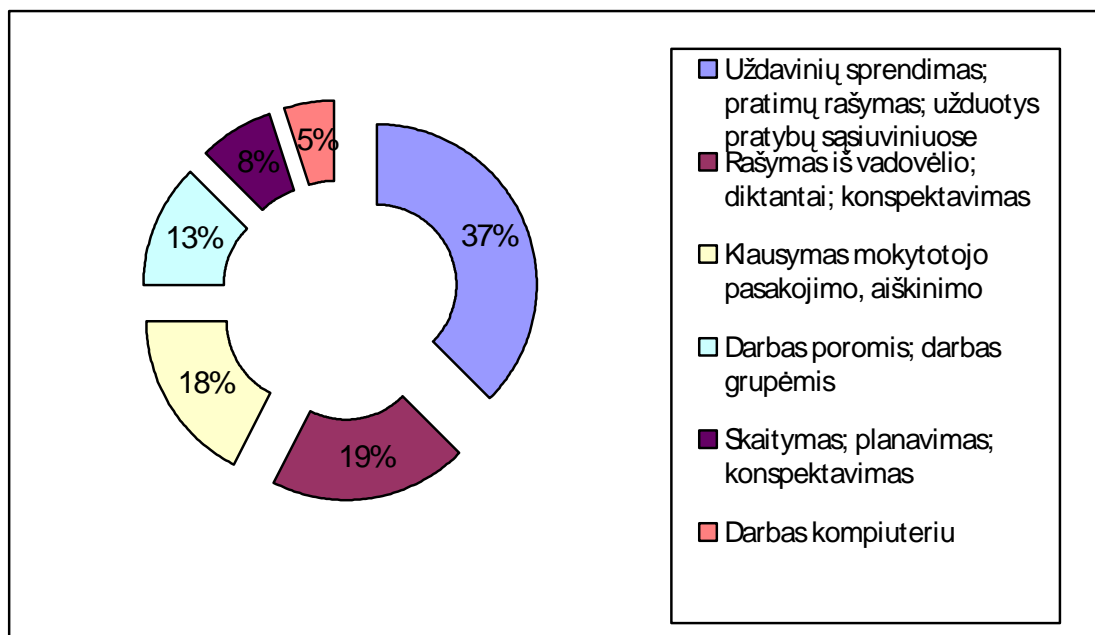
15 pav. Mokytojo dėmesio paskirstymas: mokinių požiūriu

Apibendrinant galima pasakyti, kad dauguma tyrimo dalyvių pripažįsta, kad mokytojas dėmesio skiria didžiajai klasės daliai vienodai. Tačiau pastebima, kad ugdymo organizavimo požiūriu mokytojas atlieka tam tikrą struktūravimo vaidmenį - dėstydamas mokomąją medžiagą dviem arba trimis lygiais, paraleliai paskirsto savo dėmesį. Iš to kas pasakyta, akivaizdu, kad mokiniams vadovaujama moksleivių daugumos principu.

Lankstūs ugdymo metodų bei metodinių būdų deriniai, specialistų bendradarbiavimas atveria erdvę skirtingų gebėjimų ir galimybių turinčių moksleivių ugdymosi veiklai. Tačiau pedagoginėje literatūroje daug dėmesio skiriama ir individualiems mokymosi stiliams, jų charakteristikoms. Remiantis pedagogine literatūra, galima teigti, kad šiuolaikinių mokymo(si) metodų taikymas leidžia mokymą ir mokymąsi priderinti prie kiekvieno mokinio, t.y. prie individualaus mokymosi stiliaus. Atsižvelgus į mokinio individualumą ir jo mokymosi stilių, tyrimo metu aiškintasi mokymo metodų veiksmingumas mokinio požiūriu.

Mokiniams pateiktas alternatyvių mokymo(si) metodų sąrašas, kuriame jie turėjo pažymėti, jų nuomone, dažniausiai mokytojo taikomus metodus pamokoje. Mokinių atsakymai atskleidė, kad dažniausiai pamokoje sprendžiami uždaviniai, rašomi pratimai, atliekamos pratybos (37%). 19% tyrimo dalyvių teigė, kad klasėje mokytojas dažnai organizuoja skaitymą, o 18% klausosi mokytojo

pasakojimo ar aiškinimo. Reikia pastebėti, kad respondentai iš pateikto mokymo metodų bloko išskiria darbą grupėse, darbą poromis (13%). Nedidelė atsakiusiųjų dalis (5%) teigė, kad mokytojai pamokos metu taiko mokymą(si) kompiuteriu. Dažniausiai mokytojų taikomos mokymo(si) strategijos, mokinių požiūriu, pavaizduotos 17 pav.

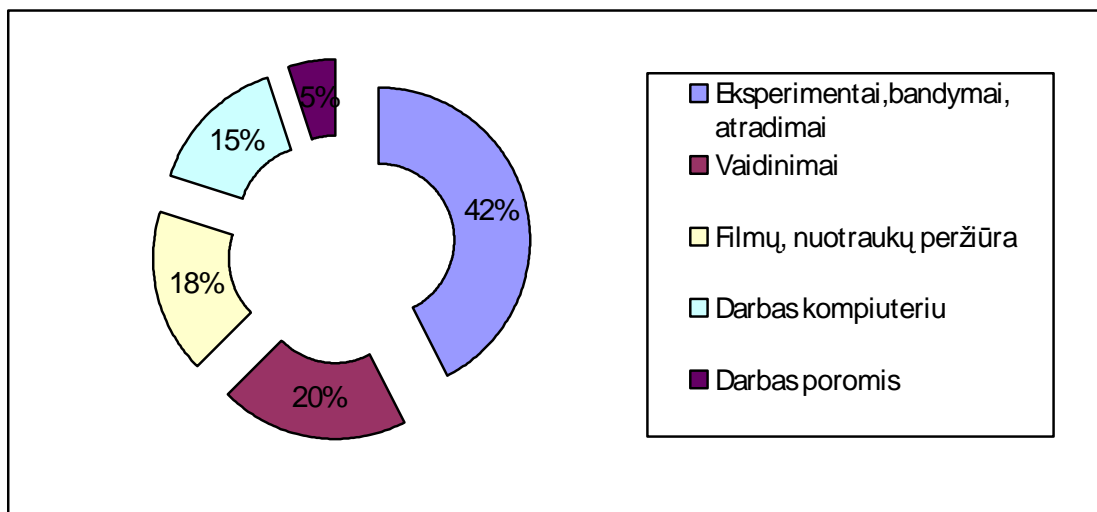

16 pav. Mokytojų taikomi mokymo metodai pamokoje, moksleivių požiūriu

Vadovaujantis respondentų pateiktais duomenimis, galima teigti, kad dažniau mokytojai taiko tradicinius mokymo metodus, t.y. mokomasi atliekant pratybas arba klausant mokytojo pasakojimo, aiškinimo. Tai patvirtina ir mokytojų anketinės apklausos duomenis.

Kitu klausimu buvo siekiama sužinoti, kuriuos mokymo metodus specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintys mokiniai vertina teigiamai. Anketoje pateiktų teiginių analizė parodė, kad mokymosi procese moksleiviai labai gerai vertina eksperimentus ir bandymus (42%). Nemaža dalis (20%) apklausos dalyvių teigiamai vertino vaidinimo metodą. 18% mokinių siūlo per pamoką daugiau rinktis vaizdinių priemonių demonstravimą: filmų, nuotraukų peržiūra. Svarbu pažymėti, kad 15% anketos dalyvių rinktųsi mokymąsi kompiuteriu. Pasak Dudzinskienės (2007), informacinės kompiuterinės technologijos (IKT) mokiniams suteikia galimybę papildomai treniruotis bei užsiimti praktine veikla, atitinkančia mokinių poreikius. „Tarptautinių tyrimų duomenys rodo, kad efektas, kurį pasiekia mokytojai, naudojantys IKT, ypač pastebimas ugdant vaikus su negalia (fiziniams, sensoriniams ir intelekto poreikiams tenkinti)“ (www.european-agency.org, cit. pg. Dudzinskienė ir kt., 2007, p. 67).

5% tyrime dalyvavusių mokinių vertina darbą poromis. Mokinių teigiamai vertinamų mokymo(si) metodų duomenys pateikti 18 paveiksle.

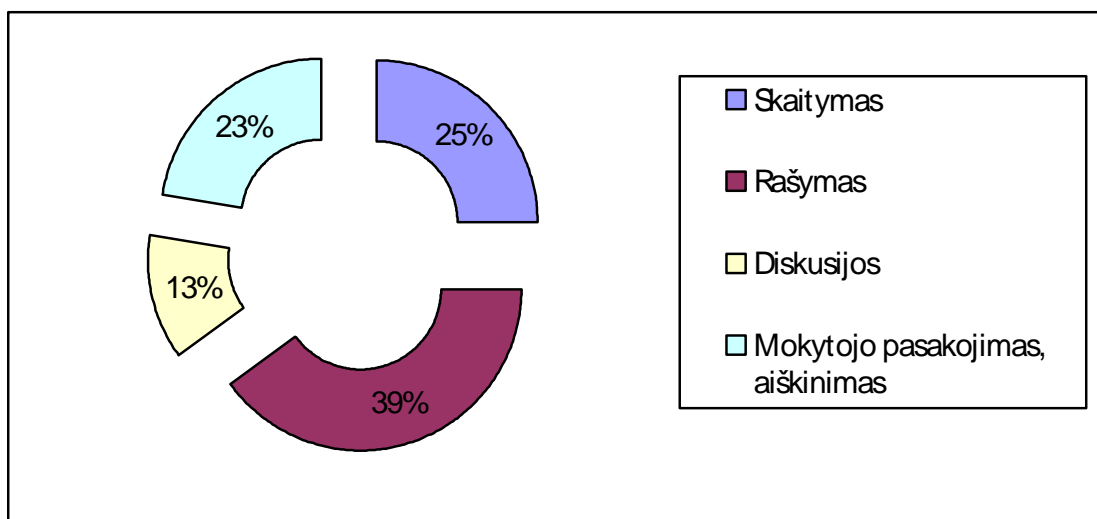

16 pav. Mokinių teigiamai vertinami mokymo(si) metodai

Analizuojant pasiskirstymą pagal pateiktus duomenis, pastebime, kad moksleiviai pozityviai vertina tos mokymo metodus, kurie skatina atrasti pažinimo džiaugsmą. Remiantis pedagogine literatūra, galima pasakyti, kad eksperimento metodas, vaidinimai, darbas poromis modeliuoja mokinio mąstymą, jie svarbūs įgyjant kalbėjimo, praktinius įgūdžius. Be to, anketinė apklausa patvirtino, kad mokiniai – kūrybiškos asmenybės, pageidaujantys kurti, mokytis ne individualiai, bet drauge su bendraamžiais.

Tyrime analogiškai buvo bandoma palyginti, kokie mokymosi būdai mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymo(si) poreikių, nepatinka (žr. 19 pav.). Beveik trečdalis tyrimo dalyvių neigiamai vertina rašymą (pratimai, rašiniai, konspektavimas). Beveik du penktadaliai teigia, kad nepatinka klausyti mokytojo pasakojimų, aiškinimo (23%) ir skaityti (25%). Svarbu pažymėti, kad nedidelė dalis neigiamai vertina diskusijas (13%).

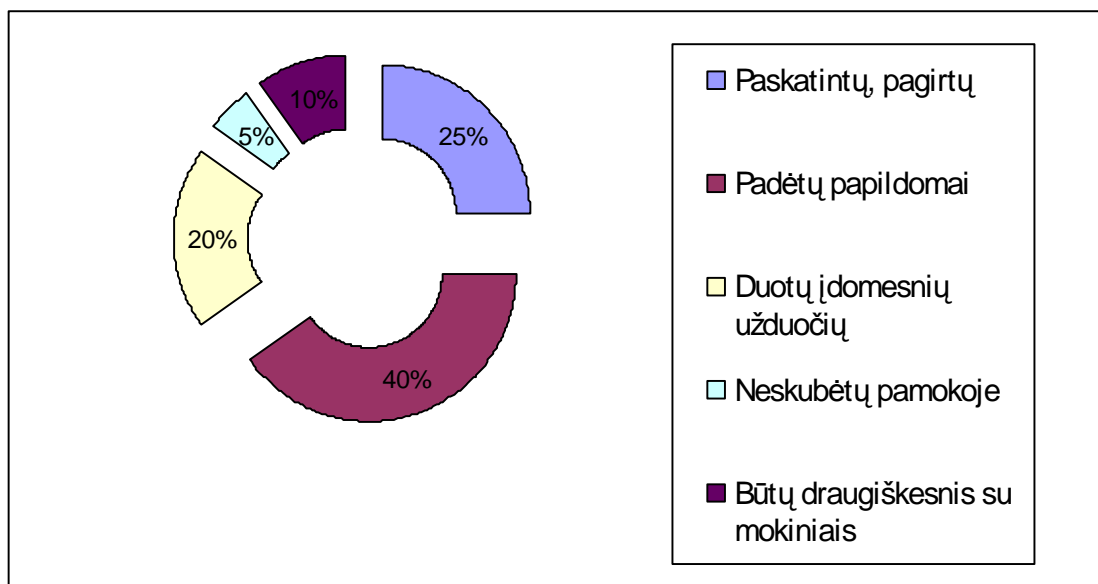

18 pav. **Mokinių neigiamai vertinami mokymo(si) metodai**

Vadovaujantis mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, atsakymais, galima pastebėti, kad neigiamai vertinami yra tradiciniai mokymo metodai. Galima daryti prielaidą, kad mokiniai neigiamai vertino skaitymą, rašymą, diskusijas, nes šios mokymo(si) veiklos kelia jiems daugiausiai mokymosi sunkumų. Kas labiausiai nesiseka, tas labiausiai ir nepatinka. Įdomu, o kartu ir kelia problemų tai, kad apklausoje dalyvavę mokiniai tarp labiausiai nepatinkančių darbo metodų minėjo tuos, kuriuos kaip dažniausiai taikomus išskyrė mokytojai, t.y. pratybos, aiškinimas, pasakojimas. Remiantis pedagogine literatūra, galima pasakyti, kad mokytojas, atsižvelgdamas į unikalius mokinio poreikius ir galimybes, turėtų numatyti alternatyvių užduočių ir metodų, kompensuojančių silpnąsias mokinio mokymosi puses.

Mokinių apklausos metu buvo pasiteirauta, kas paskatintų juos geriau mokytis, padėtų patirti sėkmę pamokoje mokantis įvairių dalykų (žr. 20 pav.). Beveik pusė atsakiusių mokinių, pasigenda individualios pagalbos, todėl norėtų, kad mokytojai „*padėtų papildomai*“. Vienas penktadalis mokinių nurodė, kad mokymosi sėkmė priklausytų nuo mokytojų pagyrimų, paskatinių. Kitas penktadalis respondentų teigė, kad juos mokytis skatintų įdomesnės užduotys. Dešimtadalis atsakiusių pasigenda šiltesnių santykių tarp mokytojų ir mokinių, todėl norėtų, kad mokytojas būtų draugiškesnis su mokiniais. Svarbu pažymėti, kad nors ir labai nedidelė dalis apklaustųjų (5%), tačiau sėkmingo mokymosi pamokoje prielaidą laiko mokytojo dėstymo tempą pamokoje, kad mokytojas „*neskubėtų pamokoje*“.

19 pav. Mokinių geresnio mokymosi skatinimas

Apibendrinant mokinių mintis apie geresnį mokymąsi, galima pastebėti, kad jiems labai svarbu emocinis ryšys, šilti santykiai, pasitikėjimas. Remiantis tyrimu, moksleiviai turintys specialiųjų ugdymo(si) poreikių, labiausiai pasigenda atviro, draugiško kontakto su kūrybingu mokytoju. Šiuolaikinė didaktika paremta mokytojo ir mokinio sąveika, akcentuojanti ne tik rūpinimąsi pažinimo sritimi, bet ir jausmais. Nes pasak Gage, Berliner (1993), mokymasis bus sėkmingas tik tada, kai mokiniai nejaus baimės, nerimo, bus gerbiami, vertinami, pedagogine meile, autoritetu ir noru tobulėti.

Mokinių anketinės apklausos rezultatai patvirtina teorinius duomenis, kad mokyklos, kuriose įgyjamas privalomas išsilavinimas, pritaiko ugdymo procesą kiekvienam mokiniui, nepaisant socialinių sąlygų, gabumų ir poreikių. Pažangių pedagogikos bei vaiko raidos mokslų požiūriu, geriausiai tai gali būti pasiekta skatinant savigarbą ir teigiamą savęs vertinimą aplinkoje, kurioje mokiniai mokosi. Ką kiekvienas mokinys išmoksta, yra aplinkybių, poreikių ir mokytojo sąveikos rezultatas. Mokytojas, nurodydamas tikslus ir kryptis, turi tikėti mokinio galimybėmis.

Mokymo(si) metodų taikymas, ugdant specialiųjų poreikių mokinius, per dalykų pamokas

Daugelis mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, lanko bendrojo lavinimo klases, tačiau jų ugdymo(si) situacija skiriasi nuo kitų mokinių. „Mokyklos pareiga tobulinti ugdymo procesą taip, kad įtrauktų tuos mokinius ir padarytų lygiaverčiais klasės bendruomenės nariais.“ – teigiama metodinėje didaktikos literatūroje. Pasak Olšanskio (2002), skirtingų mokymosi gebėjimų turinčius

mokinius būtina mokyti skirtingai. Stanišauskienės (1998) nuomone, mokymas yra interaktyvus dinamiškas ieškojimo procesas, kuriame tyrinėjant bei sąveikaujant su aplinka gimsta naujas supratimas apie save patį ir aplinkinį pasaulį.

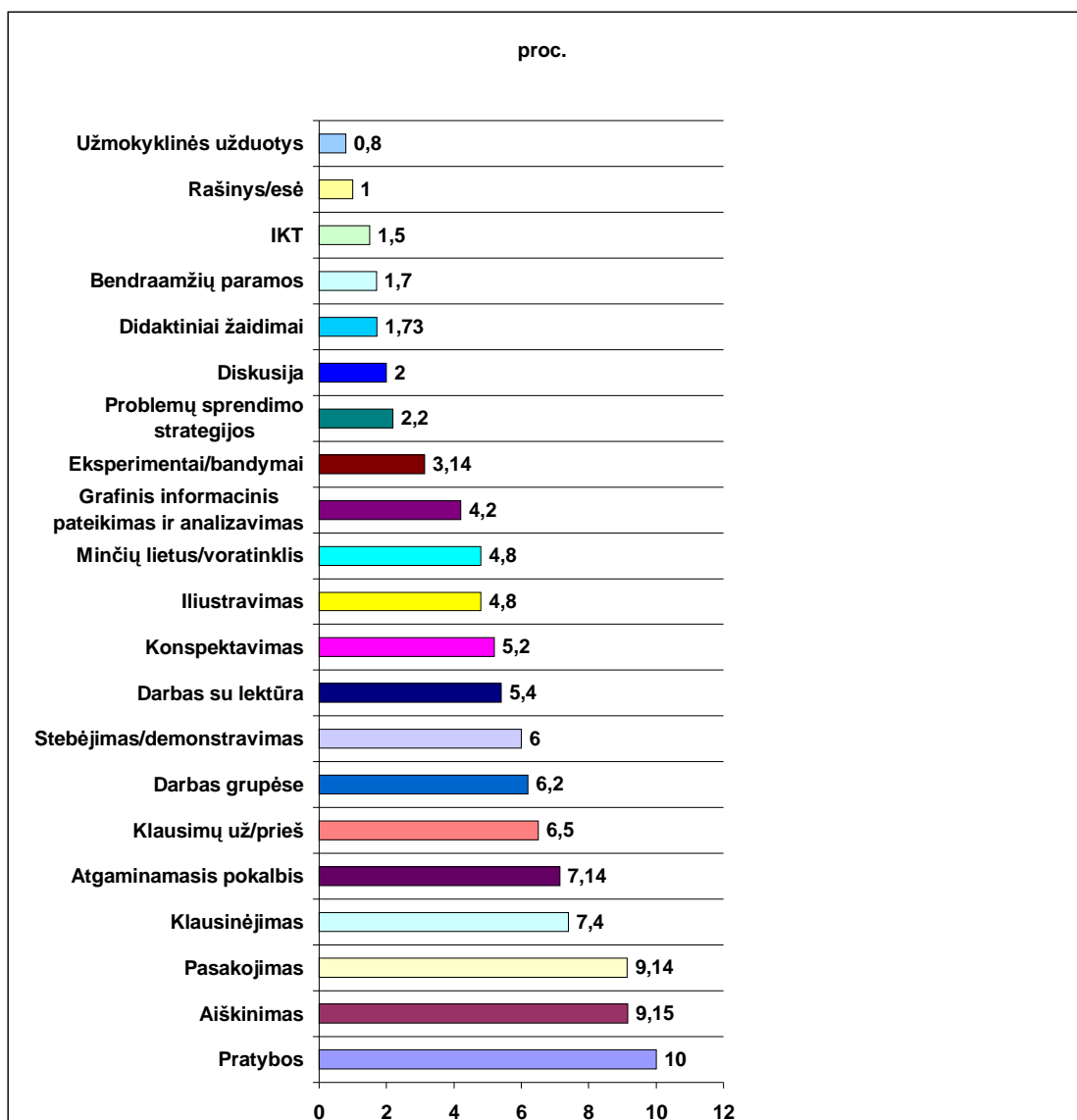
Pagrindinio ugdymo klasėse, kuriose mokosi specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintys mokiniai, buvo stebimos pamokos. Stebėjimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kokie mokymo metodai yra taikomi, kaip jie skatina mokinio, turinčio specialiųjų ugdymo(si) poreikių, veiklą pamokoje, kokią įtaką mokytojo taikomi mokymo metodai daro specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčio mokinio ir kitų mokinių veiklai pamokoje.

Svarbiausias mokymo proceso komponentas – mokymo metodas. Jų taikymas priklauso nuo to, kokio ugdymo požiūrio – reprodukcinio ar interpretacinio (Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai, 2003) – laikosi mokytojas. Reprodukcinis ugdymo proceso supratimas skatina rinktis pasyvius, į žinių teikimą ir atgaminimą orientuotus mokymo metodus. Interpretacinė nuostata reikalauja aktyviųjų, mokymąsi skatinančių ugdymo metodų, padedančių savarankiškai mokiniams aiškintis, vertinti, spręsti problemas.

Tad kokie mokymo metodai realiai taikomi heterogeninėje pagrindinio ugdymo klasėje?

Stebėjimo duomenimis, pagrindinio ugdymo pedagogai taikė 21 mokymo metodą. Metodų įvairovė per pamokas pavaizduota 21 paveiksle.

Iš stebėtų pamokų akivaizdu, kad taikytų metodų spektras įvairus. Pastebėta, kad mokytojai savo pamokose taiko inovatyvius mokymo metodus, tačiau kur kas pasyviau ir rečiau nei tradicinius mokymo metodus. Stebėtos pamokos leidžia daryti išvadą, kad dominuoja informacijos teikimo ir praktiniai operaciniai mokymo metodai. Populiariausias klasėje taikytinas pratybų metodas. Ypač populiarius yra aiškinimo bei pasakojimo, uždarųjų klausimų metodai. Savo anketinėse apklausoje mokytojai teigė, kad šiuos metodus jie taip pat aktyviai taiko savo pamokose. Antrąją pagal populiarumą grupę sudarė tie metodai, kurie skatino vaikus reikšti mintis, kalbėti tam tikromis temomis, atsakinėti į klausimus. Iš šios grupės galima būtų išskirti atgaminamuosius pokalbius, klausinėjimo ir klausimų metodus, taip pat išryškėjo darbas grupėse. Reiktų pastebėti, kad šie metodai populiarioje pedagoginėje literatūroje vadinami inovatyviaisiais. Tačiau šalia inovatyviųjų metodų aktyviai taikomas ir stebėjimas, demonstravimas, darbas su lektūra (vadovėlio šaltiniai ir kt.), konspektavimas. Mažiausiai populiarūs mokinių mąstymą aktyvinantys ir kūrybiniai mokymo metodai: grafinio informacinio pateikimo metodai, eksperimentai, diskusijos, bendraamžių paramos, didaktiniai žaidimai.

20. pav. **Mokymo metodų įvairovė** (proc)

Apibendrinu stebėtas pamokas, galima teigti, kad labai dažnai yra taikomi tradiciniai mokymo metodai, tokie kaip pratybos, aiškinimo metodas, klausinėjimo metodai, stebėjimas/demonstravimas, darbas su lektūra. Stebėjimo protokolo analizė patvirtino anketinės apklausos duomenis ir įrodė, kad mokytojai pamokose dažniau taiko informacinius metodus. Taip pat stebėjimas patvirtino mokytojų anketinės apklausos duomenis ir įrodė, kad pamokose yra taikomi inovatyvieji mokymo metodai, tačiau pakankamai pasyviai.

Lemiamos reikšmės mokinių mokymo sėkmei turi tai, kaip organizuojamas mokymo procesas, kaip mokiniai susidomėję ir aktyviai dirba, koks jų mąstymo lygis. Tai daug priklauso nuo pamokos struktūros. „Pamokos struktūra – savita mokymo organizavimo sritis, specifinė jos sudedamųjų dalių

sistema. Ji glaudžiai susijusi su žinių įgijimo etapais ir mokymo metodais.“ (Rajeckas, 1999, p. 43). Vadinasi, pamokos struktūra turi padėti, kad mokymo procese aktyviai veiktų ne tik mokytojas, bet ir aktyviai dirbtų mokiniai.

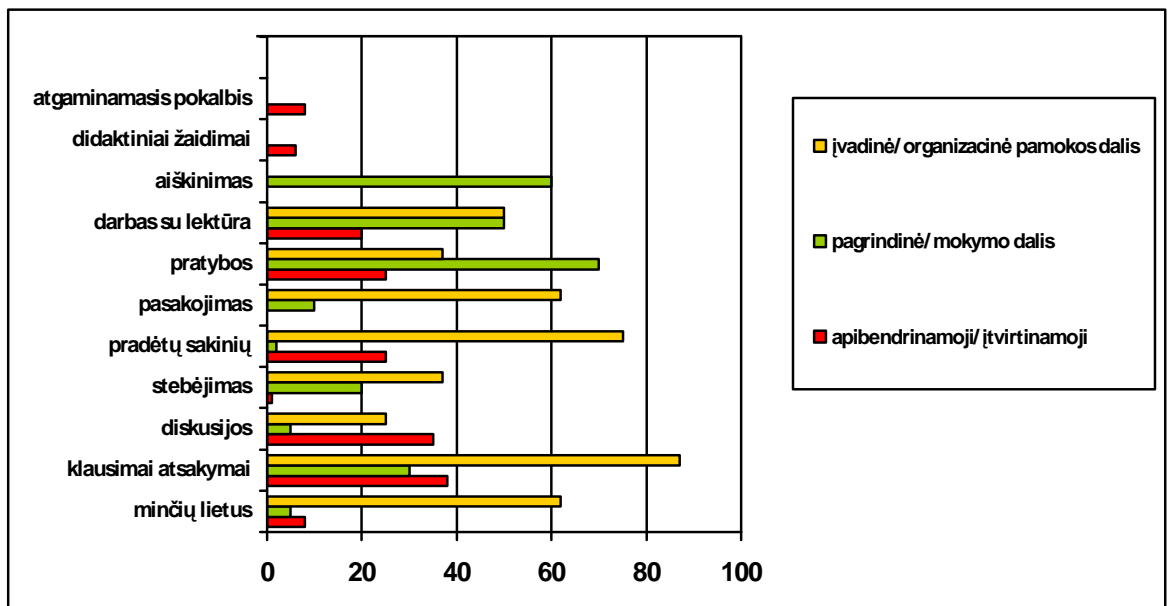
Stebint buvo fiksuojami mokytojo taikomi mokymo metodai ir mokinių veikla pamokos įvadinėje/organizacinėje dalyje, pagrindinėje/mokymo dalyje ir apibendrinamoje/žinių įtvirtinamojoje dalyje. Vėliau aptariamas mokinių veiklos organizavimas ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių mokinių aktyvumo, bendradarbiavimo pamokos veikloje vertinimas, atsižvelgiant į mokytojo taikomus mokymo metodus.

Pateikti duomenys 22 pav. rodo dažniausiai pasitaikančius mokytojo taikomus mokymo metodus įvairiose pamokos struktūrinėse dalyse. Išaiškėjo, kad mokymo metodai įvairiose struktūrinėse pamokos dalyse pasiskirsto netolygiai. Kaip teigia Rajeckas (1999), norint, kad mokiniai visą laiką aktyviai dirbtų, per visą pamoką turi būti palaikomas jų dėmesys, dėl to, iš anksto reikia apgalvoti, kaip bus keičiami darbo būdai ir metodai, kada mokiniai dirbs savarankiškai, kiek ta veikla jų bus individualizuojama, kaip bus taikomo vaizdinės priemonės.

Paaiškėjo, kad dažniausiai mokytojai įvadinėje/organizacinėje pamokos dalyje taiko klausimų metodus, „minčių lietu“, „pradėtų sakinių“ metodą. Kiek mažesnė dalis pamoką pradeda pasakojimu, arba pasiūlo patiems mokiniams perskaityti (darbas su lektūra) ir taiko stebėjimo/demonstravimo metodus. Nors pamokų neįprasta pradėti pratybomis, tačiau pasitaikė maža dalis, kuri jas taikė. Nepaisant to, galima pastebėti, kad pamokos pradžioje naudojami dažniau inovatyvieji, t.y. mokinių motyvaciją, įsitraukimą į pokalbį, žadinantys metodai.

Pagrindinėje mokymo dalyje vyrauja pratybos, mokytojo aiškinimas ir darbas su lektūra. Pagrindinėje/organizacinėje pamokos dalyje paprastai mokomasi naujos temos, vyksta kontrolinės užduotys, kartojama, kas išmokta. Reiktų pastebėti, kad klausimų metodai šioje dalyje yra taip pat aktyviai taikomi. Kiek mažiau pastebėta diskusijų, „minčių lietaus“ metodas. Tuo būtų galima pagrįsti, kad mokytojai atlieka organizatoriaus, vadovo vaidmenį. Tuo tarpu edukologų atlikti tyrimai rodo, jog „geresnių rezultatų pasiekia tie mokytojai, kurie, pateikdami naują medžiagą, itin daug dėmesio skiria mokinių savarankiškai, kūrybinei veiklai“ (Laužikas, 1996, p. 139).

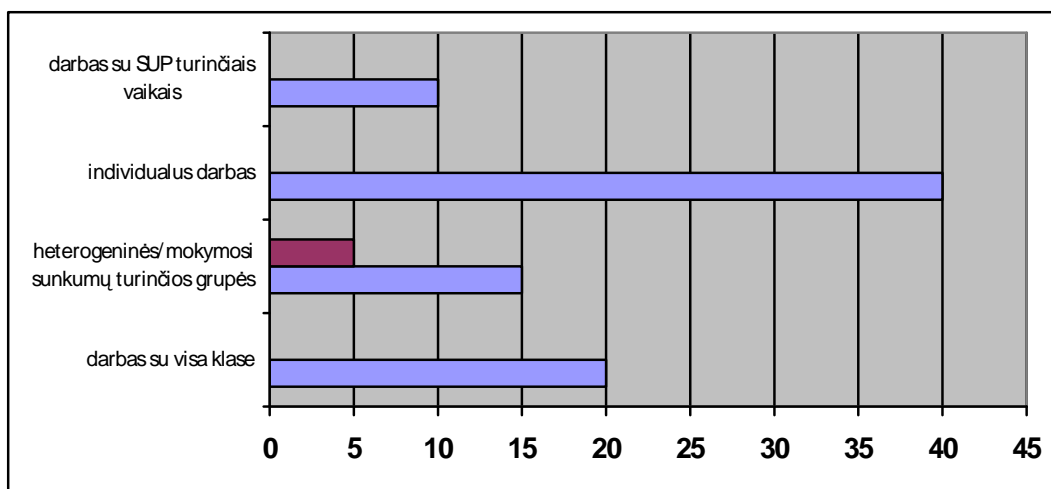
Taip pat labai svarbi pamokos dalis – apibendrinamoji/įtvirtinamoji. Apibendrinamojoje pamokos dalyje dažniausiai mokytojų taikyti tokie metodai kaip „atgaminamasis pokalbis“, diskusija, klausimų „už ir prieš“, „pradėtų sakinių“. Keliose pamokose naudotas „didaktinių žaidimų“, „minčių lietaus“ metodas. Reiktų pastebėti, kad apibendrinami pamoką mokytojai taiko aktyvius, į mokinį ir jo veiklą orientuoti metodai. Mokymo metodų pasiskirstymas atskirose pamokos dalyse pavaizduotas 22 paveiksle.

21 pav. Mokymo metodų pasiskirstymas atskirose pamokos dalyse

Tie patys metodai gali būti vienaip taikomi kalbos pamokoje, kiek kitaip – matematikos ar fizikos. Tačiau svarbiausia atsakyti į klausimą – kokie metodai labiausiai skatina tobulėti ir mokinių, ir patį pedagogą. Iš taikytų mokytojo mokymo metodų pastebėta, kaip kinta jo, kaip mokytojo, vaidmuo. Vienu atveju mokytojas „organizatorius“, „iniciatorius“, kitu tik „patarėjas“, „drąsintojas“, „padėjėjas“ ir pan. Švietimo kokybė priklauso nuo mokytojų, kurie, anot Tumėnienės, Janiūnaitės (2000), turi tapti ne vien informacijos tiekėjais, o kartu ir mokinių savarankiško mokymosi tarpininkais, patarėjais, vadovais.

Stebėtose pamokose buvo fiksuojamas mokinių veiklos organizavimas. Pastebėta, kad taikant įvairius mokymo metodus, vyravo individualus klasės mokinių darbas. Specialiųjų ugdymo(si) poreikių (SUP) turintiems mokiniams mokytojai šiek tiek dažniau nei klasei skiria individualių užduočių, tačiau tokios užduotys dažnai atitraukia vaiką nuo bendros klasės veiklos. Pastebėta, kad būdamas bendrojo lavinimo klasėje mokymosi problemų turintis mokinys iš esmės mokosi vienas. Rečiau pastebėta, kad SUP turintis moksleivis būtų įtraukiamas į heterogenines grupes. Organizuojant pamoką grupelėmis, mokytojai dažniau jungia homogenines grupes. Pastebėta, kad moksleiviams, turintiems SUP, būdingas pasyvumas, iniciatyvos stoka, todėl mažiau sulaukia mokytojo dėmesio. Galima daryti prielaidą, kad tai yra viena iš lėtos darbo spartos priežasčių.

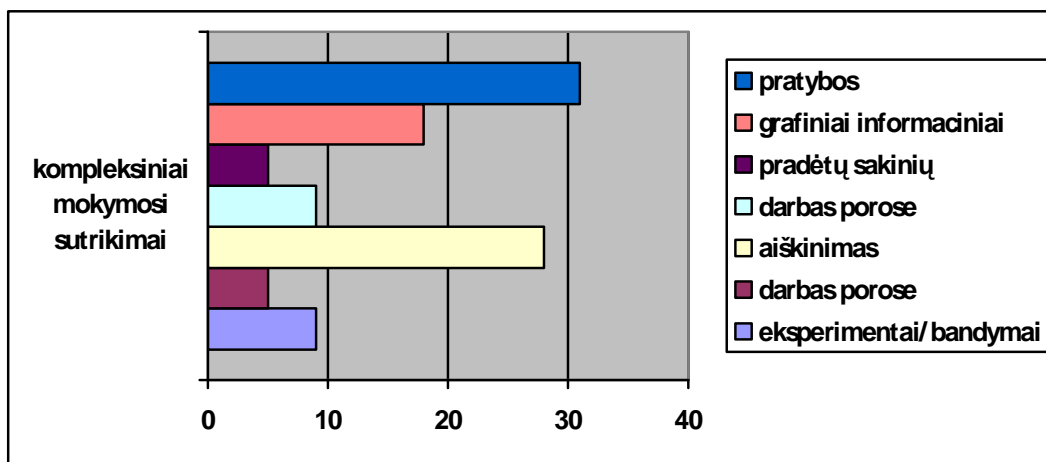
22 pav. Moksleivių dalyvavimo pamokoje vertinimas

Nurodyti tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad visi mokiniai pamokoje daugiau dirba individualiai, atlieka mokytojo pateiktas užduotis. Pedagoginė veikla iš esmės yra bendra veikla, jos pagrindas – bendravimas. Vaikas, turintis SUP, mokosi natūralioje aplinkoje su bendraamžiais, todėl jam turėtų būti suteikta galimybė kuo dažniau bendrauti ir bendradarbiauti.

Iš 35 stebėtų pamokų, kuriose dalyvavo 42 mokiniai su įvairiais sutrikimais, išsiskyrė kelios vyraujančios sutrikimų grupės: kompleksinių sutrikimų turintys moksleiviai (girdimojo, regimojo suvokimo, atminties, lingvistinių, elgesio ir emocijų sutrikimai) - 22; specifinio pažinimo sutrikimų - 9, intelektinių sutrikimų turintys vaikai – 7, ir nedidelė dalis, kurią sudarė kita grupė – pedagoginis apleistumas (1), klausos sutrikimas (1), elgesio, emocijų ir socialinės raidos (2). Stebėjimo metu buvo vertinami moksleivių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, dalyvavimo pamokoje ypatumai: savarankiškas darbas pamokoje; iniciatyvumas ir dėmesys; bendravimas su bendraamžiais, darbas poroje; dirba paskatintas mokytojo ar su pamoka nesusijusi mokinio veikla, taikant tam tikrus metodus. Pastebėta, kad skirtingus sutrikimus turintys mokiniai į pamokos veiklą įsitraukia įvairiai. Darytina prielaida, kad dalyvavimo pamokoje ypatumai priklauso nuo mokytojo taikomo metodo ir kaip tas metodas atitinka mokinio ugdymo(si) poreikius, ypatinguosius gebėjimus.

Stebėjimo metu išryškėjo, kad kompleksinių sutrikimų turintys vaikai dažniausiai savarankiškai įsitraukė į veiklą, organizuojant pratybas. Individualus mokytojo aiškinimas juos sutelkė į darbą, nes tuomet mokiniai jautė mokytojo kontrolę. Iš metodinės didaktinės literatūros yra žinoma, kad mokymo(si) sunkumų turintiems moksleiviams geresnių mokymosi rezultatų pasiekti padeda nuolatinis mokytojo kontaktas, pastiprinimas. Reiktų pastebėti, kad šią sutrikimų grupę turintys mokiniai, aktyviai dalyvavo taikant „grafinius informacinius“ metodus, eksperimente ir bandymuose, „pradėtus sakinius“.

Tačiau mokiniai, turintys kompleksinių sutrikimų, nepasižymi aktyviu dalyvavimu pamokoje, todėl dirbti grupėje jiems pasirodė sunku, dėmesys dažnai atitrūkdavo. Į ugdomąją veiklą jie dažniausiai išitraukia mokytojos paskatinti. Pažymėtina, kad šiems mokiniams mokytojo skatinimas dažnai reikalingas taikant ir kitus metodus.

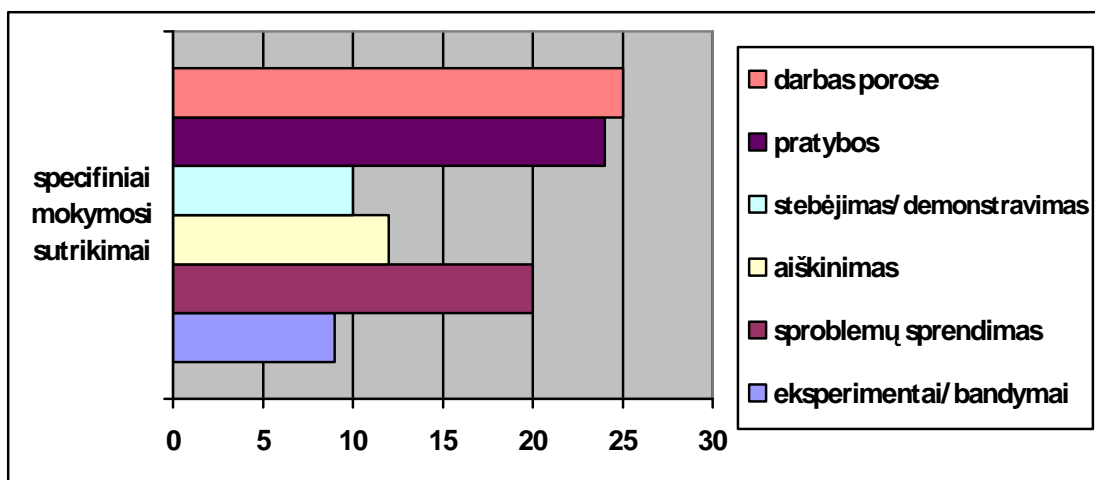

23. Moksleivių, turinčių kompleksinius mokymosi sutrikimus, aktyvumas pamokoje

Išanalizavus kompleksinių sutrikimų turinčių vaikų veiklos ypatumus pamokoje, taikant tam tikrus metodus, galima pasakyti, kad užduotis vaikai atliko daugiau skatinami ir kontroliuojami. Aktyvesni buvo mokytojui taikant aiškinimą, organizuojant pratybas, grafinius darbus. Tinkamai parinktas ir kūrybiškai pritaikytas mokymo metodas įtraukia mokinį į aktyvią veiklą, skatina savarankiškumą.

Specifinius mokymosi sutrikimus turintys vaikai patiria įvairių sunkumų, jų intelektualiniai sugebėjimai netolygiai susiformavę. Stebėtose pamokose, specifinių mokymosi sutrikimų turinti mokinių grupė nevienalytė, kiekvienam iš vaikų būdingi tam tikri mokymosi sunkumai, todėl daromi bendri pastebėti vertinimai. Pastebėta, kad daugumai, specifinius mokymosi sutrikimus turintiems mokiniams, nepavyko susikaupti taikant aiškinimo, pasakojimo metodus. Tačiau individualus aiškinimas moksleivius skatindavo veikti, įsijungti į aktyvią veiklą. Stebėjimo metu akivaizdu buvo tai, kad specifinių mokymosi sutrikimų turintys vaikai mielai dalyvauja grupiniame darbe, priima bendraamžių paramą. Dauguma aktyviai dalyvauja taikant problemų sprendimo strategijas, eksperimente ir bandymuose.

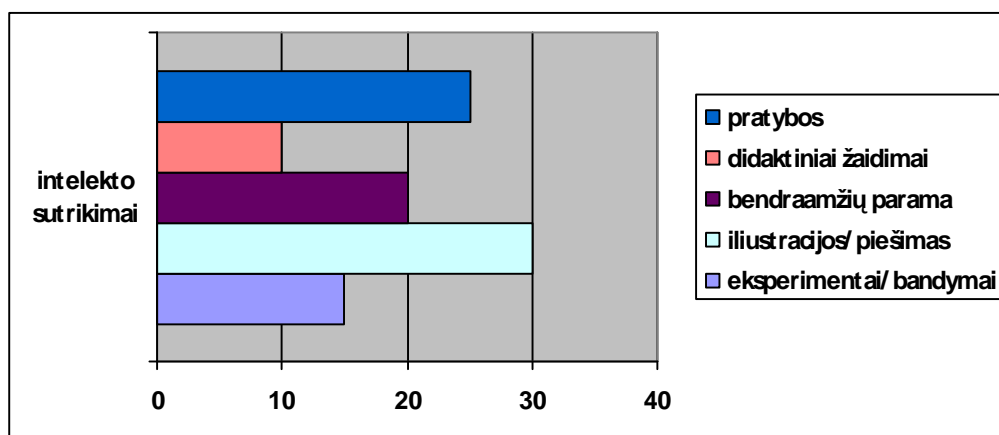

24. Moksleivių, turinčių specifinius mokymosi sutrikimus, aktyvumas pamokoje

Apibendrinant moksleivių, turinčių specifinius mokymosi sutrikimus, veiklos ypatumų vertinimą pamokoje, galima pasakyti, kad aktyviausi, labiausiai susidomėję mokiniai buvo mokytojui taikant pratybų metodą, „darbą grupėse“ bei problemų sprendimų strategijas. Pastebėta, kad šie moksleiviai geba gerai organizuoti savo veiklą pamokoje, dirbti planingai, tačiau labai svarbu šalia metodų pateikti instrukcijų, taisyklių rinkinius. Būtina atsižvelgti į kiekvienam būdingus mokymosi sutrikimus.

Intelektu sutrikimus turintys mokiniai pasižymi pažintinės veiklos, valios, emocijų neišlavėjimu, jiems būdingas sumažėjęs gebėjimas mokytis, išmokti, loginio mąstymo stoka. Stebėtų pamokų metu užfiksuota, kad dažniausiai intelekto sutrikimą turintys moksleiviai išitraukia į praktinius darbus. Aktyviai dalyvauja taikant iliustracijų metodą. Pratybos pasirodė esminė sutrikusio intelekto mokinio išmokimo prielaida. Nors vaikai, turintys intelekto sutrikimą, mielai bendrauja, priima bendraamžių paramą, tačiau grupinių metodų, darbo porose jų veiklos neužfiksuota. Reiktų pastebėti, kad vaikai ne tik buvo susidomėję, bet ir aktyviai dalyvavo didaktiniuose žaidimuose, eksperimente bei bandymuose.

25. Moksleivių, turinčių intelekto sutrikimus, aktyvumas pamokoje

Reiktų pastebėti, kad sutrikusio intelekto mokinių išmokimo rezultatai menki, dažniausiai neatitinka įdėtų pastangų. Išanalizuoti stebėjimo duomenys rodo, kad inovatyvieji mokymo metodai motyvuoja intelekto sutrikimus turinčius mokinius. Jie priima bendraamžių paramą, aktyvūs praktiniuose kūrybiniuose darbuose, didaktiniuose žaidimuose. Įvairesni mokymo metodai, skatinimas bendrauti, bendradarbiauti, priimant bendraamžių paramą, šiems mokiniams būtų paskata įsilieti į aktyvesnį bendruomenės gyvenimą, įgyti praktinių įgūdžių. Tačiau pastebėta, kad mokinys pamokos metu sulaukia labai mažai individualios mokytojo pagalbos.

Apibendrinant galima pasakyti, kad skirtingus sutrikimus turintys mokiniai į pamokos veiklą įsitraukia įvairiai. Tai priklauso nuo mokinio asmeninio susidomėjimo, individualių savybių, bei sutrikimo pobūdžio. Dažniausiai šių mokinių aktyvumas, dėmesingumas priklauso nuo mokytojo kontrolės, paskatinimo. Pateikti duomenys rodo, kad SUP turintys mokiniai įsitraukia į aktyvią veiklą, dalyvauja eksperimentuose ir bandymuose, dalyvauja didaktiniuose žaidimuose. Gerai organizavus darbą, pritaikius mokymo programą, paruošus vaizdinių priemonių ir užduočių, SUP turintis moksleivis būtų aktyvesnis pamokos veikloje ir pasiektų geresnių rezultatų.

Norėtųsi pabrėžti Bloom (1984) mintį, kad vidutinių gabumų mokinys, jeigu su juo dirbama „akis į akį“, t.y. individualiai, aplenkia savo mokymosi rezultatais 98 procentus mokinių, besimokančius tradicinėje klasėje. Kiti tyrimai taip pat patvirtina šiuos Bloom teiginius, tik ne taip optimistiškai. „Tad kyla problema, kaip surasti tokius metodus, kurie būtų tiek pat efektyvūs dirbant su visa klase, kaip ir dirbant individualiai su vienu mokiniu“ (Shanahan, 1998; Fuchs ir kt., 1997, cit. pg. Šiaučiukėnienę ir kt., 2006, p. 88).

Rezultatų apibendrinimas

Švietimas – tai būdas didinti žmogaus gebėjimus ir plėsti pasirinkimą. Pirmiausia, patys savaime vertingi yra pagrindinio ugdymo teikiami pamatiniai įgūdžiai – gebėjimas skaityti ir rašyti. Antra, ugdymas gali sušvelninti kitus, ne tokius teigiamus, gyvenimo ypatumus. Gerindamas mokymosi būdus, esamos patirties bei mokymosi poreikių suvokimą, mokytojai tampa mąstančiais praktikais. Mokytojai gali padaryti mokymą įdomesnį, patrauklesnį ir labiau motyvuojantį, kad mokiniai patirtų mokymosi džiaugsmą. Pats sunkiausias dalykas – išbandant naujoves – pradėti. Remiantis literatūra, akivaizdu, kad vyraujančios švietimo kaitos tendencijos, skatina mokytojus savo praktiniame darbe taikyti inovatyvius mokymo metodus,

Apibendrinant mokytojų ir mokinių tyrimo rezultatus, galima teigti, kad mokytojai, nors ir žino švietimo kaitos tendencijas, tačiau praktiškai jų nerealizuoja.

Melienės ir kt. (2003) tyrimo išvadose, apie didaktinių paradigų realizavimą mokykloje mokant specialiųjų poreikių turinčius vaikus, teigiama, kad tradicinės didaktikos metodais sunku organizuoti kokybišką mokymo(si) procesą klasėje. Tačiau šis tyrimas atskleidžia ir kitą tendenciją - inovatyviųjų metodų diegimas, dirbant heterogeninėse pagrindinio ugdymo klasėse, yra taip pat problematiškas. Mokytojai patiria sunkumų, dirbdami įvairių gebėjimų klasėse, jiems sunku derinti kelis alternatyvius metodus, skatinti aktyviai veikti visus besimokančiuosius. Tačiau nepaisant prieštaravimų, galbūt ne taip dažnai, bet inovatyvieji metodai yra taikomi heterogeninėse klasėse, kuriose mokosi įvairių gebėjimų, įvairių mokymosi sutrikimų turintys moksleiviai. Akivaizdu, kad tokie inovatyvieji metodai kaip darbas grupėse, bendraamžių parama, vaidinimai, didaktiniai žaidimai, grafinės informacijos pateikimas yra naudingi specialiųjų poreikių mokinių mokymui. Taikant inovatyvius mokymo metodus SUP turintys vaikai buvo motyvuoti, įsitraukė aktyviai į pamokos veiklą.

Galime pritarti Longworth (2000) minčiai, kuri teigia, kad informacinė visuomenė vis tiek išjudins mokymo metodų kaitą, kad ir kokie inertiški mokytojai būtų, nes jų vaidmuo neišvengiamai keisis į patarėjo vaidmenį, mokymo procesų skatintojais ir konsultantais, išmanančiais ir mokančiais taikyti mokymosi technologijas (Longworth, 2000, cit. pg. Šiaučiukėnienė, 2006, psl. 191)

IŠVADOS

1. Apžvelgiant išanalizuotą literatūrą, galima teigti, kad:
  - Inovatyvieji mokymo(si) metodai suprantami kaip mokymo veiksmi, būdai, aktyvinantys patį svarbiausią mokymosi subjektą – mokinį.
  - Šie metodai klasifikuojami pagal mokinio veiklą pamokoje: skaitymo, rašymo, klausinėjimo, bendradarbiavimo ir jungiantys įvairias veiklas. Taikant inovatyvius mokymo metodus, sudaromos galimybės gaunamas žinias pritaikyti probleminėms situacijoms spręsti, ugdomas mokinių bendravimas ir bendradarbiavimas, kritinis mąstymas, įgyjamas gebėjimas mokytis savarankiškai.
  - Inovatyviųjų mokymo(si) metodų taikymo priežastys – pakitę mokymo tikslai, požiūris į mokymą(si) kaita. Anksčiau mokymo tikslas buvo perteikti informaciją, o šiuo dienos mokymo(si) tikslas – išmokyti savarankiškai įgyti žinių aktyviai veikiant, bei nuolatinio mokymosi, mąstymo, savo kelio radimo nuolat mokantis, bendradarbiavimo, problemų sprendimo, veiklos įvertinimo ir kt. gebėjimų ugdymas.
2. Pagrindinio ugdymo mokytojai inovatyvius mokymo metodus vertina teigiamai ir taiko juos savo pamokose. Respondentų požiūriu, inovatyvieji metodai naudingi tuo, kad skatina aktyvią mokinių veiklą, bendravimą ir bendradarbiavimą, yra žaismingi ir įdomūs, orientuoti į mokinių informacijos konstravimą, o ne į mokytojo informacijos pateikimą,
3. Nepaisant teigiamai vertinamų inovatyviųjų mokymo(si) metodų, pamokų stebėjimas parodė, kad heterogeninėse pagrindinio ugdymo klasėse dominuoja tradiciniai mokymo metodai: aiškinimas, pasakojimas, demonstravimas. Inovatyvieji mokymo metodai, skatinantys kritinį mąstymą, ugdantys pažintinį savarankiškumą bei kūrybinius sugebėjimus, taikomi retai.
4. Mokytojų teigimu, mokymo metodų pasirinkimą heterogeninėse klasėse dažniausiai nulemia ugdymo turinys, ugdymo tikslai ir uždaviniai, mokytojų kompetencija mokymo metodų srityje bei psichologiniai kriterijai, tokie kaip mokinio asmeninės savybės, gebėjimai, mokymosi motyvacija, aktyvumas.
5. Atlikus pamokų stebėjimą ir įvertinus mokinių veiklą pamokoje, paaiškėjo, kad *specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčio mokinio* savarankiškumas ir iniciatyvumas daugeliu atvejų priklauso nuo tiesioginio mokytojų skatinimo, vadovavimo mokinių veiklai, t.y. tradicinių metodų – aiškinimo, demonstravimo, individualių pratybų, darbo su lektūra – taikymo.

6. Pastebėta, kad mokinių, turinčių *skirtingus specialiųjų ugdymo(si) poreikių sutrikimus*, aktyvią veiklą, bendradarbiavimą pamokoje lemia mokytojo taikyti inovatyvieji mokymo metodai ir sutrikimo pobūdis:
- *Kompleksinius mokymosi sutrikimus* turintys mokiniai aktyviau dalyvavo pamokos veikloje, kai buvo taikomas „pradėtų sakinių“ metodas, darbas poromis, grafinio informacinio pateikimo užduotys, ypatingą iniciatyvą rodė atliekant bandymus, eksperimentus. Stebėtų mokinių dėmesingumas priklausė nuo mokytojo kontrolės taikant pratybas, individualų aiškinimą.
  - *Specifinių mokymosi sutrikimų* turintys mokiniai aktyviau dirbo taikant darbą poromis, “problemų sprendimo strategijas“, į savarankišką darbą įsijungti padėjo mokytojo taikyti bandymai, demonstravimas. Pastebėta, kad dalis mokinių sunkiau sukaupė dėmesį bei jį išlaikė, taikant žodinius (aiškinimo, pasakojimo, pokalbio, diskusijos) mokymo metodus. Pažymėtina, kad *specifinius mokymosi sutrikimus* turinčių mokinių savarankiškumas ir aktyvumas pamokoje priklausė nuo mokytojų skatinimo ar vadovavimo mokinių veiklai.
  - *Intelektu sutrikimus* turintys mokiniai aktyviai dirbo taikant iliustracijų/piešimo, pratybų bei bendraamžių paramos metodus. Pastebėta, kad mokiniai palaikomi tiesioginio mokytojo kontakto aktyviai dalyvavo didaktiniuose žaidimuose ir atliekant bandymus.

REKOMENDACIJOS

Inovatyviųjų mokymo(si) metodų taikymas heterogeninėje klasėje, dirbant su specialiuju poreikių turinčiais mokiniais:

- Gerindamas kompetenciją mokymo metodų srityje, mokytojas turi lankyti seminarus ir kursus, kurie rengiami PPRC (pedagogų profesinės raidos centre), MTC (mokyklų tobulinimo centre) ir kt., lankytis savivaldybių ir apskričių organizuojamuose seminaruose; domėtis naujausia lietuvių ir užsienio pedagogų patirtimi apie inovatyvius mokymo metodus, skleisti savo gerąją (ir negatyviąją) patirtį taikant įvairius mokymo metodus heterogeninėse klasėse.
- Mokytojas turėtų žinoti teorinius pagrindus, metodų įvairovę ir paskirtį bei gebėti pasirinkti vieną ar kitą metodą, atsižvelgiant ir į turimas priemones.
- Heterogeninėje klasėje pasirenkant ir taikant mokymo metodus, mokytojas turi ieškoti inovatyviųjų mokymo(si) metodų, kuriuos gali pritaikyti kiekvienam klasės mokiniui ir neišskiriant iš bendros klasės veiklos specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčio mokinio.
- Užtikrinant šiandieninių kompetencijų ugdymą, mokytojas turėtų atsižvelgti į tai, kad jo taikomi mokymo(si) metodai mokinių skatintų savarankiškai mokytis, žadintų intelektualinį smalsumą, palaikytų mokymosi motyvą, ugdytų kūrybiškumą, problemų sprendimo bei komandinio darbo gebėjimus.

LITERATŪRA

1. Ališauskas, A. (2002). Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimas. Šiauliai: ŠU leidykla.
2. Aktyvaus mokymosi metodai. Mokytojo knyga. (1999). Vilnius: Garnelis.
3. Andriekienė, R.M., Anužienė, B. (2005). Heterogeniškumo raiška mokymosi stilių ir rezultatyvių komandų formavimo aspektu. Klaipėda, Tiltai, Nr. 28, p. 5-12.
4. Arends, R. I. (2008). Mokomės mokyti. Vilnius: Margi raštai.
5. Bagdonas, A. (Red.). (1995). Sutrikimų klasifikacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
6. Balevičiūtė R., Poteliūnienė, S. (2005). Mokinių sveikos gyvensenos žinių įgijimo ir fizinio aktyvumo skatinimas aktyvinamaisiais mokymosi metodais. Pedagogika, 81, p. 115 – 120.
7. Barkauskaitė M, Grinčevičienė V., Indrašienė V., Pūkinskienė R. Specialiųjų poreikių vaikų ugdymas. (2001) Vilnius.
8. Balčytienė, A. (1998). Būdas mokyti kitaip: hipertekstinė mokymo aplinka. Vilnius: Margi raštai.
9. Bendrojo išsilavinimo standartai, 1. (Humanitariniai ir socialiniai mokslai) I-X klasės: projektas (1997). Vilnius: Leidybos centras.
10. Bitinas, B. (1998). Ugdymo tyrimų metodologija. Vilnius.
11. Bižys, N., Linkaitytė, G., Valiuškevičiūtė, A. (1996). Pamokos mokytojui. Vilnius.
12. Bloom, B. S.
13. Buehl, D. (2004). Interaktyviojo mokymosi strategijos. Vilnius: Garnelis.
14. Butkienė, G., Kepalaitė, A. (1996). Mokymasis ir asmenybės brendimas. Vilnius.
15. Cibulskaitė, N., Sičiūnienė, V. (2007). Matematikos pamokose mokytojų taikomi mokymo(si) būdai ir jų efektyvumas. Pedagogika, 87, p. 93 – 99.
16. Cijūnaitienė, A., Galkienė, A. (2007). Mokymo metodų taikymo veiksmingumas ir populiarumas. Pedagogika, 87, p. 77 – 85.
17. Dabrišienė, V., Narkevičienė, B. (2002). Individualizuoto ugdymo programų specialiųjų poreikių moksleiviams sudarymo principai: teorinis pagrindimas. Specialusis ugdymas, 2 (7), p.24 – 33.
18. Dudzinskienė, R., Kišonienė, R., Luneckienė, A., Žičkienė, D. (2008). Į pagalbą mokytojui ir mokyklai. Vilnius.

19. Dudzinskienė, R., Kalesnikienė, D., Paurienė, L., Žilinskienė, I. (2007). Inovatyvių mokymo metodų ir IKT taikymas, II knyga: Metodinė priemonė specialiojo ugdymo pedagogams ir pradinių klasių mokytojams. Vilnius: Švietimo plėtotės centras.
20. Gage, N. L., Berliner, D. C. (1993). Pedagoginė psichologija. Vilnius: Alma littera.
21. Gailienė, D., Bulotaitė, L., Sturlienė, N. (1996). Aš myliu kiekvieną vaiką. Vilnius: Margi raštai.
22. Galkienė, A. (2003). Pedagoginė sąveika integruoto ugdymo sąlygomis. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
23. Galkienė, A. (2005). Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
24. Galkienė, A., Duzinskienė R. (2004). Veiklos koordinavimo reikšmė pedagoginės pagalbos efektyvumui ugdant heterogeninės moksleivių grupes. Specialus ugdymas, 2 (10), p. 39-48.
25. Galkienė, A., Gevorgianienė, V., Grincevičienė V. (2008). Neįgalumą turinčių mokinių rengimas profesinei karjerai. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
26. Gedvilienė G., Zuzevičiūtė. (2007). Edukologija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
27. Hallahan, D., Kauffman, J. M. (2003). Ypatingieji mokiniai: specialiojo ugdymo įvadas. Vilnius: Alma littera.
28. Hopkins, D., Ainscow, M., West, M. (1998). Kaita ir mokyklos tobulinimas. Vilnius.
29. Jarvis, P. (2001). Mokymosi paradoksai. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas leidykla.
30. Jackūnas, Ž. (2006). Lietuvos švietimo kaitos linkmės. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas.
31. Jensen, E. (1999). Tobulas mokymas. Vilnius.
32. Jovaiša, L. (2001). Ugdymo mokslas ir praktika. Vilnius.
33. Jovaiša, L. (2001). Edukologijos pradmenys. Šiauliai.
34. Jovaiša, L., Vaitkevičius, J. (1989). Pedagogikos pagrindai. Didaktika. 2 dalis. Kaunas: Šviesa.
35. Kaip keisti mokymo praktiką: ugdymo turinio diferencijavimas atsižvelgiant į moksleivių įvairovę. (2006). Vilnius: Žara.
36. Kaffemanienė, I., Moksleivių bei pedagogų požiūris į specialiųjų poreikių bendraamžius. Specialusis ugdymas: Mokslo darbai - IV. Šiauliai, 2001. - P. 22-39.
37. Kaffemanienė, I. (2006). Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai. Vši Šiaulių universiteto leidykla.
38. Karvelis V. (1997). Neįgaliųjų ugdymo raida Lietuvoje // Lietuvos edukologija.-V. : Leidybos centras, p.50-58.

39. Kišonienė, R., Dudzinskienė, R. (2007). Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo turinio individualizavimas. Vilnius.
40. Ko reikia šiuolaikiniam mokytojui? Aktualus mokytojų kvalifikacijos tobulinimo turinys. Mokomoji knyga mokytojams. (2008). Vilnius: ŠMM.
41. Лернер, И. Я. (1981). Дидактические основы методов обучения. Москва: Педагогика.
42. Lietuvių kalbos žodynas. [žiūrėta 2009m. balandis]. Prieiga per internetą:
<http://www.lkz.lt/startas.htm>
43. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Lietuvos švietimas skaičiais 2007. [žiūrėta 2008m. vasario 19d.]. Prieiga per internetą:
http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/apzvalgos/lss07/BendrasisLav2007.pdf
44. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Švietimo būklės tyrimų apžvalga. Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metams ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos rekomendacijų Lietuvai aspektu. – [žiūrėta 2009m. kovo 15d.]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/apzvalgos/Svietimo_bukles_apzvalga-2.pdf
45. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, ugdymo turinio individualizavimas. – [žiūrėta 2009m. kovo 8d.]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/ugdymas/docs/specialusis/Knyga_apie_individualizav.pdf
46. Martinkaitienė, G. (2002). Mokymo metodai ir jų panauda šiuolaikinėmis sąlygomis. Pedagogika, 57. p. 96-105.
47. Marzano, R.J. (2005). Naujoji ugdymo tikslų taksonomija. Vilnius: Žara.
48. Melienė, R., Ruškus, J., Elijošienė, L. (2003). Didaktinių paradigimų realizavimas mokant specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčius vaikus: stebėjimo bendrojo lavinimo mokyklos klasėje duomenys. Specialusis ugdymas 2 (9), p.85 – 97.
49. Mokyklą visiems kuriame šiandien. Šiaurės ir Baltijos šalių projektas „Mokykla visiems“. (2003). Vilnius.
50. Pedagoginės sistemos tobulinimas. Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo programų mokomoji medžiaga. (2007). Pedagogų profesinės raidos centras.
51. Petrulytė A. (2001) Kūrybiškumo ugdymas mokant.. Vilnius: Presvika.
52. Petty, G. (2006). Šiuolaikinis mokymas. Vilnius: Tyto alba.
53. Petty, G. (2008). Įrodymais pagrįstas mokymas. Praktinis vadovas. Vilnius: Tyto alba.
54. Pollard, A. (2002). Refleksyvusis mokymas. Veiksminga ir duomenimis paremta profesinė praktika. Vilnius: Garnelis.

55. Pradinių klasių ir specialiojo ugdymo pedagogų kompetencijų taikyti IKT ir inovatyvius mokymo(si) metodus tobulinimas. Projektas, 2008. [žiūrėta 2009 kovas]. Prieiga per internetą: <http://inovacijos.pedagogika.lt/lt/naujienos/detail.php?el=4257>
56. Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2008. [žiūrėta 2009 kovas/balandis]. Prieiga per internetą: <http://www.pedagogika.lt/index.php?-469374926>
57. Rajeckas, V. (2001). Švietimas: raida, dabartis. Vilnius: VPU leidykla.
58. Rajeckas, V. (1998). Mokinių mokymosi rezultatų tikrinimas ir vertinimas. Vilnius.
59. Rajeckas, V. (1997). Pamoka. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
60. Rajeckas, V. (1999). Mokymo organizavimas. Kaunas: Šviesa.
61. Specialiojo ugdymo pagrindai: vadovėlis. (2003). Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
62. LR Specialiojo ugdymo įstatymas. 1998 gruodžio 15 d. Nr.VIII-969. Valstybės žinios.
63. Šalkauskis, S. (1992). Pedagoginės studijos. I-II dalys. Vilnius: Leidybos centras.
64. Šiaučiukėnienė, L., Visockienė, O., Talijūnienė, P. (2006). Šiuolaikinės didaktikos pagrindai. Kaunas: Technologija.
65. Tarptautinių žodžių žodynas. - [žiūrėta 2009 balandis]. Prieiga per internetą: <http://www.zodziai.lt/tarptautiniai/>
66. Teresevičienė, M., Gedvilienė, G. (1999). Mokymasis bendradarbiaujant. Vilnius.
67. Vaiko teisių konvencija priimta Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje 1989 m. lapkričio 20 d.; Vilnius 2000 m.
68. Walsh K. B. Į vaiką orientuotų klasių kūrimas: Knyga ugdytojams. – Vilnius, 1998.

PRIEDAI

Gerb. Respondente,

Vilniaus universiteto, Filosofijos fakulteto socialinio darbo katedros, specialiosios pedagogikos kurso studentė Rima Beržanskienė atlieka tyrimą, kurio tikslas – surinkti informaciją apie inovatyviųjų (šiuolaikinių) mokymo metodų panaudojimą bendrojo lavinimo klasėse, kuriose mokosi ir mokymosi sunkumų turintys moksleiviai. Tai anoniminė anketa. Pasirinkite Jums tinkamiausią atsakymą ir jį pažymėkite X, o kitur įrašykite savo nuomonę.

1. Vietovės, kurioje yra mokykla, tipas:

- Gyvenvietė (miestelis);
- Gyvenvietė, kaimas;
- Miestas;
- Savivaldybės centras.

2. Mokyklos, kurioje Jūs dirbate, tipas:

- Vidurinė mokykla;
- Pagrindinė mokykla;
- Pradinė mokykla.

3. Jūsų pedagoginio darbo stažas:

- iki 4 metų;
- nuo 4 iki 9 metų;
- nuo 10 iki 14 metų;
- 15 metų ir daugiau ;
- esate pensinio amžiaus.

4. Kvalifikacinė kategorija:

- neatestuotas mokytojas;
- vyr. mokytojas;
- mokytojas metodininkas;
- Ekspertas.

5. Įgytas išsilavinimas:

- aukštosios studijos
  - bakalauras
  - magistratūra
  - doktorantūra
- aukštesnysis;
- Kita .....

6. Kokį dalyką dėstote?

.....

7. Kiek dažniausiai Jūsų pamokoje mokosi moksleivių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių?

- Nėra;
- 1 – 2;
- 3 ir daugiau;
- Nežinau .

8. Kokie dažniausiai pasitaikantys moksleivių raidos sutrikimai ?

- intelekto sutrikimai;
- specifinės mokymosi sutrikimai;
- elgesio ir emocijų sutrikimai;
- judesio ir padėties sutrikimai;
- kalbos ir kiti komunikacijos sutrikimai;
- regos, klausos sutrikimai;
- kompleksiniai sutrikimai
- lėtiniai somatiniai ir neurologiniai sutrikimai;
- nežinau.

9. Kas lemia Jūsų pamokos metodų pasirinkimą?

- Ugdymo tikslai ir uždaviniai;
- Ugdymo turinys;
- Psichologiniai kriterijai (mokinio gebėjimai, mokymosi motyvacija, aktyvumas ir kt);
- Planuojama pamokoje veikla;
- Kompetencija mokymo metodų srityje;
- Kita .....

10. Į ką labiausiai atsižvelgiate pasirinkdami mokymo metodus, kai dirbate klasėje, kurioje mokosi ir mokymosi sunkumų turintys moksleiviai? (pažymėkite, jūsų nuomone, ne daugiau kaip 3)

Svarbu, kad metodas:

- Atitiktų vaikų mokymosi galimybes ir poreikius;
- Skatintų mokinius savarankiškai mokytis;
- Skatintų aktyviai veikti ir bendradarbiauti;
- Žadintų intelektualinį mokinių smalsumą ir palaikytų motyvaciją;
- Kuo efektyviau būtų pasiekti pamokos tikslai;
- Leistų apklausti ir įvertinti mokinio žinias ir gebėjimus;
- Kita .....

11. Kas, jūsų nuomone, yra šiuolaikinis (aktyvusis) mokymo metodas? Trumpai apibrėžkite.

Šiuolaikinis metodas - tai .....

12. Ar mokymo procese naudojate šiuolaikinius (aktyviusius) mokymo metodus?

- Taip;
- Ne;
- Savo praktikoje su tuo nesusidūriau.

13. Pažymėkite, kurie, jūsų nuomone, yra šiuolaikiniai (aktyvieji) mokymo(si) metodai

(pažymėkite ne daugiau kaip 3)

☐ Darbas grupėse	☐ Paskaita	☐ Stebėjimas	☐ Modeliavimo (mokymas su pavyzdžiu)
☐ Vaidinimas, inscenizacijos	☐ Rašinys	☐ Rašymas – konspektas	☐ Testas
☐ Minčių lietus	☐ Klausinėjimas	☐ Problemų sprendimo strategijos	☐ Pratybos
☐ Tinklo nėrimas, Voratinklis (grafiniai)	☐ Užmokyklinės užduotys	☐ Didaktiniai žaidimai	☐ Aiškinimas
☐ Bendraamžių paramos	☐ Išankstiniai orientyrai / numatymas	☐ Informacinės technologijos (kompiuteris)	☐ Apibendrinamasis pokalbis
☐ Argumentų: „Už ir prieš“	☐ Debatai / diskusijos	☐ Darbas su lektūra	☐ Eksperimentai/ bandymai

Kita .....

14. Kokius dažniausiai taikote mokymo metodus, dirbdami bendrojo ugdymo klasėje, kurioje mokosi ir specialiųjų poreikių turintys mokiniai? (pažymėkite ne daugiau kaip 3)

☐ Darbas grupėse	☐ Paskaita	☐ Stebėjimas	☐ Modeliavimo (mokymas su pavyzdžiu)
☐ Vaidinimas, inscenizacijos	☐ Rašinys	☐ Rašymas – konspektas	☐ Testas
☐ Minčių lietus	☐ Klausinėjimas	☐ Problemų sprendimo strategijos	☐ Pratybos
☐ Tinklo nėrimas, Voratinklis (grafiniai)	☐ Užmokyklinės užduotys	☐ Didaktiniai žaidimai	☐ Aiškinimas
☐ Bendraamžių paramos	☐ Išankstiniai orientyrai / numatymas	☐ Informacinės technologijos (kompiuteris)	☐ Apibendrinamasis pokalbis
☐ Argumentų: „Už ir prieš“	☐ Debatai / diskusijos	☐ Darbas su lektūra	☐ Eksperimentai/ bandymai

Kita .....

15. Kuo, jūsų nuomone, yra naudingi šiuolaikiniai (aktyvieji) mokymo metodai? (pažymėkite ne daugiau kaip 3)

- Skatina aktyviai vaiką veikti pamokoje;
- Skatina gebėjimą mąstyti;
- Moko bendrauti ir bendradarbiauti;
- Yra žaismingi ir įdomūs;
- Kelia mokymosi motyvaciją;
- Sukuria veikimo laisvę pamokos metu;
- Suteikia daugiau laisvės mokinio saviraiškai;
- Aktyvina mokinių kūrybiškumą;
- Žadina intelektualinį smalsumą;
- Kita .....

16. Kaip dažnai Jūs taikote šiuolaikinius (arba aktyviuosius) mokymosi metodus savo dėstomose pamokose?

- Kiekvieną pamoką;
- Kelis kartus per savaitę;
- Kartą per savaitę;
- Kelis kartus per mėnesį;
- Kartą per mėnesį;
- Niekada.

17. Kaip dažnai Jūs taikote tradicinius mokymosi metodus savo dėstomose pamokose?

- Kiekvieną pamoką;
- Kelis kartus per savaitę;
- Kartą per savaitę;
- Kelis kartus per mėnesį;
- Kartą per mėnesį;
- Niekada.

18. Išvardinkite kelis labiausiai pavykusius / naudingus mokymo metodus, dirbant bendrojo lavinimo klasėje, kurioje mokosi ir specialiųjų poreikių turintys moksleiviai?

- .....
- .....
- .....

19. Ar pastebite specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių elgesio (aktyvumo, dėmesingumo, smalsumo ir pan.) pakitimus pamokose, kai naudojami šiuolaikiniai (arba aktyvieji) mokymo metodai?

- Taip; jei taip, tai kokius? .....
- Kartais;
- Ne;

- Kita .....

20. Su kokiais sunkumais susiduriate taikydami šiuolaikinius mokymo metodus, dirbdami bendrojo lavinimo klasėje, kurioje mokosi ir specialiųjų poreikių turintys moksleiviai?
(pažymėkite ne daugiau kaip 3)

- Nepakanka žinių apie šiuolaikinius mokymo metodus;
- Neturiu tokių darbo įgūdžių;
- Sunku suderinti mokinių mokymosi poreikius;
- Sunku palaikyti drausmę;
- Trūksta mokymo priemonių;
- Gabūs vaikai nenoriai dirba su mokymosi sunkumų turinčiais vaikais;
- Nevienodas vaikų darbo tempas;
- Specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai nuolat reikalauja individualios pagalbos;
- Sunku suderinti daugybę alternatyvių mokymo metodų;
- Nesusiduriu su sunkumais;
- Nesidomiu šiuolaikiniais (aktyviaisiais) mokymo metodais;
- Kita.....

21. Iš kur gaunate / gavote informacijos apie šiuolaikinius (arba aktyviusius) mokymosi metodus?

- iš seminarų;
- iš kolegų;
- iš mokyklos specialiojo pedagogo;
- iš pedagoginės spaudos;
- domiuosi savarankiškai;
- Kita .....

22. Kaip vertinate šiuolaikinius (arba aktyviusius) mokymo metodus?

- Teigiamai, nes .....
- Neigiamai, nes .....
- Neturiu nuomonės.

Nuoširdžiai dėkoju

Mielas moksleivi,

Prašau atsakyti į anketos klausimus. Kur reikia, atsakymus pažymėk langelyje ženklų X.

1. Ar patiri mokymosi sunkumų mokykloje?

Taip Ne Kartais Nežinau

2. Kai tau reikia pagalbos pamokoje:

Tau padeda mokytoja(s) Tau padeda draugai Stengiesi įveikti
sunkumus savarankiškai

3. Kaip dažnai padeda tau mokytojas pamokoje?

labai dažnai dažnai retai nepadeda

4. Pamokoje tu dažniausiai dirbi:

- Savarankiškai;
- Padedant mokytojui;
- Padedant draugui;
- Kita _____

5. Mokytojai pamokoje dažniausiai dirba:

- Su gabiais moksleiviais;
- Su visais;
- Su moksleiviais, kuriems sekasi sunkiau;
- Individualiai su moksleiviu;
- Nežinau;
- Kita _____

6. Dažniausiai tu mokaisi:

- Klasėje individualiai (vienas,-a) pateikus mokytojui užduotį;
- Klasėje kartu su visais moksleiviais;
- Klasėje su visais moksleiviais, padedant specialiajam pedagogui
- Specialiojo pedagogo kabinete;
- Kita _____

7. Pažymėk 3 dažniausiai vykstančias veiklas pamokose:

☐ Skaitymas/planavimas/ konspektavimas	☐ Vaidinimai/žaidimai/	☐ Darbas kompiuteriu
☐ Eksperimentai/bandymai/ Atradimai/	☐ Rašymas / rašymas iš vadovėlio/ diktantai/konspektavimas	☐ Klausymas mokytojo pasakojimo/aiškinimo
☐ Filmų, nuotraukų peržiūra/ ekskursijos/paroda	☐ Projektų kūrimas/ Kūrybinės užduotys/	☐ Darbas poromis /Darbas grupėmis /Draugų pagalba
☐ Uždavinių sprendimas/ pratimų rašymas/ užduotys pratybų sąsiuvinuose ir pan.	☐ Diskusijos/apatarimai grupėse/pokalbiai	☐ Piešimas/braižymas/ ir pan.
☐ Garso įrašų klausymas/dainavimas/ Grojimas ir pan.	☐ Minčių lietus/ tinklo nėrimas / schemų, lentelių pildymas	☐ Kita . . . .

8. Pasirink ir pažymėk 3 tau patinkančius mokymosi būdus:

☐ Skaitymas/planavimas/ konspektavimas	☐ Vaidinimai/žaidimai/	☐ Darbas kompiuteriu
☐ Eksperimentai/bandymai/ Atradimai/	☐ Rašymas / rašymas iš vadovėlio/ diktantai/konspektavimas	☐ Klausymas mokytojo pasakojimo/aiškinimo
☐ Filmų, nuotraukų peržiūra/ ekskursijos/paroda	☐ Projektų kūrimas/ ☐ Kūrybinės užduotys/	☐ Darbas poromis /Darbas grupėmis /Draugų pagalba
☐ Uždavinių sprendimas/ pratimų rašymas/ užduotys pratybų sąsiuvinuose ir pan.	☐ Diskusijos/apatarimai grupėse/pokalbiai	☐ Piešimas/braižymas/ ir pan.
☐ Garso įrašų klausymas/dainavimas/ Grojimas ir pan.	☐ Minčių lietus/ tinklo nėrimas / schemų, lentelių pildymas	☐ Kita . . . .

9. Pasirink ir pažymėk 3 tau nepatinkančius mokymosi būdus:

☐ Skaitymas/planavimas/ konspektavimas	☐ Vaidinimai/žaidimai/	☐ Darbas kompiuteriu
☐ Eksperimentai/bandymai/ Atradimai/praktiniai darbai	☐ Rašymas / rašymas iš vadovėlio/ diktantai/konspektavimas	☐ Klausymas mokytojo pasakojimo/aiškinim o
☐ Filmų, nuotraukų peržiūra/ ekskursijos/paroda	☐ Projektų kūrimas/ Kūrybinės užduotys/	☐ Darbas poromis /Darbas grupėmis /Draugų pagalba
☐ Uždavinių sprendimas/ pratimų rašymas/ užduotys pratybų sąsiuvinuose ir pan.	☐ Diskusijos/aptarimai grupėse/pokalbiai	☐ Piešimas/braižymas/ ir pan.
☐ Garso įrašų klausymas/dainavimas/ Grojimas ir pan.	☐ Minčių lietus/ tinklo nėrimas / schemų, lentelių pildymas	☐ Kita ....

10. Tau geriau sektųsi mokytis, jeigu mokytojas (pažymėk pasirinktus 3 atsakymus X):

☐ Padėtų papildomai / daugiau laiko skirtų man; ☐ Daugiau diskusijų/pokalbių; ☐ Vertindamas atsižvelgtų į gabumus; ☐ Daugiau naudotų paveikslų, nuotraukų, filmų; ☐ Suprantamiau aiškintų pamoką; ☐ Paskatintų /pagirtų; ☐ Neskubėtų pamokoje (kad spėčiau dirbti su klase);	☐ Draugiškesnis būtų su mokiniais, gerbtų mokinius, pasitikėtų; ☐ Mažiau pasakotų, kalbėtų, aiškintų,; ☐ Duotų įdomesnių užduočių; ☐ Leistų dirbti savarankiškai (ne su visa klase); ☐ Leistų dirbti pamokoje su draugu arba grupelėmis; ☐ Palaikytų drausmę klasėje; ☐ Kita ....
--	---

Nuoširdžiai dėkoju